

ትንተና ፖሊሲ ኢትዮጵያ አብ ቀርኒ አፍሪቃ

ብዶ/ር አሕመድ ሓሰን ድሕሊ
ትርጉም፤ ዑቕባስላስ መሓሪ

አብዚ መጨረሻታ እዋን፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ አብ ርእሲ'ቲ ሰራዊት ብምክታት ወደብ ዓሰብ ኤርትራ ብሓይሊ ክሕዞ'የ እናበለ ዝፈራርሓሉ ዘሎ ግዜ፡ ዝኸተሎ ዘሎ ተጸባኢን አስፋሕፋሒን ፖሊሲ፡ አብ መንገዱ ኤርትራን ኢትዮጵያን ወጥሪ እናዛዩዶ ይኸይድ አሎ። እቲ ሓዊ እንተ ድኣ ተባሪዑ፡ ሃልሃልታኡ አብ'ዚ ብመሰረቱ ዝልብለብ ዘሎ ዞባ ቀርኒ አፍሪቃ ክልሕም ምጻኑ ድማ ዘማትእ ኣይኮነን። ከምኡ'ውን አብቲ “ዓረባዊ ጽድቅ” አብ 2011 አብ የመን ካብ ዝኣተወሉን ንስርዓት ፕረዚደንት ዓሊ ዓብደላ ሳልሕ ብምግላፍ አብ የመንን ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪን መጽብቦ ባብ ኤልመንደብን ብቐጥታን ተዘዋዋሪን ናይ ዞባውን ኣህጉራውን ሓይልታት ምትእትታው ኣፍደገ ዝኸፈተሉ እዋን ኣትሒዙ፡ ሽግራት ዘተኣናግድ ዘሎ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ ግምት ዘይተገብረሉ ከቢድ ሳዕቤን ክወርዶ ይኸእል እዩ።

ከም መእተዊ ናይ'ዚ መጽናዕት'ዚ፡ አገዳሲ ሓበሬታ፡

1- ብ18 መጋቢት 2025 ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ፡ ምስ አብ ኣስመራ ዝመደበሮም ዲፕሎማሲያን ወኪላት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ዘካየዶ ኣኼባ፡

2- ብ26 ሰኔ 2025 ብመንግስቲ ኤርትራ ዝወጸ ጋዜጣዊ መግለጺ፡

3- ከምኡ'ውን ብ16 መስከረም 2025 ብመራኸቢ ብዙሃን መንግስቲ ኤርትራ “ንሰላም፡ ንዘባውን ኣህጉራዊ ሕግን ንሓደጋ ዘቃልዕ ዕንደራ !” ብዝብል ኣርእስቲ ዝተሓበረ ፖለቲካዊ ሰነድ ክቐርብዮ።

ሀ - ኣኼባ ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ምስ ዲፕሎማሲያት ኣብ ኤርትራ ንዘመበሮምን ወኪላትን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ብ18 መጋቢት 2025

ኣብ መንገዱ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብመገዲ ማእከላት መጽናዕቲ፡ ክፍልታት ስለያን ማዕከናት ዜናን ሓሶታት ብምዝርጋሕ ኩናት ንምውላዕ ዝደልዩ ሓይልታት መንግስቲ ኤርትራ ዕድል ከለኡዎም እዩ። ገለ ካብኡ ወግዓዊ መግለጺታት ኢትዮጵያ ክጥቐስ ይከኣል። ኣብ ውሽጢ ከምዚ ኩነታት ሚኒስትር ወጻኢ ጉዳይ ኤርትራ ኣቶ ዑስማን ሳልሕ፡ ግርጭታትን ሽግራትን ንምእላይ፡ ንናይ ሓሶት ክሲታት ንምቅላዕ፡ ንዝተማህዘ ሓሶታት ንምክሳሕን ንድሙቕ ሓቂታት ንምክላዕን ብ18 መጋቢት 2025፡ ኣብ ኤርትራ ንዝርከቡ ኣምባሳደራትን ኣባላት ማሕበረሰብ ዲፕሎማሲን ሓለፍቲን ወኪላትን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣብ ኤርትራ ኣኼባ ብምክያድ ብዛዕባቲ ሰለስተ ክሲታት ብኸምዚ ዝስዕብ ገለጹ።

- 1- “ኤርትራ ኣንጻር ኢትዮጵያ ኩናት ንምክያድ ተዳልያ ኣላ ዝብል ክሲ »
- 2 « ስምምዕ ፕሪቶርያ »
- 3 « ኣፍ-ደገ ባሕሪ ንምርካብ ዘሎ ናይ ኢትዮጵያ ጽላለን ምስኡ ዝሰዓበ ዲፕሎማሲያዊ ዘመተታትን ወተሃደራዊ ፈኽራታትን። »

ሚኒስትር ወጻኢ ጉዳይ ኤርትራ ሓቂታት ብኸምዚ ዝስዕብ ኣብሪሁ።

1-ኣብ ሕዳር 2022 ኩናት ደው ምስ በለ፡ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ ኣብቲ ኣህጉራዊ ተፈላጥነት ዘለዎ ዶባቲ ብቐጥታ ተመሊሱ እዩ። ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ ገና ኣብ መሬት ኢትዮጵያ ኣሎ እናተባህለ ዝፍኖ ዘረባታት ግን ንውሽጣዊ ሽግራት ኢትዮጵያ ንኤርትራ ሓላፍነት ንምስካም እዩ። 2- “መንግስቲ

ኤርትራ ንስምምዕ ፕሪቶርያ ከም ውሽጣዊ ጉዳይ ኢትዮጵያ ስለዝርእዮ ኣብኡ ክኣቱ ኣይደልን እዩ።”

3“መንግስቲ ኤርትራ ኣብቲ ኣብ መንጎ ግዝያዊ ምምሕዳር ትግራይን ህዝባዊ ወያኔ ኣርኒት ትግራይን ዝቅጽል ዘሎ ውሽጣዊ ቁርቁስ ዝኾነ ይኹን ተራ የብሉን። ካብዚ ወጻኢ ንዝቐርብ ክሲ ኸኣ ብትሪ ይነጽጎ።”

4“ኤርትራ ቦቲ ኢትዮጵያ ናብ ባሕሪ ንምብጻሕን መዓስከር ኣይሊ ባሕሪ ንምምስራትን ዘለዋ ኣደናጋሪን ብሉይን ጥሙሕ ኣዝያያ ትግረም” ነዚ ኸኣ “ብዲፕሎማሲ ወይ ብኣይሊ” በዚ መዳይ ኣህጉራዊ ማሕበረሰብን ዝምልከቶም ኣካላቱን ኢትዮጵያ ሉኣላውነትን መሬታዊ ኣድነትን ናይ ጎረቤታ ሃገራት ንኸተክብር ጸቕጢታት ክገብሩላ ኤርትራ ትጽውዕ። [1]

ለ- ጋዜጣዊ መግለጺ

መንግስቲ ኤርትራ ብ26 ሰኔ 2025 ነዘን ዝስዕባ ኣርባዕተ ነጥብታት ዝሓዘ ጋዜጣዊ መግለጺ ኣውጺኡ፤

1- « ኣብ ዝሓለፈ ሓደሽ መዓልታት፡ ስርዓት ኢትዮጵያ ኣብ ጽዑቕ ዲፕሎማሲያዊ ዘመተ ተጸሚዱ ቀንዩ ኣሎ። እዚ ዘመተ’ዚ፡ ናብ ዋና-ጸሓፊ ሕቡራት ሃገራትን ኣያሎ መራሕቲ ሃገራትን መንግስታትን መልእኽቲ ምስዳድ ዘጠቓለለ እዩ። ትሕዝቶ ናይ’ቲ መልእኽቲ፡ ንኤርትራ ብ“ተደጋጋሚ ምትኹታኹን ጥሕስት ልኡላውነትን ግዝኣታዊ ኣድነትን” ብሓሶት ዝጥቅንን ዝኸስስን እዩ። »

2 - « እቲ ሓቂ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ሒዙ ዘሎ ሰልፊ ብልጽግና፡ ኣብ ዝሓለፈ ክልተ ዓመታት፡ ብቓላቱ “እንተተኻኢሉ ብሕጋዊ መገዲ፡ ኣድላዪ እንተኹይኑ ድማ ብኣይሊ” ወደባት ኤርትራ ንምሓዝ ዝዓለመ፡ ዓንዳሪን ዘይምኽኑይን ጽዑቕ መርዛም ዘመተን ተኹታኹ ተግባራትን ከካይድ ጸኒሑ’ዩ። እዚ ስርዓት’ዚ፡ ክንዮ ቃላት ብምኻድ’ውን፡ ኣብ ዕድገ ኣጽዋርን እልቢ ዘይብሉ ኣነዓጻቢ ተግባራትን ተጸሚዱ’ዩ ሓግዩ። »

3 — « እዚ ተኹታኹ ተግባራት’ዚ ንልኡላውነትን ግዝኣታዊ ኣድነትን ኤርትራ ከምኡ’ውን ንዘባዊ ሰላምን ርግኣትን ከቢድ ናይ ሓደጋ ደወል’ኳ እንተኾነ፡ ኤርትራ ልዑል ነፍሰ-ግትኣት ክትክተል’ያ መሪጸ። ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ናይ ኡናት ኣጀንዳኡ ምስ ኣወጀ’ውን እንተኾነ፡ መንግስቲ ኤርትራ ብ16 ጥቅምቲ

2023 አብ ዘውጸኦ መግለጺ፡ ነቲ ኩነታት ብኣርምሞ ብምግንዛብ፡ “ከም ወትሩ — አብ ከም’ዚ ዝኣመሰለ ጐደናታትን መኣዲታትን ከምዘይዕደም እናረጋገጸ፡ ንኹሎም ግዱሳት ከይትንኡዩ” ምምሕጻኑ ዝዝከር’ዩ። »

4 — « እዚ ዘዩድሊ ወጥሪ’ዚ፡ ስርዓት ኢትዮጵያ ልኡላዊ መሬትን ባሕራዊ ግዝኣትን ጐረቤት ሃገሩ ንምጉባጥ ካብ ዘለዎ ዘይሕጋውን እዉጅን ጥሙሕ ዝመንጨወ’ዩ። እዚ ናይ ምስፍሕፋሕ ፖሊሲ ኢትዮጵያ አብ ኤርትራ ጥራይ ዝተሓጽረ ዘይኮነስ፡ ንኹለን ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ ብኣደ ደረጃ ወይ ብኻልእ ደረጃ ዘጠቓለለ እዩ። ሓድሽ ተርእዮ ዘይኮነስ፡ ካብ መወዳእታ ካልኣይ ኡናት ዓለም ጀሚሮም፡ ካብ መስፍናዊ ስርዓት ሃይለስላሴ ክሳብ ዓሌታዊ ስርዓት ኣቢይ ኣሕመድ፡ ከምኡውን ወተሃደራዊ ስርዓት ደርጊ፡ ብሄራዊ ስርዓታት መለስ ዜናዊን ሃይለ ማርያም ደሳለኝ ዝጸንሑ ፖሊሲ እዩ። » (2)

ሐ - ፖለቲካዊ ሰነድ

ኣብዚ ፖለቲካዊ ሰነድ ዝተሓዙ ሽዱሽተ ቀንዲ ነጥብታት እዞም ዝስዕቡ እዮም፤
1-« ኣብ’ዚ ቀረባ መዓልታት - ምስ ምምራቕ ሓጽቢ ሕዳሰ ተተሓሒዙ ከኣ፡ “ሕልሚ ሽሕ ዓመት ፈለግ ኒል መዕለቢ ረኺቡ’ሎ፡ ጉዳይ ቀይሕ ባሕሪ ድማ ናይ ግዜ ሕቶ ጥራይ’ዩ” ፡ “ቀይሕ ባሕሪ ቅድሚ ሰላሳ ዓመታት ኣካል ኢትዮጵያ’ዩ ነይሩ። ናይ ትማሊ ጌጋ ሽኦ ጽባሕ ክእረም’ዩ።”፡ ከምኡውን “ኢትዮጵያ አብ ቀይሕ ባሕሪን ዋንነት ወደብ ዓሰብን ታሪኻዊ መሰል ኣለዋ” ክብሉ ተሰሚዖም። »

2 — « እዞም ቅንጣብ ሕንከት ዘይብሎም ሰብ-ስልጣን፡ ንዝፈጠርዎ ጽዋ/ትረኻ ንምርጓድ፡ ነቲ ዝጸልመተ ምዕራፋት ዘመናዊ ታሪኽ ናይዚ ዞባ ዝኾነ እዋን ምልሓቕ (annexation) ክጠቕሱ ይስምዑ እዮም። ነዚ ዘይሕጋዊ ተግባርን ግናይ ሕሉፍን ብምግናንውን፡ ታሪኽ ክጥምዘዙ ጥራይ ዘይኮነ፡ ነቲ ዓንድታት ዞባዊ ምርግጋእ ዝኾነ መትከላት ልኡላውነትን ኣህጉራዊ ሕግን ንምጉዕጻፍ ክመጣጠሩ ይርኣዩ። ነቲ ዘይሕጋዊ ተግባራት ምልሓቕ ዝግበር ወደሳ ድማ፡ ካብ ምርኻስ ፖለቲካ ሓሊፉ፡ ካልእ ትርጉም ክወሃቦ ዝከኣል ኣይኮነን። ንቅሉዕ ወራር ሕጋውነት ንምልባስ ዝደናደን፡ ንኢትዮጵያን ጎረቤታን ከቢድ ሳዕቤናት ዘለዎ - ክሰገር ዘይብሉ ቀይሕ መብራህቲ’ዩ። »

3- « ኣብዚ ደጊምካ ክንጸር ዘለዎ፡ ኤርትራ ምስ ጎረቤታ ሃገራት ክትተሓባበር ጸገም ከምዘይብላ፡ ብኣንጻሩ - ኣብ ኣህጉራዊ ሕጊ ዝተሰረተ፡ ብግሉጽነት

ዝዝተዮሉን ብግቡእ ቅጥዕታት ዝትግበርን ስምምዓት ንኸህሉ፡ ብዘይ ምስልካይ ክትሰርሕ ጸኒሓላ። ይኹንምበር፡ ሓቀኛ ምትሕግጋዝ - ብበይናዊ ዕንደራን ዘይሕጋዊ ተግባራትን ዘይኮነ፡ ብምክብባር፡ ሕጋዊ ንጹርነትን ሓባራዊ መብጽዓ ንምርግጋእን ጥራይ'ዩ ክረጋገጽ ዝኽእል። »

4- « ኢትዮጵያ ትኸተሎ ዘላ “ብሓይሊ ዘይናትካ ክትውንን” ናይ ምድላይ ስትራቴጂ፡ ክንዮ ዶባታ ዝኸይድ ሓደገኛ ክስተት'ዩ። ብቐልውላዋት ክሕመስ ንዝጸንሐ ተነቃፊ ዞባ ንካልእ ሓደጋ ዘቃልዕ፡ ኣብ መንጎ ሃገራት'ዚ ዞባ ዘይምትእምማን ዘስፍን፡ ከምኡ'ውን ዕድላት ምትሕግጋዝ ዘማህምን'ዩ። »

5 - « እዚ ብቐንዱ ናብ ልኡላውነትን ግዝኣታዊ ሓድነትን ኤርትራ ዘነጸጸ ሓደገኛን ዘይሓላፍነታውን ስግኣታት፡ ን“ሃናጺ ውዕል ኣፍሪቃዊ ሕብረት”፡ ቻርተር ሕቡራት ሃገራት፡ ከምኡ'ውን ንቐንዲ መትከላት ኣህጉራዊ ሕገ ዝጥሕስ'ዩ።”

6 - « ህልው ኩነታትን ክውንነትን ኢትዮጵያ ኣብ ግምት ምስ ዝኣቱ፡ ዕንደራ ሰብ-ስልጣን ብልጽግና ዝያዳ ኣተሓሳሳቢ ይኸውን። ቁጠባ'ታ ሃገር ብዘይ ግዳማዊ ትኳቦ ወይ መግደፍ ኣህጉራዊ ማዕከን ገንዘብ፡ ዓለማዊ ባንክን ካልኣትን ጠጠው ክብል ዘይክእል ኣብ ርእሲ ምኳኑ፡ ክብሪ መነባብሮ ድማ ብደረጃ ዓለም ካብቶም ዝለዓሉ'ዩ። » (3)

ናይ ምስፍሕፋሕን ምዕማጽን ፖሊሲ ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ጥራይ ዝተተግበረ ዘይኮነስ፡ ንኹለን ሃገራት ቀርኒ ኣፍርቃ ዘረኻኸበለን ፖሊሲ እዩ። እዚ ሓድሽ ተርእዮ ዘይኮነ፡ ካብ መወዳእታ ካልኣይ ኩናት ዓለም ጀሚሩ፡ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኣብ ስልጣን ዝደየቡን ዝተተኻኸኡን ስርዓታት፡ ብመስፍናዊ ስርዓት ሃይለ ሰላሴ፡ ወተሃደራዊ መንግስቲ ደርግ፡ ኣብ ብሄራዊ ፍልልይ ዝተሰረተ ስርዓት መለስ ዜናዊን ቀዳማይ ሚኒስትር ነበር ሃይለ ማርያም ደሳለኝን ዓሌታዊ መንግስቲ ኣብዪ ኣሕመድን ክቐጽል ዝጸንሐ ፖሊሲ'ዩ።

ኣብዚ መጽናዕታዊ ጽሑፍ'ዚ፡ ንታሪኻውን ፖለቲካውን ሓቂታት ቅኑዕ መዓዘን ንምትሓዝ፡ ነቶም ንኣረጊትን ሓድሽን ኣጀንዳታቶም ንምዕዋት ክብሉ ኣብዚን ኣብትን ብስራዕ ንታሪኻዊ ሓቂታት ዝጥምዝዙ ፖለቲከኛታት ኢትዮጵያን ገለ ሓይልታትን ክኢላታት ቀርኒ-ኣፍሪቃ ኢና ዝብሉ ገለ ጽሓፍትን ደረሰቲን ጋዜጠኛታትን ዕድል ንምክላእ፡ ንቀንዲን መሰረታውን መለለይታታት ወጻኢ ፖሊስታት ኢትዮጵያን ኣብ ዞባ ቀርኒ-ኣፍሪቃ ከነቐርብ ኢና።

ቀንዲ መለለይታታት ፖሊሲ ኢትዮጵያ ኣብ ቀርኒ-አፍሪቃ 1930-2025

ፖሊሲ ኢትዮጵያ ኣብ ቀርኒ-አፍሪቃ ኣብ ዝሓለፈ 95 ዓመታት ኣብ ሓደ ጥሙር መጽናዕታዊ ጽሑፍ ብዘይምድላው፡ ሕጂ ነቲ ኣብዚ ዝሓለፈ ዓመታት ዝተጋህደ ቀንዲ ታሪኻውን ፖለቲካውን ማዕርፎታትን ድሙቕ ኣርእስቲታትን ጥራይ ኢና ክንርኢ። ኣብ ፖሊሲታት ኢትዮጵያ ካብ እዋን ናብ እዋን ገለ ገለ ንኣሸቱ ግምት ዘይውሃቦም ፍልልያት ዝርኣዩኳ እንተኾኑ ምስቲ ኩሉ ከም ነፋሒቶ ተለዋዋጢ ባህርያቱ ግን ኣብ ሕመረት ትሕዝቶኡ ፍጹም ፍልልይ ዮብሉን። ንኣተሃናንጸ ኣተሓሳስባን ኣእምሮን ፖለቲካዊ ባህሪን ናይቶም ኣብዚ ኣካል ኣህጉር ኣፍሪቃ ዝኾነ ዞባዊ ስልጣን ዝተቆጸጸሩ ካብ መስፍናዊ ስርዓት ተፈሪ መኮነን ክሳብ ዓሌታዊ ኣቢ ኣሕመድን ምልካዊ መንግስቱ ሃይለማርያም ዓሌታዊ መለስ ዜናውን ዝተኸሰቱ ተኸታተልቲ ፖለቲካውያን መራሕቲ ኢትዮጵያ ንምፍላጥ ነቲ ሓቂ ዘበርሃልካ ዓሚቑ ግብራዊ መጽናዕቲ ዝሓትት እዩ።

ብመጀመርያ ኢትዮጵያ፡ ነዚ ናይ ሕጂ መልክዓ ኣብ 1954 ማለት እንግሊዝ ንዞባ ኦጋዴን ናብ ኢትዮጵያ ምስ ሓወሶ ከይሓዘት ከላ፡ እንኮ ሃገር ኣብ ቀርኒ-አፍሪቃ ብወተሃደራዊ ወራራት መስፍናውያን መራሕታ ዝተመስረተት ምጻና ምጥቓስ ኣገዳሲ እዩ። እዚ ድማ ናይቶም ኣብ ውሽጢ ኣስታት ሓደ ክፍለ ዘመን ምሉእ ካብ 1930 ክሳብ ሕጂ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ስልጣን ዝተወራረሱ ኣርባዕተ ስርዓታት ኢትዮጵያ ምስ ኩሉ ናይ ኣቓውማኦም ፍልልያት ባህሊን ኣእምራዊ ኣተሓሳስባን ኣብ ምቕራጽ ኣገዳሲ ተራ ነይሩዎ። ንሳቶም ከኣ፡

- 1-መስፍናዊ ስርዓት ተፈሪ መኮነን ካብ 1930 -1974
- 2-ወተሃደራዊ ስርዓት መንግስቱ ሃይለማርያም ካብ 1974-1991
- 3-ብሄራዊ ስርዓት መለስ ዜናዊ ካብ 1991-2012
- 4-ብሄራዊ መሰጋገሪ ስርዓት ሃይለማርያም ደሳለኝ ካብ 2012-2018
- 5-ዓሌታዊ ስርዓት ኣቢ ኣሕመድ ካብ 2018- ----

ከምዚ ኣብ ላዕሊ በሪሁ ዘሎ፡ እዞም ኣብ ውሽጢ ሓደ ክፍለ ዘመን ኣብ ኣዲስ ኣበባ ስልጣን ዝተወራረሱ ሓሙሽተ ፖለቲካውያን ስርዓታት ኢትዮጵያ ፍልልያቶም ኣብ ፖለቲካዊ ትርኢቶም ጥራሕ ዘይኮነ፡ ኣብ ኣገባብ ኣገዛዝእኦምን ዝምርኮስሉ ማሕበራዊ ቀጻላታትንውን ኣይራኽቡን እዮም። ናይ ሓባር ረጅሒኦም እቲ ኣብዚ መጽናዕቲዚ ዘገድሰና ኣቐዲምና ዝገለጽናዮ ሽውዓተ መለለይታታት እዩ። ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኢትዮጵያ ብውሽጢ ስልጣኑ ንምውሓስን ኣስፋሕፋሒ ዞባዊ ኣጀንዳታቱ ንምትግባርን ምእንቲ ክኸእል ዝተፈላለየ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራዊ፡

ሎጂስቲካዊ፡ ፋይናንሳውን ዜናውን ሓገዛት ንምርካብ ናይ ወጻኢ ሓይልታት ኣጀንዳ ኣብ ምግልጋል ዝተጸምደ እዩ። መሰረት ናይዚ ፖሊሲዚ ከኣ ካብ ናይ ትግራይን ሻዋን መሳፍንቲ ብፍላይ ከኣ የውሃንስ ራብዓይን (1837-1889) ምንሊክ ካልኣይን (1844-1913) እዩ ዝብገስ። እዞም መሳፍንቲ እዚአቶም ኣጽዋር ንምርካብን ብዋጋ ካልኣት ህዝብታት መሬት ንምግባትን ንምዕራባውያን መግዛእታውያን ሓይልታት ፖርቱጋል፡ ብሪጣንያን ፈረንሳን የገልግሉ ነይሮም። ስልጣኖም ኣብ ኢትዮጵያ ንምውሓስን ኣስፋሕፋሒ ፖሊስታቶም ኣብ ኣፍሪቃ ንምትግባርን ናይ ወጻኢ ኣጀንዳ ኣብ ቀርኒ-ኣፍሪቃ ዝትግብሩ ተኸታተልቲ ሓሙሽተ ስርዓታት ኢትዮጵያ ማለት መስፍናዊ ስርዓት ተፈሪ መኮነን፡ ወተሃደራዊ ስርዓት ደርግ፡ ዓሌታዊ ስርዓት ወያነ፡ ዓሌታዊ መሲጋገሪ ስርዓት ሃይለማርያም ደሳለኝን ዓሌታዊ ስርዓት ኣቢ ኣሕመድን ዘተኮረዩ ክኸውን። ካብዚ ቀጺልና እምበኣር ነዚ ሳሕቲ እንተ ዘይኮይኑ ዘይተገልጸ ዕምቆት ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኢትዮጵያ ሓጺር መብርሂ ክንህብ ኢና።

1-መስፍናዊ ስርዓት ተፈሪ መኮነን “ሃይለ ስላሰ” 1930-1974

ተፈሪ መኮነን ኣብ ሰለስተ ዓንዲታት መሳፍንቲን ሃይማኖታዊ ስልጣንን ወተሃደራዊ ትካልን ብምምርኳስ ኣብ 1930 ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ተቆጸጸሩ። ኣብ 1935 ፋሽስታዊት ኢጣልያ ምስ ጐበጦታ ግን ንድሕሪት ገዲፉዋ ሃዲሙ። ብሪጣንያ ድሕሪ ሽዱሽተ ዓመት ብፍላይ ከኣ ኣብ 1941 ፋሽስታዊት ኢጣልያ ኣብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ምስ ተሳዕረት ንካልኣይ ግዜ ኣብ ናይ ኢትዮጵያ ስልጣን ተመሊሳቶ። ስርዓት ተፈሪ መኮነን ድማ ነቲ ምስ መግዛእታዊ ሓይልታት ብሪጣንያ ዝነበሮ ጽቡቕ ዝምድና ብምምዝማዝ፡ ብዋጋ ህዝብታት ዞባና ማለት ሱዳን፡ ኤርትራ፡ ሶማሊን ጂቡቲን ንኣስፋሕፋሒ ባህሪ ገዛእቲ ኢትዮጵያ ንምዕዋት ፈተነታት ኣካይዱ። ኣብቲ እዋንቲ ጂቡቲ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ፈረንሳይ

ነይራ። እንተኾነ ግን ንሱዳን፡ ሶማሌ ፈረንሳ፡ ሶማሌ ብሪጣንያን ሶማሌ ኢጣልያን ንምጉባጥ ዝገበሮ ፈተነታት እኳ እንተ ፈሸሉ፡ ኣብ 1950 ግን ብሓገዝ ኣሜሪካን ብሪጣንያን ንኤርትራ ብመገዲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ምስ መስፍናዊ ስርዓት ብፈደረሽን ከም ትትኣሳስር ኣብ ምግባር ተዓድዊቱ እዩ። እዚ ግን ስለዝፈተውዎ ወይ ኢትዮጵያ ንምጥቓም ኢሎም ዘይኮኑስ፡ ንረብሓ ጂኦ-እስትራቴጂ ኣሜሪካ ኣብ ቀርኒ-ኣፍሪቃን ቀይሕ ባሕሪን ክብሉ ዝፈጸምዎ እዩ። ነዚ ኸኣ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳያት ኣሜሪካ ዝነበረ ጆን ፎስተር ዳላስ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዘይምውልዋል ብንጽር ኣብሪሁዎ እዩ። ንሱ ኣብ'ቲ ሽቡ ዘስምዖ መደረ፡ “ብሕጋዊ መዳይ ርእይቶ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ክኣቱ ነይሩዎ፡ እንተኾነ ግን እስትራቴጂያዊ ረብሓ ኣሜሪካ ኣብ ቀይሕ ባሕሪን ኣህጉራዊ ሰላምን ጸጥታን ምስ መሓዛና ኢትዮጵያ ከነተኣሳስራ ኣገዲዱና” ክብል ገለጹ። እዚ ታሪኻውን ፖለቲካውን ሓቂታት'ዚ፡ ብሓደ ወገን ኤርትራ ብናጸ ድሌታን ፍቓዳን ምስ ኢትዮጵያ ብፈደረሽን ከም ዘይተኣሳስረት፡ ቦቲ ካልእ ድማ ኢትዮጵያ ንኤርትራ ብፈደረሽን ምስኣ ከምዘይቆረነታ፡ የግዳስ ምምሕዳር ኣሜሪካ ኣብ እዋን ፕረዚደንት ሃሪ ትሩማን ምስ ምጅማር ዝሓል ኩናት ኣብ መንገጡ ክልቲኡ ደምበታት ምዕራብን ምብራቕን ብመሪሕነት ዋሽንግቶንን ሞስኮን ንውልቃዊ ረብሓኡ ክብል ዝፈጸሞ ምጻኑ'ዩ ዘረጋግጽልና።

ፈደራላዊ ሓድነት ኣብ ተግባር ካብ ዝኣቱ ድሕሪ ዓሰርተ ዓመት (1952-1962)፡ ስርዓት ተፈሪ መኮነን ነቲ ኣብ መንገጡ ክልቲኣን ሃገራት ብውሳኔ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝቆመ ፈደረሽን ኣፍሪሱዎ። እቲ ፈደረሽን ብመንግስቲ ኤርትራን መንግስቲ ኢትዮጵያን ክኸበር ዘውሕስ ውድብ ሕቡራት ሃገራት እኳ እንተነበረ፡ ንተደጋጋሚ ጥርዓናት ህዝቢ ኤርትራ ዝስምዕ እዝኒ ግን ኣይነበሮን። ህዝቢ ኤርትራ ሃገራዊ መንነቱ ንምዕቃብን ሉኣላውነት መሬቱ ንምሕላውን ዘቕረበ ተደጋጋሚ ሰላማዊ መጸዋዕታ ሰማዒ እዝኒ ምስ ሰኣነ፡ ናጸ መጻኢ ሂወቱ ንምክልኻልን ነታ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ መስፍናዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ዝወደቐት ሃገሩ ንምድሓንን ኣብ ባሕቲ መስከረም 1961 ዕጥቃዊ ሰውራ ክእውጅ ተገዲዱ። እታ ብኣጸብዕቲ ዝቁጸሩ ውሑዳት ተባዓት ተጋደልቲ ዝወልዕዎ ቁልዒ ሰውራ ኤርትራ ኸኣ ኣብ ሓጺር ግዜ ኣብ ዞባ ቀርኒ-ኣፍሪቃ ናብ እሳተ-ጎመራ ተለዊጣ። ኣብ ሜዳ ኤርትራ ኣብ ልዕሊ መግዛእታዊ ሰራዊት ከበድቲ ክሳራታት ስለዘውረደት፡ መግዛእታዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ብፋይናንሳውን ወተሃደራውን ሓገዝ ኣሜሪካን እስራኤልን ኣብ ኤርትራ ናይ ዝባደመ መሬት ፖሊሲ ክትግብር ወሰኑ። ዓዲታት ኣንዲዱ፡ እንስሳታት ኣጽኒቱ፡ ናይ ማይ ዒላታት ሰሚሙ፡ ጫካታት ኣብሪሱ፡ ኢትዮጵያ ዘገድሳ ህዝቢ ኤርትራ ዘይኮነስ መሬቱ ስለዝኾነ ከኣ፡ ሰውራ

ኤርትራ ጥራሕ ዘይኮነ፡ መላእ ህዝቢ ኤርትራ ንምጽናት ጃምላዊ ህልቂትን ማእሰርቲን ፈጸሙ። ስለዚ ኸኣ ሰውራ ኤርትራ ንምጥፋእ ህዝቢ ኤርትራ ምጽናት ተተሓሓዞ። ዓሳ ንምጥፋእ ባሕሪ ምንጻፍ ኮይኑ ነገሩ። ስርዓት ኢትዮጵያ ነቶም ሸፋቱ ዝብሎም ዝነበረ ኤርትራውያን ተጋደልቲ ባህጊታትን ዕላማታትን ህዝቦም ዝትግብሩ ምጥፋኖም ክኣምን ተቀሲቡ። ስለዚ ኸኣ ከም ዓሳ ኣብ ባሕሪ ዘሎ ገይሩ ምግላጹ ዘገርም ኣይኮነን። መስፍናዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ንኤርትራ ከም ኣንቲ ኣውራጃታት ኢትዮጵያኳ እንተ ገበራ፡ እዚ ውሳኔዚ ግን ንስርዓት ኢትዮጵያ ናብ ታሪኻውን ፖለቲካውን ወተሃደራውን ስዕረት ስለዘእተዎ፡ እቲ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ መግዛእታዊ ሰራዊት ኢትዮጵያ ተቀጥቂጡ፡ ኣብ መጨረሻታ ከኣ ኣብ 1974 ናብ ናይ ታሪኽ ጉሓፍ ከም ዝደርበዮ ታሪኽ ዝምስክሮ ሓቂ እዩ።

መስፍናዊ ስርዓት ተፈሪ መኮነንን ናይ ወጻኢ ኪዳናቱን

ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ መስፍናዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ኣብ 1935 ፋሽስታዊት ኢጣልያ ንኢትዮጵያ ወሪራ ንሸዱሽተ ዓመታት ምስ ገዝኣታ ፈሪሱ እዩ። እንተኾነ ግን ሰራዊት ኪዳን ሓይልታት ብመሪሕነት ብሪጣንያ ንኢጣልያ ካብ ኢትዮጵያ ምስ ጸረጋ፡ ብሪጣንያ ንረብሓታታ ኣብ ቀርኒ-ኣፍሪቃን ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪን ንምሕላው ክትብል ንተፈሪ መኮነን ናብ ኢትዮጵያ መለሳቶ። ኣብ'ቲ እዋንቲ ከኣ ደቡብ የመን ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ብሪጣንያ ነይራ። ኢትዮጵያ ንመግዛእቲ ብሪጣንያ ኣገልግሎት ብምሃባ ኣምሰያኡ ኣብ 1954 ብብሪጣንያ ዞባ ኢጋዴን ተዋሂቡዋ። እንተኾነ ግን ንመላእ ሶማሌ ምስ ኢትዮጵያ ንምጽንባር ዝነበሮ ድሌት ኣይተዓወተን። እዚ ሶማሌ ብዝምልከት ዝነበረ ናይ ኢትዮጵያ ምስፍሕፋሕ ክኸውን ከሎ፡ እታ ኢጣልያ ኣብ ካልኣይ ኡናት ዓለም ምስ ተሳዕረት ኣብ ትሕቲ ምምሕዳር ብሪጣንያ ዝወደቐት ኤርትራ ብዝምልከት ከኣ፡ ክልቲኦም ወገናት ብሪጣንያን ኢትዮጵያን ንሓባራዊ ረብሓኦም ዝረጋግጽ ህዝቢ ኤርትራ ከም ኩለን ግዝኣታት ኢጣልያ ኣብ ኣፍሪቃ ዕድሉ ንምውሳን መሰሉ ከም ዘይጥቐም ምግባርን ከም ሓድጊ መግዛእቲ ዘይምርኣይን ኣብ ዝብል ተሰማሚዖም። ስለዚ ከኣ ኤርትራ ቦቲ ኣብ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ ሰሜናዊ ኣፍ-ደገ መጽብቦ ባብ ኤልመንደብ እትውንኖ እስትራተጂያዊ ቦታ ኩሉ መሰላታ ተነፊጋ። በዚ መሰረት ከኣ መንግስቲ ኢትዮጵያ ምስቲ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ምምሕዳር እንግሊዝ ብምውህሃድ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራውን ቍጠባውን ሃዋሁው ኤርትራ ንምዝራግ ግብረሽብራውያን ባእታታት “ሸፋቱ” ናብ ኤርትራ ልኢኹ። ብሪጣንያ ብወገና ቅድሚኡ ንኤርትራ ናብ ኢትዮጵያን ሱዳንን ንምምቅል ምፍታና፡ ኣብ መንጎ ኤርትራውያን ኣብ

ሃይማኖታዊ እምነት ዝተመርኮሰ ግጭት ንምውላዕ ትሰርሕ ነይራ። እንተኾነ ግን ህዝቢ ኤርትራ “አይንፋላለን” ብምባል ንኩሉ ናይ ውዲት መንገዲታት ዓጸወሎም።

ኣብ ውሽጢ ከምዚ ዝኣመሰለ ኩነታት ከአ፡ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ኣብ እዋን ፕረዚደንት ፍራንክሊን ሩዝቨልትን ሃሪ ቱሩማንን ምስ ቀዳማይ ሚኒስተር ብሪጣንያ ውኒስቶን ቸርችል ብምውህሃድ ኣብ ፖለቲካዊ ጉዳይ ኤርትራ ብምእታው ኤርትራ ብ15 መስከረም 1962 ምሉእ ብምሉእ ምስ ኢትዮጵያ ክሳብ ትጽንበር፡ ከም ቀዳማይ ስጉምቲ ፈደራላዊ ሓድነት ክትገብር ኣገዲደምዋ። ከም ውጽኢቱ ኸአ ምምሕዳር ኣሜሪካ ፈደራላዊ ሕብረት ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ተግባር ካብ ዝኣቱ ድሕሪ ሸሞንተ ኣዋርሕ ብ22 ግንቦት 1953 ምስ ኢትዮጵያ ን25 ዓመታት ዝጸንሕ ወተሃደራዊ ስምምዕ ኸቲማ። ብመሰረትዚ ስምምዕዚ ኸአ ዋሽንግቶን ኣብ ኣስመራ “ቃፕው ስቴሽን” ዝተሰምየ ናይ መራኽቢታት መደበር ከፊታ። ዕማም ናይቲ ወተሃደራዊ መደበር ናይ ኡናት መራኽብን ወተሃደራዊ ሳብማሪንን ምምእዛን ክኸውን ከሎ፡ ኣቐማምጣ ኣስመር ምቹእ ስለዝኾነ ከአ ካብ ናብ ክረምሊን ዝመሓላለፍ መልእኽቲታት ትጠልፍ ነይራ። ኣብ ኩሉ ገማግም ባሕሪን ደሴታትን ኤርትራ ከአ ወተሃደራዊ ንጥፊታት ተካይድ ነይራ። ምምሕዳር ኣሜሪካ ብወገኑ፡ ንሰራዊት ኢትዮጵያ ከሰልጥንን ከዕጥቅን ከሎ፡ ብዛዕባቲ ኣብ ባሕቲ መስከረም 1961 ዝተወልዐ ሰውራ ኤርትራ ብዝምልከት ከአ ንስርዓት ኢትዮጵያ ሓበሬታ የስንቆ ነይሩ። ዋሽንግቶንን ኣዲስ ኣበባን ሰውራ ኤርትራ ንሓባራዊ ረብሓታቶም ኣብ ኤርትራን ዞባ ቀርኒ-ኣፍሪቃን ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪን ሓደገኛ ምጻኑ ይርድኡ ነይሮም። እቲ ጉዳይ ግን በዚ ደው ኣይበለን። ኣብ ሓምሳታት ናይ ዝሓለፈ ክፍለ ዘመን ብፍላይ ከአ ድሕሪ ሰውራ ሓምሌ 1952፡ ምስሪ ኣብ 1954 ዲጋ ክትሃንጽ ወሲና። ኣህጉራዊ ባንክውን ብመትከል ተሰማሚዑሉ።

ኣሜሪካን ብሪጣንያን ግን ብመሰረት ረብሓታቶም ኣብ ልዕሊ ምስሪ ዝገብርዎ ፖለቲካዊ ጸቕጢታት ክትቅበል ቅድመ-ኩነት ኣቐሚጦሙላ። እንተኾነ ፕረዚደንት ጀማል ግብደልናስር ሓደገኛነቱ ስለዝተረድኦ ኣብ ልዕሊ ናጻ ፖለቲካዊ ውሳኔ ምስሪ ዝኾነ ይኹን ቅድመ-ኩነት ከም ዘይቅበል ኣፍሊጡ። በዚ ኸአ ለንደንን ዋሽንግቶንን ብመገዲ ኣህጉራዊ ባንክ ንፕሮጀክት ህንጻት ዲጋ ምስሪ ንምምዋል ዝነበሮም መደብ ኣቋሪጸምዎ። ምስሪ ብወገና ንምዕራባዊ ደምበ ሕቄኣ ብምሃብ ናብ ምብራቓዊ ደምበ ኣምራሓ። ብ27 ታሕሳስ 1958 ከአ ምስ ሶቪት ሕብረት ስምምዕ ብምክታም ኣብ ቀዳማይ መድረኽ ምህናጽ ዲጋ ምስሪ 500 ሚልዮን ሮበል፡ ኣብ ካልኣይ መድረኽ ከአ ተወሳኺ 500 ሚልዮን ሮበል ለቓሕ ረኺባ። ብተወሳኺ ኣብ ምህናጽቲ ዲጋ 400 ክኢላታት ሶቪት ሕብረት ተሳቲፎም። እቲ

ስራሕ ብዓወት ተዛዚሙ፡ ብ15 ጥሪ 1971 ከአ ተመሪቁ። በዚ ጉዳይ'ዚ ዝምልከት ምምሕዳር አሜሪካ ምስሪ ንምቅጻዕ ናብ ዲጋ ምስሪ ዝኸይድ ማይ ንምዕጋት ኣብ ኢትዮጵያ ዲጋ ክሃንጽ ፈቲኑ። እስራኤል ብወገና ድሕሪ'ቲ ኣብ 1956 ኣብ ልዕሊ ምስሪ ዝተኻየደ ስሉሳዊ ተጽብኦ ብሪጣንያ፡ ፈረንሳን እስራኤልን ቦቲ ፕሮጀክት ክትግደስ ጀሚራ። ንባዕሉ ምህናጽ ፕሮጀክት “ዲጋ ህዳሰ” ኢትዮጵያ ካብዚ ወሳኒ ፖለቲካዊ ታሪኽ ምስሪ'ዩ ዝብገስ። እስራኤል ብወገና፡ ነቲ ተፈሪ መኮነን ካብ ነገደ ይሁዳ ዘርኢ ንጉስ ሰለሙንን ንግስቲ ሳባን እዩ ዝብሎ ጽውጽዋይን ኣብ ኢትዮጵያ ኣይሁድ ፍላሻ ብምህላዎምን ብመገዲ'ታ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ኢትዮጵያ ዝነበረት ኤርትራ ኣቢላ ንእስትረተጂያዊ ረብሓኣ ኣብ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ ዘገልግል ድልዱል ዝምድና ምስ ኢትዮጵያ ሃኒጸ። ኣብ ሱሳታት ናይ ዝሓለፈ ክፍለ ዘመን እስራኤል ሓይሊ ኮማንዶስ ኢትዮጵያ ብምስልጣን ኣንጻር ሰውራ ኤርትራ ዘመናዊ ኣጽዋር ኣዕጢቃቶም። ከምኡ'ውን ፍርያቱ ናብ እስራኤል ዝለኣኸ ናይ ሕርሻን ምርባሕ ከብቲን ፕሮጀክቲታት ኣብ ኤርትራ ኣቕሚ። ድሕሪ'ቲ ኣብ ጥቅምቲ 1973 ኣብ መንጐ እስራኤልን ምስሪን ዝተኻየደ ኩናትን ሓይሊ ባሕሪ ምስሪ ኣብ ልዕሊ እስራኤል ማያዊ ከበባ ምግባሩን ንመጽብቦ ባብ ኤልመንደብ ምዕጻዉን ኣቃልቦ እስራኤል ኣብ ኢትዮጵያ እናዛየደ ከይዱ።

2-ምልካዊ ወተሃደራዊ ስርዓት መንግስቱ ሃይለማርያም -ደርግ - 1974 - 1991

ድሕሪ ውድቀት ስርዓት ተፍሪ ሞከነን፡ ግዝያዊ ወተሃደራዊ ምምሕዳራዊ ባይቶ "ደርጊ" ስልጣን ሒዙ። ብኣንጻር ናይ'ቲ ዝወደቐ መስፍናዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ዝተኸተሎ መስመር፡ ወተሃደራዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ምስ ባህሪ ትምክሕታዊ ወተሃደራዊ ስርዓት ፍጹም ምትእስሳር ዘይብሉ ማርክሳውን ለኒናውን ጭርሖታት

ተሐንጊጠ'ተበጊሱ። ስርዓት ደርግ አብ ትሕቲ መሪሕነት መንግስቱ ሃይለማርያም አብ ኢትዮጵያ ብሓውን ዓረርንዩ ስልጣኑ አውሒሱ። አብ ኢትዮጵያ ከአ ፖሊሲ “ቀይሕ ራዕዲ” ተግቢሩ። ምስ ሶቪት ሕብረት ነበርን ካልኦት አብ መስመር ሞስኮ ዝጉዳዝ ሃገራት ከምኒ ምብራቕ ጀርመን ነበርን ኩባን ደቡብ የመን ነበርን ፖለቲካውን ወተሃደራውን ኪዳናት አቕሩሙ። ብዋጋ ናይተን አብ ገማገም ባሕሪ ዝርከባ ሰለስተ ሃገራት ሶማል፡ ጂቡቲን ኤርትራን ነቲ ዝተዋህቦ ሓገዛት ኢትዮጵያ ንምስፋሕ ተጠቂምሉ። እቲ ዕላማ ከኣ፡

1-ኢትዮጵያ አብ ህንዳዊ ውቅያኖስ ምእንቲ ክትበጽሕ ገለ ክፋል ደቡብ ሶማል ምውሳድ።

2-ኢትዮጵያ ንደቡባዊ መእተዊ መጽብቦ ባብ ኤልመንደብ ንምቁጽጻር ገለ ክፋል መሬት ሶማሊ-ላንድ ክትቆጸጸር።

3-ባብ ኤልመንደብ ንምሓዝ ገለ ክፋል ጂቡቲ ምሓዝ።

4-ንሰሜናዊ መእተዊ ባብ ኤልመንደብ ንምቁጽጻር ኸኣ ንደቡባዊ ምብራቕ ኤርትራ ናብ ዞባ አውሳ ኢትዮጵያ ምጽንባር ዝብል እዩ።

ኢትዮጵያ ብዝኾነ ይኹን ኣገባብ ወይ ዋጋ ናብ ገምገም ባሕሪ ክትበጽሕ ኣለዋ ዝብል ኣእምሮ ዝሰሓተ ጽላለ ብኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያምዩ ጀሚሩ። እንተኾነ ግን ብዘይካቶም አብ ክሊ እስትራቴጂኦም አብ ቀይሕ ባሕሪን ዞባ ቀርኒ-አፍሪቃን ከም ፓፓጋሎ ዝተጠቅምሉ እንተ ዘይኮይኖም ዋላ ሓደ ቅኑዕ ኣሎ ኢሉ ዝሰዓቦ የለን። ንሱ አብ ሓደ ዘካየዱ ጋዜጣዊ መግለጺ፡ “ኢትዮጵያ ናብ ቀይሕ ባሕሪ ንምብጻሕ ዋላ ብደም ኢትዮጵያውያን ዝያዳ እንተ ቀይሕ ደው ኣይክትብልንያ” ክብል ገሊጹ። (4)

እንተኾነ ግን እዚ ክውለድ ከሎ ዝሞተ ፕሮጀክትዚ፡ ብዝተፈላለዩ ወድዓዊ ምክንያታት፡ ሓደ ድሩትነት ዓቕሚ ኢትዮጵያ፡ ቦቲ ካልእ ድማ እተን ንደርግ ዝሕግዝ ሃገራት ንዳይናሚካዊ ጉዑዞኡ አብ ዘይቆጸጸርኦ ጉዳይ ክኣትዋ ከም ዘይደልያ ብምግላጽን፡ አብ ልዕሊኣንን ኢትዮጵያን ዝህልዎ ኣሉታዊ ሳዕቤን ብምስትብሃል ገዲፎምዎ። ብድሕሪዚ ወተሃደራዊ እስትራቴጂ ደርግ ኣንጻር ሶማል አብ ግንባር ኦጋዴን ኣንጻር ኤርትራን ዕጥቃዊ ሰውራኡን ኣተኩሩ። ብዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራውን ጂኦ-እስትራቴጂያውን ረጃቕታትን ሓሳባትን ከኣ ሶማል ንኡናት ኦጋዴን (1977-1978) ከሲራቶ።

ወተሃደራዊ ስርዓት ኢትዮጵያ፡ አብ ግንባር ኦጋዴን ኣንጻር ሶማልያ ዝጥቀመሉ ዝነበረ ወተሃደራዊ ስትራቴጂ፡ ን13 ዓመታት አብ ሜዳ ኤርትራ አብ ግብሪ ከተውዕሎ ወሲኑ።

1-አብ መጀመርታ ደርግን መሓዙቱን ካልአዊ ግርጭታት ሰውራ ኤርትራ ንምምዝማዝ አብ መንጎ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ዘይምትእምማን ንምፍጣር'ዮም ጽዲሮም። ንነፍሲ ወከፍ ውድብ ንበይኑ እናረኸቡ ጉዳይ ኤርትራ ብሰላማዊ አገባብ ንምፍታሕ ዝከላለሉ መገዲ ክመያየጡ ጀሚሮም። እንተኾነ ግን እዚ ሚላ'ዚውን ፈሺሉ። ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ አብ 1981 ካብ ሜዳ ኤርትራ ምስ ወጸት ከአ ታሪኽ ኮይኑ ተሪፉ።

2-ደርግ ሃገራዊ ሓድነት ኤርትራ ንምዝራግ ንኤርትራ ብመሰረት ቆላን ከበላን ንምምቃል ፕሮጀክት አውጺኡ። እንተኾነ ግን እዚ ፕሮጀክትዚ ምስ ተወልደ ብቐጥታዊ ሞይቱ። ህዝቢ ኤርትራ አብ ዝነጸጎም ዘይሃገራውያን ባእታታትዮ ተወሲኑ።

3-ደርግ አብ አፈናዊ ዘተ በርሊን ብመንጐኝነት ምብራቕ ጀርመን አቢሉ ናብ ህዝባዊ ግንባር ናይ ውሽጣዊ ምምሕዳር እማመ አብ 1978አቕሪቡ። አብቲ ዘተ ማሕበርነታዊ ሰልፊ ጀርመን ውሳኔ ናጽነት ኤርትራ ንምቁጻይ ደርግ ናጽነት ኤርትራ ክቅበል ድልዊ እዩ። እንተኾነ ግን ህልዊ ኩነታት ዘፍቅድ አይኮነን ብምባል ከደናግር ፈቲኑ። እዚ ቅሉዕ ፖለቲካዊ ምድንጋርዚ ግን ነቲ ካብ 19 ክፍለ ዘመን መግዛእቲ ኢጣልያን ድሕሪኡ ብዝተፈላለዩ ጉልባብ ዝሰዓቡ መግዛእታውያን ሓይልታትን ዝሓለፈ ታሪኻውን ፖለቲካውን ተመኲሮ ኤርትራ ዘትብዖ ፖለቲካዊ መሪሕነት ህዝባዊ ግንባር ዘደናግር አይነበረን። ህዝባዊ ግንባር ነቲ ብሃገራት ዋርሶ ዝድገፍ ፕሮጀክት ኢትዮጵያ ነጹጉዎ ጥራሕ ዘይኮነ፡ አብ ሕዳር 1980 ሽውዓተ ነጥቢታት ዝሓዘ ዝተማልአ እማመ ረፈረንደም አቕሪቡ። በዚ መሰረት ከአ ህዝቢ ኤርትራ ካብቲ ዝቐርበሉ ሰለስተ ፖለቲካዊ አማራጲታት ሓደ ክመርጽ ዕድል ዝህብ ነበረ። ንሱ ከአ፡

ሀ- ምሉእ ናጽነት

ለ- ፈደረሽን

ሐ- ዞባዊ ርእሰ ምምሕዳር

እቲ ረፈረንደም ከአ አብ ትሕቲ አህጉራዊ አመራርሓ ክካየድ ዝብል እዩ። በዚ ሽኡ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ንኹሎም'ቶም ብዕድል ህዝቢ ኤርትራ ክጻወቱ ዝፈተኑ ወገናት ቦቲ ዘጥረዮ ዲፕሎማሲያውን ፖለቲካውን ዓቕሚ መገዲ ዓጽዮሎም።

4-ደርግ ንሰውራ ኤርትራ ብመገዲ እማመ ውሽጣዊ ምምሕዳር ንምቁጽጻር ዝገበሮ ፈተነ ምስ ፈሸለን ወተሃደራዊ መሪሕነት ኢትዮጵያ መሰል ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ንምቁጻይ ዘካየዱ ጸዕሪ ምስ በርዓን፡ ወተሃደራዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ሰውራ ኤርትራ ብምድኻም ፖለቲካዊ አጀንዳኡ ንምስግዳድ ወተሃደራዊ ወራር ከካይድ

ወሲኑ። እንተኾነ ግን ዓወት ከረጋግጽ ይትረፍሰ፡ ዘሕፍር ዓቢ ወተሃደራዊ ስዕረት‘ዩ ወሪዱዎ። ገዢ ሰብአውን ንዋታውን ክሳራታት ከአ ተሰኪሙ። ሰውራ ኤርትራ ሓንሳብን ንሓዋሩን ንምጥፋእ ከአ “ቀይሕ ኮሾብ” ዝተሰምየ ካብ ለካቲት ክሳብ ግንቦት 1982 ሻዱሻይ ሰፊሕ ወተሃደራዊ ወራር አካይዱ። ኩሉ ዓይነታት አጽዋር ታንኪታት፡ ድሩዓት መካይን፡ ሮኬታት፡ ከበድቲን ማእከላይን ናይ ነዊሕ ርሕቕት መዳፍዓት ዝግጠቐ ገዢ ሰራዊትን ሓይሊ አየርን መካናይዝድ ክፍለ ሰራዊትን ኣብ ትሕቲ መሪሕነት ወተሃደራዊ ክኢላታት ሶቪት ሕብረትን ምብራቕ ጀርመንን ደቡብ የመንን ብፋይናንሳዊ ሓገዝ ሊብያን አሰሊፉ። እንተኾነ ግን እዚ ወራር‘ዚ እውን ከም ኩሎም ዝሓለፉ ካልኣት ወራራት ብሳላቶም ምእንቲ ፍትሓዊ ጉዳይ ህዝቦም ከቢድ መስዋእቲ ዝኸፈሉ ጅግንነታዊ ጽንዓትን ሓጺናዊ መኸተን ሰውራውያን ኤርትራውያን ፈሺሉ። ህዝቢ ኤርትራውን ኣብ ጐኒ ሰውራውያን ደቁ ደው ብምባል ክቡር ዋጋ ከፊሉ እዩ።

ስርዓት ደርግ ኣብ ኤርትራ “ገበናት ኩናት” ፈጸሙ እዩ። አንጻር ህዝቢ ኤርትራ ዓዲታት ብምንዳድ፡ ከም ናቕፋን ምጽዋዕን ዝኣመሰላ ከተማታት ብምዕናው፡ ጃምላዊ ህልቂት ፈጸሙ እዩ። ሰፊሕ ናይ ቅንጻላታት መስርሕውን አካይዱ። ሰፊሕ ናይ ምእሳር ዘመተን አንጻር ንጹሃት ዜጋታት ኩሉ ዓይነት ግፍዒ ናይ ምክያድን መስርሕ ተግባሩ። ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ግንባር ናደው እዝ ብምፍራስ ንከተማ አፍዓበት ሓራ ምስ ገበረን ንመጀመርታ ጊዜ ስታሊን ኦርጋን፡ ብርክት ዝበላ ድሩዓት መካይንን ናይ ነዊሕ ርሕቕት ከበድቲ መዳፍዓትን ምስ መንዝዐን ሰለስተ ሶቪታውያን መኮንናት ምስ ማረኸን ሕነ ቀራናት ንጓዕማማት ከም ዝበሃል ጸላኢ ብ1988 ኣብ ሽዕብ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ዜጋታት ዘስካሕክሕ ኣረሚናዊ ህልቂት ፈጸሙ።

ኣብ መወዳእታ ትንታኑ ደርግ ካብ 1978 ክሳብ 1986 አንጻር ሰውራ ኤርትራ ዓሰርተ ወተሃደራዊ ወፍርታት አካይዱ። ይኹንምበር ፈተነታት ጸላኢ ንናይ ምግባር ዓቕሚን ሞራልን ኤርትራውያን ተጋደልቲ አበሪኹምበር ፋይዳ አየምጽኣሉን። ተጋደልቲ ኤርትራ ኣብ ቕድሚቲ ኣብ ደቡብ ሳህራ አፍሪቃ ዝግበዩ ሰራዊት ብጽንዓት ደው ኢሎም ጥራሕ ዘይኮነ፡ ኣብ ልዕሊኡ ዓወት ብምምዝጋብ ንመግዛእታዊ ህላወ ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ኣብ ምድምሳስ ልዑል ተራ ዝተጸወተ ዘመናውን ምዕቡልን አጽዋር መንዚያም። ብ24 ግንቦት 1991 ዋና ከተማ ኣስመራ ኣብ ኢድ ህዝባዊ ሰራዊት ሓርነት ኤርትራ ወዲቓ። ፕረዚደንት ኢትዮጵያ መንግስቱ ሃይለማርያም መርከብ ስርዓቱ ኣብ ኤርትራ ጥራሕ ዘይኮነ፡ እንኮላይ ኣብ ኢትዮጵያ ትጥሕል ከም ዘላ ምስ ተረድኦ ከኣ፡ ካብ ኣዲስ አበባ

ናብ ዝንባብወ ሃዲሙ። ስርዓት ደርግ ፈሪሱ። ኢትዮጵያ ኣብ ህንዳዊ ውቅያኖስ ይኹን ወሽመጥ ዓደን ዋላ ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ኣፍደገ ባሕሪ ዘይብላ ዕጽውቲ ሳንዱቕ ኮይና። እዚ ፍጻሙዚ ንዝርዳእ ብዙሕ ትምህርቲ ኣለዎ። ንዘሕዝን ፍሹል ተመኩሮ ደርግ ከም ዘለዎ ክደግም ዝደሊ እንተ ሃልዩ ከኣ ዕጫኡ ከም ዝሓለፉ ስርዓታት ኢትዮጵያ እዩ።

ስርዓት “ደርግን” ናይ ወጻኢ ኪዳናቱን

መስፍናዊ ስርዓት ተፈሪ መኮነን፡ ኣብ ሜዳ ኤርትራ ንሰራዊቱ ብዝወረዶ ተኸታታሊ ስዕረትን ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ብዝተወልዐ ህዝባዊ ተቃውሞን ክፈርስ ምስ ጀመረ፡ ወተሃደራዊ ጉጅለ ኢትዮጵያ ነቲ ኩነታት ብምምዝማዝ ስልጣን ተቆጻጺሩ። ትሕዝቶ ዘይብሉ ጸጋማዊ ጭርሖታት ብምልዓል ከኣ፡ ንኹሎም ተቃውሞቲ ኢትዮጵያ ቀንጺሉ። ኣብ 1976 ምስ ሶቪት ሕብረት ወተሃደራዊ ስምምዕ ኸቲሙ። ኣብ ኣስመራ ዝነበረ ናይ ኣሜሪካ መደበር “ቃኘው ስቴሽን” ከኣ ብ1977 ዓጽዩዎ። ንኹሉ’ቲ ሓይሊ ባሕሪ ኣሜሪካ ኣብ ገማግም ኤርትራ ዝረኸቦ ዝነበረ ሓለፋታት’ውን ሰሪዙዎ። ኣብ 1977 ሶቪት ሕብረት ኣብ ኤርትራ ደሴት ዳህላክ ወተሃደራዊ መደበር ሓይሊ ባሕሪ ከተቅውም ፈቂዱ። ሶቪት ሕብረት ብወገና፡ ካብ 1978 ክሳብ 1988 ልዕሊ 10 ቢልዮን ዶላር ዝግመት ወተሃደራዊ ሓገዝ ንደርግ ሂሳ።

ከምኡ’ውን ኣብ ኢትዮጵያ 1500 ክኢላታት ሶቪት፡ 2000 ክኢላታት ምብራቕ ጀርመን ነይሮም። ብተወሳኺ ኣብ መላእ ኢትዮጵያ ጸጥታ ንምስፋንን ኣብ’ቲ ሰራዊት ኢትዮጵያ ካብ 1977-1978 ኣብ ኢጋዴን ዘካየዱ ኩናት ንምሕጋዙን ካብ’ቲ መግዛእቲ ኢትዮጵያ ካብ 1978 ኣንጻር ሰውራ ኤርትራ ዘካይዱ ዝነበረ ክሳብ ውድቀቱን ምህዳም መንግስቱ ሃይለማርያም ናብ ሞስኮ ዘይኮነስ ናብ ሃራሪን ውሽጣዊ ኩነታት ኢትዮጵያ ንምውሓስን ከኣ ኩባ 15 ሽሕ ሰራዊት ናብ ኢትዮጵያ ልኢኻ። መንግስቱ ሃይለማርያም ንሰውራ ኤርትራ ሓንሳብን ንሓዋሩን ክድምስሶዮ፡ ክሳብ’ታ ናይ መጨረሻታ ጥይት ክዋጋእዮ፡ ይብል ከም ዘይነበረ ግን ኣብ’ቲ ወሳኒ ጊዜ ዋላ ሓንቲ ጥይት ከይተኮሰ ጸላም ተጐልቢቡ ብ17 ግንቦት 1991 ሃዲሙ። ወተሃደራዊ ስርዓት ደርግ ነዚ ኣብ ታሕቲ እንዝርዝር ዕላማታት ንምዕዋት ምስ ሶቪት ሕብረት ወተሃደራዊ ስምምዓት ኸቲሙ።

1-ብመገዲ ቀይሕ ራዕዲ ኣብ መላእ ኢትዮጵያ ወተሃደራዊ ጽልዋ ምስፋን።

2-ጐበጣ ኢትዮጵያ ንኤርትራ ከም ዝቅጽል ምግባር።

3-ብዋጋ ሃገራዊ ሉኣላውነት ሶማልን ጂቡቲን ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ምስፍሕፋሕ።

4-ሶቬት ሕብረት ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ብመገዲ ደሴት ዳህላክን ወደባት ምጽዋዕን ዓሰብን ካልኣት ኣብ ማእከልን ደቡብን ቀይሕ ባሕሪ እስትራተጂያዊ ኣገዳስነት ዘለወን ደሴታትን ወተሃደራዊ ህላወ ክህልዎ ኣፍቂዱ።

በዚ ኸኣ እቲ ርጉእን ጸጥታዊ ውሕስነትን ዝነበሮ ኣህጉራዊ ማያዊ መስመር ቀይሕ ባሕሪ፡ ኣብ መንጐ ክልቲኡ ምብራቕን ምዕራብን ደምበታት ማእከል ህልኽ ኮይኑ፡ ኣብ ዞባውን ኣህጉራውን መዳይ ኣሉታዊ ሳዕቤን ኣኸቲሉ።

5-ሶቬት ሕብረት ብመገዲ'ብ19 ነሓሰ 1981 ብመሪሕነት ሞስኮ ኣብ መንጐ ኢትዮጵያ፡ ደቡብ የመንን ሊብያን ዝተመስረተ ኪዳን “ዓደንን” ብሓገዝ ኢትዮጵያን ምስ ደቡብ የመን ነበር ብምውህሃድን ንመጽብቦ ባብ ኤልመንደብን ዞባ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪን ንኸትቆጸጸሮ ባይታ ምፍጣር።

3- ብሄራዊ ስርዓት መለስ ዜናዊ 1991-2012

ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ካብቲ ዝተመስረተሉ 1975 ጀሚሩ ኣተሃናንጸኡ ዓሌታዊ እዩ። ኣብ 1991 ናብ ስልጣን ቅድሚ ምምጽኡ ከኣ፡ ኣብ 1988 ምስ ገለ ኣብ መስመሩ ዝጉዓዙ ተቓዋምቲ ዕጡቓት ውድባት ኢትዮጵያ ህዝባዊ ሰውራዊ ደሞክራሲያዊ ግንባር መስሪቱ። ኣብ 1994 ዘጽደቆ ሓድሽ ቅዋም ኢትዮጵያ ኣብ ዓንቐጽ 39 ንብሄራት ኢትዮጵያ መሰል ርእሰ ውሳኔ ክሳብ ምንጸል ዝፍቐድ እዩ። ስርዓት ወያነ ደጀኑን መበገሲኡን ብፖለቲካውን ክለሳ-ሓሳባውን መዳይ ከኣ ዕላማኡ ክልል ትግራይ እዩ። እንተኾነ ግን ብግብራዊ መዳይ ህዝቢ

ትግራይ አይተጠቅመን ጥራሕ ዘይኮነ፡ ብኣንጻሩ በዚ ፖሊሲዚ ዝያዳ ተጎዲኡ እዩ።

2-3-1፡ ንህዝቢ ትግራይ ናብ መወዳእታ ዘይብሉ መቐለ፡ ዓድዋ፡ ኣኽሱም፡ ሸረን ዓዲ-ግራትን ዝብል ናይ ኣውራጃውን ወገናውን ቁርቁሳት ኣእትዮምዎ።

2-3-2፡ እቲ ኣብ ብሄር ዝተመስረተ ፈደራዊ ስርዓት፡ ንኢትዮጵያ ብምግምማዕ፡ ኣብ ኣፍ እሳተጎሞራ ሸሚሙዋ። ኣብዚ እዋንዚ ድማ ትኩ ብማዕዶ ክበንን ይረክ ኣሎ።

2-3-3፡ ወያነ ኣብ 1997 ዘውጽኦ ሓድሽ ኣስፋሕፋሒ ካርታ ክልል ትግራይ ገለ ክፋል መሬት ካብ ክልላት ኣምሓራን ዓፋርን ኣብ ውሽጡ ዘእተወ እዩ።

2-3-4፡ ኣብ ሓምለ 1997 ሓይልታት ኢትዮጵያ ንዓዲ ምሩግ ወሪሮም ብምሓዝ ነቲ ኣብኡ ዝጸንሖም ምምሕዳር ኤርትራ ኣፍሪሶም። ንነበርቲ ናይቲ ዓዲ ንብረቶም ዘሚቶም ድሕሪ ምስንጎም ኣብ ትሕቲ ምምሕዳሮም ኣእትዮምዎ። ኣብ ጥቅምቲ 1997 ዘውጽእዎ ሓድሽ ካርታ ከኣ ንገለ ክፋል መሬት ኤርትራ እንኮላይ ባድመ ኣብ ውሽጡ ዘእተወ'ዩ ነይሩ። እቲ ጉዳይ በዚ ደው ከይበለ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብመገዲቲ ናይ ይምሰል ፓርላማኡ ኣቢሉ ብ13 ግንቦት 1998 ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኣጠቓላሊ ኩናት ኣዊጁ። ንኲሉ ቍጠባዊ ጽላታት ኤርትራ፡ ማዕርፎ ነፈርቲ፡ ወደባት፡ መመንጨዊ ኤለክትሪክን ታሪኻዊ ቅርሲታት በለው ከለውን ወተሃደራዊ ዓላማታት ብምግባር ንምዕናው ዝከኣሎ ሰሪሑ። ካብዚ ሓሊፉ ሰራዊት ኢትዮጵያ ኣብ ከባቢታት ዶብ ዝርከብ መቓብር ሓርበኛታት ብምኽፋት ኣስከፊን ሓርበኛታት ቦቲኖምዎ። ብዘይካዚ ከኣ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበሩ 80 ሽሕ ኤርትራውያን ዜጋታት ንብረቶም ዘሪፎም ፈንጂ ብዝተዘርኦ ዘይውሑስ ከባቢታት ብዘይሕጋዊ ኣገባብ ሰጉሳምዎም። ቀዳማይ ሚኒስትር ነበር መለስ ዜናዊ ኣብ ዝሃበ ጋዜጣዊ መግለጺ ኣብ ሓምለ 1998 “ዝኾነ ሰብ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበር ሕብሪ ዓይኑ ባህ ዘይብለና ክንሰጎ ኢና” ክብል ገሊጹ።

ምኽታል ፖሊሲ ዕብለላን ምስፍሕፋሕን ሽግር ምፍጣርን

ብ18 ሰኔ 2000 ስምምዕ ምቁራጽ ተጽብኦ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ድሕሪ ምኽታሙ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብ7 ጥቅምቲ 2000 “መቆሚታት ሰላምን ጸጥታን ንኢትዮጵያ ድሕሪ ኩናት” ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ ፖለቲካዊ ሰነድ ኣስለኹ። ብ7 ሰነዩ ብመገዲ ጋዜጣ “ሪፖርተር” ዘርጊሑዎ።

መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብዚ ሰነድዚ ናብ ኤርትራ፡ ሱዳን፡ ጁቡቲ፡ ሶማሊ፡ ኬንያ፡ ዓቢይቲ ቀላያትን ምስሪን ዝኸተሎ ፖሊሲ ብዝርዝር ገሊጹ ኣሎ። ሓቀኛ

ዳይናሚካዊ መስርሕ ናይ'ቲ ፖሊሲን ኣብ መላእ ዞባ ዘውርዶ ጉድኣትን ንምንጻር ከኣ ንቀንዲ ነጥቢታት ናይ'ቲ ሰነድ ከነቅርብ ኢና።

ቀዳማይኡ ኤርትራ

1-“ሕጂ ንኢትዮጵያ ዓቢ ክሳራ ኣውራጃታ ዘሎ ሽግር ቀንዲ ሱሩ ናይ'ዚ ሕጂ ዘሎ መሪሕነት ኤርትራ ናይ ዕብላላን ወተሃደራውን ጥሙሕ እዩ። ስለዚ ከኣ ኤርትራ ንሰላምን ርግኣትን ኢትዮጵያን ዞባን እተስግእ ሃገር ክትከውን የብላን።

2-“ሰራዊት ኤርትራ ብዝለዓለ መጠን ክጎድል ኣለዎ። ከምኡውን ሰራዊት ኤርትራ ከበድቲ ኣጽዋር ክዓጥቅ የብሉን። ኣብ መጻኢ ዘይምዕሩይ ሰራዊት ክትሃንጽ ምፍታን ክፍቐድ ዘይክኣል ናይ ተጻብኦ ስራሕ ምጻኑ ግድን ኣስመራ ክትርድኦ ኣለዎ።

3- “ብዝኾነ ካብ ዞባ ወጻኢ ብናይ ደገ ሓይሊ ዝሕገዝ ህላወ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ቀጻልነት ስግኣት ዝፈጥር እዩ።

4-“ፖለቲካዊ ዕላማ ኢትዮጵያ ኣብ መሬት ምስፍሕፋሕ ዘይኮነስ፡ ዲሞክራሲ ክኸውን ኣለዎ። ኣብዚ ግዜ'ዚ ነዚ ዕላማ'ዚ ምርግጋጽ ግን ቀሊል ኣይኮነን። ስለዚ ከኣ ካልእ ብዙሕ ኣመራጺታት ግድን ኣብ ግምት ክኣቱ ኣለዎ። ምናልባትውን ንኤርትራ ብመልክዕ ብሄራት ምምቃል ዝያዳ ምቹእ ክኸውን ይኸእል እዩ። ኣሃዳዊ ዕብላላ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ዝቐወሙ ብዙሓት ብሄራትውን ኣለዉ። በዚ መዳይ'ዚ ብሄራት (ኩናማ፡ ዓፋርን ጉጅለታት ቆላታትን) ናታቶም ውሽጣዊ ስርዓት ምምሕዳር ክቐውም ይድግፉ እዮም።

5-“ወደብ ዓሰብ ግድን ፍሉይ ኣቃልቦ ክወሃቦ ኣለዎ። ኢትዮጵያ ናጽነት ኤርትራ ክትድግፍ ከላ፡ ገማግም ባሕሪ ዘይብላ ሃገር ከም ምጻና መጠን ናብ ባሕሪ ናይ ምብጻሕ መሰላ ከም ዘይትኸልከል እምነት ነይሩዋ። እዚ ናይ መጨረሻታ ኩናት ከኣ 62 ሚልዮን ኢትዮጵያውያን ብመገዲ ኣህጉራዊ ስምምዕ ብዘይቀይዱ ናብ ባሕሪ ክበጽሑ መሰል ከም ዘለዎም'ዩ ዘብርህ። እዚ ድማ ኣብ ክልል ቀይሕ ባሕሪ ዓፋር ስርዓት ውሽጣዊ ምምሕዳር ብምቕም ክትግበር ይከኣል እዩ።

6-“ኢትዮጵያ ንሰላምን ጸጥታን ዞባ ኣብ ምሕጋዝ እስትራቴጂያዊ መሓዛ ክትከውን ብቅዓት ኣለዎ። ምስ ሓንቲ 10 ዓመት ዕድሚኣ (ኤርትራ) ብምዕራብ ከም ኣኸሰ (Rogue State) እትግለጽ ሃገር ብማዕረ ክትርኦ የብላን።

ካልኣይኡ ሰ-ዓን

1-“ሱዳን በቲ ስርዓት ካርቱም ጸጥታ ኢትዮጵያ ንምህዋኽ ዝኸተሎ ፖሊሲ፡ ኣቐዲሙ ንኢትዮጵያ ዓንቃፊት ምጻና ብሩህ ስለዝነበረ፡ ኢትዮጵያ ብዲፕሎማሲያውን ወተሃደራውን መዳይ መኪታቶ እያ። ሱዳን ብማሕበረሰብ ሃገራት ዞባ ቅብልቲ ኣባል ክትከውን ከኣ፡ ካብ ናይ ኩነታት ኤርትራ ወጺኣ፡ ደሞክራሲያዊት ክትከውን ኣለዋ። እዚ ኸኣ ግድን ንመሰል ርእሰ ውሳኔ ደቡብ ምቅባል፡ ኣብ ሰሜን ደሞክራሲያዊ መስርሕ ምክያድ፡ ናይ ሓደ ጉጅለ ወተሃደራዊ ዕብለላ ምጉዳል፡ ልፍንታዊ መንግስቲ ምቕምን ኩናት ሓድሕድ ደው ብምባል መሰል ርእሰ ውሳኔ ደቡብ ምርግጋጽን ኣብ ካርቱም ብሃገራዊ ስምምዕ መንግስቲ ምቕምን እዩ።

2-“ህልዊ ፖለቲካዊ ኩነታት ሱዳን ደሞክራሲያዊ መስርሕ ንምክያድ ዘፍቐድ እዩ። ኢትዮጵያ ድማ ኣብ ክሊ ሓንቲ ሱዳን ሽግር ደቡብ ሱዳን ብረፈረንደም ምፍታሕ ዝብል ፖሊሲ ኣብ ምሕጋዝ ክትቅጽል ኣለዋ። መንግስቲ ካርቱም ከኣ ስሓቢ እማመ ከቅርብ ኣለዎ። ፖለቲካውያን ሓይልታት ሱዳን ብወገኖም ሃገራዊ ርግኣትን ዕርቂን ዘረጋግጽ ናይ ነዊሕ እስትራቴጂ ንምዕዋት ዕግበት ክህልዎም ይግባእ።

ሳልሳይ፡ ጂቡቲ

1-“ጂቡቲ ንኢትዮጵያ ፍጹም ወተሃደራዊ ስግኣት ኣይኮነትን።

2-“ጂቡቲ ካብ ፍሉይ ረብሓኣ ተበጊሳ፡ ከም መተካእታ ወደብ ዓሰብ ንወደባ ክትጥቀም ንኢትዮጵያ ኣፍቂዳ። እዚ ድማ ረብሓ ጂቡቲ ኣበይ ምጻኑ ብንጽር ዘብርህ እዩ።

3-“ጂቡቲ ምስ ኢትዮጵያ ንዘለዋ ዝምድና መተካእታ ዝኸውን ናይ ወጻኢ የብላን።

3-“ሓድሽ ፕረዚደንት ጂቡቲ (እስማኢል ገለ) ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ኢትዮጵያ ዘይምእታው ዝብል መርገጺ ጂቡቲ ዘዓቀበዩ ዝመስል። ንኢትዮጵያ ብዘይ ቀይዲ ናብ ባሕሪ ክትበጽሕ ስለዘፍቐደ ከኣ፡ ምስ ጂቡቲ ድልዱል ዝምድና ንምምዕባል ዕድል ሂቡ።

4-“ጂቡቲ በቲ ናይ ኢትዮጵያ ጽቡቕ ድሌትን ንክልቲኦም ወገናት ጠቓሚ ዝኾነ ዝምድና ምህላውን ቅስንቲ እያ።

ራብዓይ፡ ሶማሊ

1-“ሶማል ኣብ ቀረባ እዋን ቅቡል ዝኾነ ማእከላይ መንግስቲ ከተቅውም ኣይትክእልን እያ። ምክንያቱ ካብ ስርዓት ስያድ ባረ ዝተወርሰ ዓሚቑ ናይ ምብትታን ኩነታት ስለዘሎ። ምቛም ትካላዊ ማእከላይ መንግስቲ ናይ ውሑዳት ጉጅለ ድሌት ዘይኮነስ፡ የግዳስ ናይ ኩሎም ሶማላውያን ድሌት እዩ።

2-“ኣብ ትሕቲዚ ሕጂ ዘሎ መሪሕነት፡ ማእከላይ መንግስቲ ዳግማይ ንምምላስ ዝግበር ፈተነ ተስፋ ዘባኸንዩ። ብዋጋ ህዝቢ ሶማል ድሌቱ ንምርዋይ ድማዩ ክኸውን።

3-“ሶማላውያን ዝተፈላለዩን ብዙሕን ኣጀንዳ ከም ዘለዎም ከኣ ሕጂ ክረጋገጽ ኣለዎ። ስለዚ ምእንቲ ሰላምን ጸጥታን ዞባና፡ ሶማል ምንጪ ሕጋውነት ዝኾኑ ጉጅለታት ናይ ስልጣን ማእከላት ከም ዘለዉ ኣሚንካ ምስኣታቶም ምውሳኔ የድሊ።

4-“ማእከላይ መንግስቲ ሶማል ዳግም ምምስራት ድሕሪ ምብቅዑ፡ ኣብ መጻኢ ምናልባት ክመጽእ ዝክእል ሶማላውያን ክብለጽሉ ዘለዎም ናይ መጨረሻታ እንኮ ምርጫ ምህናጽ ኮንፈደረሽን ወይ ፈደረሽን እዩ። እቲ ዝኸፍኦ ኩነታት ከኣ ህልዊ ምዕባላታት ከም ዘለዎ ምቅጻል እዩ።

5-“ኢትዮጵያ ናይ ግድን ነዚ ዘየሕጉስ ሓሳብዚ ክትቅበሎ ኣለዎ። ሃገራዊ ረብሓኣ ኣብ ሶማል ብውሽጢ ይኹን ኣብ ዝመጽእ ማእከላይ ግዜ፡ በዚ ዝስዕብ ኣጀንዳ እንተ ዘይኮይኑ ከተዓውቶ ኣይትክእልን እያ።

5-1፦ “ሶማል ኢትዮጵያ ናይ ሶማል ፍልልያትን ቁርቁሳትን ሜዳ ምእንቲ ከይትኸውን መንግስቲ ኢትዮጵያ ውሕስነት ክፈጥር ኣለዎ። እዚ ድማ ብመገዲ ክልላዊ ስርዓትን ደሞክራሲያዊ መስርሕን ክረጋገጽ ይክእል። ኢትዮጵያውያን ሶማላውያን ንብሄራዊ ኣቓውማ ሶማል ስለዘንጸባርቑ ኣብ ክልል ሶማል ኢትዮጵያ ብዙሕነት ባህሊን ሃይማኖትን ዘለዎ ከም ምጻኑ መጠን ኣብኡ ምቹእ ስርዓተ መንግስቲ ምቛም፡ ኣብ መጻኢ ሶማል ብኸመይ ይመሓደር ኣብነት ክኸውን ይክእል እዩ።

5-2፦ “ቐዳምነታት ፖሊሲ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማል ከምዚ ዝስዕብ እዩ።

5-2-1፦ ሶማሊ-ላንድ

“ኢትዮጵያ ንሶማሊ-ላንድ ከም ናጻ ሃገር ብወግዒ ከይፈለጠታ፡ ርግኣት ምእንቲ ክትረክብ ቑጠባዊ፡ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ሓገዛት ክትገብረላ ኣለዎ። ከምኡውን ኢትዮጵያ ኣብ በርበራ ጽዑቕ ኣጠቓቕማኣ ወደብ ክትጥቀም ኣለዎ። ምክንያቱ ንክልል ሶማል ኢትዮጵያ ባህርያውን ያታውን ወደብ ስለዝኾነ። ምናልባትውን ንኢትዮጵያ ኣፍ-ደገ ባሕሪ ክኸውን ዝክእል እዩ። ወደብ በርበራ

እንተ ድክ ተገልጿልናሉ ንክልተና ጠቓሚ እዩ። ንክልተኣዊ ዝምድናታት ሶማሊ-ላንድን ኢትዮጵያን ዘደልድል'ውን እዩ።

5-2-2፦ ቡንት-ላንድ

“ርግኣት ምስ ኢትዮጵያ እትዳውብ ቡንትላንድ ብእስትራተጂያዊ መዳይ ንዓና ኣገዳሲ እዩ። በዚ መሰረት ኢትዮጵያ ዝምድናኣ ምስ ቡንትላንድ እንኮላይ ቊጠባዊ ከተሓይሎ ኣለዋ። ርእሰ ምምሕዳር ዘለዎ ንክኸውን ከኣ ከተተባብዕ ኣለዋ።

5-2-3፦ በናድር-ላንድ

“ኣብ ማእከል ሶማሊ ዝነብሩ ቀቢላ ሃውያ ኣብ ሃገራዊ ጸጥታ ኢትዮጵያ ዝገብርዎ ጽልዋን ኣገባብ ቅኑዕ ኣፈታትሓኡን ፍሉይ ተገዳስነት ክውሃቦም ኣለዎ። ከም ዝፍለጥ ጐይቶት ኡናት እንዳታት ሃውያ (ጀነራል ዓይዲድ፡ መሓመድ ፈራሕ፡ ነቦኡ ዝተኸኣ ሕሴን ዓይዲድን) ማልሻታቶምን ካብ 1991 ጀሚሩ ሶማሊ ርግኣት ከይትረክብን ኡናት ንክቅጽልን ቀንዲ ጠንቂ'ዮም ነይሮም። በዚ ሒዞም ዘለዉ ኣገባብ ክቅጽሉ ድማ ልዑል ግምት ኣሎ። ዘይርጉእ ኩነታት ምቅጻሉ ኸኣ ኣብ ኩሉ'ቲ ምስ ማእከልን ደቡብን ሶማሊ ዝዳውብ ከባቢታት ኢትዮጵያ ጸጥታዊ ሽግራት ኣብ ምፍጣር ኣበርክቶ ክህልዎ እዩ። ብሰንኪ ቀጻሊ ዝምድና ዓይዲድ ምስ ኤርትራን ምስሪን ኣብ ኢትዮጵያ ዘይርጉእ ኩነታት ንምፍጣር ብዘለዎም እስትራተጂያዊ ረብሓ ከኣ እቲ ኩነታት እናኸፍኦ ከይዱ። ንቀቢላ ሃበር-ቐደር ሓንቲ እንዳ ካብ ቀቢላ ኣልሃውያ ዝኾነት ዝተቆጸጸሩ ጐይቶት ኡናት ንክቅጽሉ ካብ ተፈቅደሎም፡ እቲ ሽግር ክቅጽል ልዑል ግምት ኣሎ። ስልጣኖም ሓንሳብን ንሓዋሩን ንምዕናው ከኣ፡ ዝተጸንዐ ሰራሕ ምክያድ ኣገዳሲ እዩ።

5-2-4፦ ረሓናውዪን፡

ኢትዮጵያ ነዞም ብሕርሻን መጓሰን ዝናበሩ ዝበዝሑ ቀቢላ ሶማሊ ዝኾኑ ረሓናውዪን ፍሉይ ተገዳስነት ክትገብረሎም ኣለዋ። ንሳቶም ካብቶም ኣብ ከባቢኦም ዝርከቡ ብቀጻሊ ዘስግእዎም ካልኣት ሰብኽ-ሳግም ቀቢላታት ሶማሊ ብዙሕ ይፈላለዩ እዮም። ርግኣት ዞባታት ርሓናውዪን ድማ ኣብ ጸጥታ ከባቢታት ዶብ ኢትዮጵያ ኣበርክቶ ክህልዎ እዩ። ናይ ገዛእ ርእሶም ሕጋዊ መንግስቲ ንምጃም ከኣ ሓገዝ የድልዮም እዩ። ነዚ ዕላማዚ ንምርግጋጽ ሓደ ኣገባብ ከኣ፡ ንመሪሕነት ዕጡቓት ተቓወምቲ ርሓናውዪን ብዛዕባ ኣገዳስነት ምጃም ሲቭላዊ መሪሕነት ምዕጋቦም እዩ። እንተ ተኻኢሉ ነቶም ናይ ሕጋውነት ባይታ ዝነበሮም ኣባላት ዞባዊ ባይቶ ነበር ምምላስ እዩ። ሶማሊ ክትበታተን ንኢትዮጵያ ዘሓገስ ኣይኮነን።

አብ ዝተናውሐ ረብሓ ኢትዮጵያ ፈደራላዊ ወይ ኮንፈደራላዊ መንግስቲ አብ ምጃም ንጸዕሪታት ሶማል ምሕጋዝ እዩ።

ሓሙሻይ፦ ኬንያ

1-“ኬንያ ኩሉ ግዜ ብኣንጻር ናይ’ቲ አብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዘሎ ቀጻሊ ቁርቁሳት ከም ደሴት ርግኣት ኮይና ስለእትርእ ብሓደ ወገን፡ በቲ ካልእ ድማ በቲ አብቲ ዞባ ሰፊኑ ዘሎ ኩነታት ተረባሒት ብምዃና፡ ስሓቢት ኮይና ክትርእ ገይሩዋ እዩ።

2-“ ኬንያ ካብ’ቲ ናብኣ ዝውሕዝ ብዝሒ ስደተኛታትን ዝውሃብ ናይ ወጻኢ ሰብኣዊ ሓገዛት ቍጠባዊ ረብሓ’ኳ እንተ ሃለዋ፡ ሕብረተሰብ ኬንያ መቐጸልታ ናይ’ቲ አብ ቀጻሊ ህልኽ ዝርከብ ፈኮስቲ ኣጽዋር ዝተዘርግሐ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ስለዝኾነ ግን ስሕበታ ንቲሪስትን ወፍሪን ዝተሓተ እዩ።

3-“አብ መንገዱ ኬንያን ኢትዮጵያን ዘሎ ጉዳያት ንምፍታሕ ትካላዊ ምድላዎት ኣሎ። ገለ ካብኡ፡ ናብ ካልኣት ሃገራት’ቲ ዞባ ክዝርጋሕ ዝኽእል ኮምሽን ዶብ ክጥቀስ ይከኣል።

ሻዱሻይ፦ ዓብይቲ ቀላያት

1-“አብ’ቲ አብ ዞባ ዓብይቲ ቀላያትን ቀርኒ-ኣፍሪቃን ጠፊኡ ዘሎ ሰላምን ርግኣትን ብዝምልከት ዳግመ ርእይቶ ምግባር ግድን ኮይኑ ኣሎ።

2-“ዓብይቲ ቀላያት ከም ኣካል ፈለግ ናይል ንኢትዮጵያ ሕጋዊ ዞባዊ ረብሓን ሓባራዊ ሻቅሎትን ኣለዎ።

3-“አብ ሃገራት ዓብይቲ ቀላያት ብሰንኪ አብ ደሞክራሲያዊት ሪፓብሊክ ኮንጎ ሓቀኛን ትምኒታውን ረብሓታት ብዝተኸሰተ ቅልውላውን ሓደገኛነት ጃምላዊ ህልቂትን ኢትዮጵያ ከም ዞባዊ ሓይሊን ኣንጻር ጃምላዊ ህልቂት ብዘለዋ ጽኑዕ መርገጺን አብ’ቲ ዞባ ኣጀንዳ ሰላምን ጸጥታን አብ ምምዕባል ክትሳትፍ ግድን እዩ።

ሻውዓይ፦ ምስሪ

1-“ምስሪ ካብ’ቲ ጉዳይ ፈለግ ናይል ናይ ምብሓትን ካልእን ጉዳያት ተበጊሳ አብ መጻኢ ቀንዲ ጸላኢ ኢትዮጵያ ትሕሰብ ሃገር እያ።

2-“ምንጪታት ፈለግ ናይል ንክትጥቀም ጠለባት ኢትዮጵያ እናዛዩደ ምስ ምምጽኡ ምስሪ እዚ ንክይዕወት ኣበርቲዓ’ያ ትሰርሕ።

3-“ምስሪ ኣንጻር ኢትዮጵያ ጠንቃም ኣጀንዳ ከም ዘለዋ ከኣ ኢትዮጵያ ግድን ክትርዳእ ኣለዋ። እዚ ድማ አብ ፖሊሲ ምስሪ አብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ጽልዋ ኣለዎ።

4-“ምስሪ ንኢትዮጵያ ኣብ ዞባና ናይ ዕብላኣ ተራ ትጻወት ከምዘላ ገይራ ሰለእትጥምታ ንምድኻማያ ትሰርሕ። ንጸጥታ ናብ ስግኣት ብዘውድቕ መገዲ ንማይ ፈለግ ናይል ብልዑል መጠን ክትጥቀመሉ’ያ ዝብል እምነት’ውን ኣለዋ። ስለዚ ኣካል ናይ’ቲ ኢትዮጵያ ንምዝራግ ዝካየድ መስርሕ ክትከውን ድልውቲ እያ።

5-“ምስሪ ኢትዮጵያ ንምቁጻይ ነቲ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘሎ ቁርቁስ ንምምዝማዝ ንናጻ ኤርትራ ትጥቀመላ ኣላ።

6-“ሶማል ብዝምልከት ከኣ ምስሪ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያን ዞባ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃን እትኸተሎ ፖሊሲ ንምዕዋት ንሕሴን ዓይዲድ ትጥቀመሉ እያ።

7-“ምስሪ ነቲ ኢትዮጵያ እትኸተሎ ኣጀንዳ መሰል ርእሰ ውሳኔ ጽልዋኣ ንምስፋን እትጥቀመሉ ኣገባብ ጥራሕ ስለዝኾነ ብትሪ’ያ ትምክቶ።

8-“ኢትዮጵያ ብጉዳይ ኣጠቓቕማ ማይ ፈለግ ናይል ግድን ምስ ምስሪ ክትዛተ ኣለዋ። እዚ ጉዳይ’ዚ ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ተወሲኑ ዝተርፍ ዘይኮነስ፡ ንኩለን ሃገራት ገማግም ፈለግ ናይል ከጠቓልል ኣለዎ። እዚ ኸኣ ኣብ ዝምድና ኢትዮጵያን ምስሪን እምነ-ኩርናዕ እዩ። ኢትዮጵያ እዚ ጉዳይ’ዚ ኣብ ሕጋዊ ረብሓታታ ዋጋ ዕዳጋ ብዘይብሉ ብርትዓዊ መገዲ ክፍታሕ’ያ ትደሊ። ብተመሳሳሊ ኢትዮጵያ ከምዚ ሕጂ ኣብ ኤርትራን ሶማልን ዘሎ ኩነታት ንጸጥታኣን ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃን ዝህውኽ ዕላማታታ ንኸይትቅጽሎ ኣፍደገ ክትጻጽወላ ኣለዋ።

9-“ምስሪ ንክልተ መለክዒታት ዘለዎ ፖሊሲታታ ብክልተ መለክዒታት ተራ ንኸትጻወት ኢትዮጵያ ተፍቅደለይ ኢያ ዝብል እምነት ንኣዕናዊ ፖሊሲታት ንምትግባር ጸኒዓ እንተ ቀጺላ ኢትዮጵያ ክትምክታ ኣለዋ። ኣብ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ (ሕጂ ሕብረት ኣፍሪቃ) ሓደ ተራ ክትጻወት ከላ፡ ኣብ ማሕበር ሃገራት ዓረብ ከኣ ኣዝዩ ዝተፈልየ ካልእ ተራ ትጻወት። ስለዚ ኢትዮጵያ ነቲ ምስሪ ኣብ ኣፍሪቃ ክትመጽእ ከላ እትጻወቶ ድርብ መለክዒታት ዘለዎ ተራ ደው ከተብሎ ኣለዋ። ኣብ’ዚ ግዜ’ዚ ምስሪ ምስ ኣፍሪቃ ዝህልዎ ናይ መጻኢ ቍጠባዊ ዝምድናታት ብዝምልከት ግድን ተጠንቂቓ ክትሰርሕ ኣለዋ።

10-“ኣፍሪቃ ንኢትዮጵያ ኣገዳሲት ምዃና ከነስምረሉ ኣሎና። ኣፍሪቃ ከኣ ኣብ ሕብረት ፖሊሲኣ’ያ ዘላ። ምክንያቱ ሓንቲ ካብ መሰረቲ ሃገራት ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ስለዝኾነትን ቤት ጽሕፈት’ቲ ውድብ ኣብ ኢትዮጵያ ብምህላዉን እዩ።

11-“ኢትዮጵያ ኣብ ሃገራት ኣፍሪቃ ጽልዋኣ ከተሕይል የድልያ እዩ። ብፍላይ ከኣ ምስተን ኣብ ፈለግ ናይል ምስኣ ናይ ሓባር ረብሓ፡ ምስ ምስሪ ከኣ ዝስተፈልየ ረብሓ ዘለወን ሃገራት።

ወያነ ብክልቲኡ ስምምዓት አልጀርስ አይምኢዘዝንዩ

ስርዓት ወያነ ብሓሶት ምህዞ ንኤርትራዊት ባድመ ሉአላዊ መሬተይዩ ብምባል ብ13 ግንቦት 1998 ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኣጠቓላሊ ኩናት ኣዊጁ። ኣብቲ ብሓገዝ ኣሜሪካን እስራኤልን ንኤርትራ ዳግማይ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ንምእታው ወይ ካብ ሃሱሳት ሃገራውያን ስርዓት ንምትካል ንክልተ ዓመትን ፈረቓን ዘካየዱ ኩናት ከኣ ኣብ ሰለስቲኡ ደቡባዊ፡ ምዕራባውን ምብራቓውን ግንባራት ሰለስተ መጠነ ሰፊሕ ወራራት ኣካይዱ። እቲ ዘካየዱ ሰለስተ ወራራት ምስ በርዓነ ከኣ፡ ተቀሲቡ ብ18 ሰኔ 2000 “ስምምዕ ምቁራጽ ተጽብኦታት” ብ12 ታሕሳስ 2000 ድማ “ስምምዕ ሰላም” ኸቲሙ። ነዚ ኸኣ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ (ሕጂ ሕብረት ኣፍሪቃ) ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ሕብረት ኤውሮጳን ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካን ኣብ ዝተሳተፍዎን ዝኸተምሉን ፕረዚደንት ኤርትራ ኣቶ ኢሳይያስ ኣፈወርቂን ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቶ መለስ ዜናውን ኸታሞም ኣንቢሮምሉ። ኣብ ርእሲዚ ኸኣ ክልቲኦም ወገናት ኤርትራን ኢትዮጵያን፡ ነቲ ስምምዕ ብመሰረት ዓንቀጽ 102(1) ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ጠቕላሊ ሰክረታርያ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኸመዝግቦ ንዋና ጽሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ወኪሎምዎ። ካብዚ ቀጺልና ድማ ትርጉም ናይቲ ዓንቀጽ ነቕርብ።

- 1-“ኹሉ ኣህጉራዊ ስምምዕ ወይ ውዕል ዝኾነ ኣባል ካብ ኣባላት “ውድብ ሕቡራት ሃገራት” ዝኸተሞ፡ ኣብ ስራሕ ድሕሪ ምውጻሉ ኣብ መዝገብ ሰክረታርያ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ክምዝገብን ብዝቀልጠፈ ክዝርጋሕን ኣለዎ።
- 2-“ዝኾነ ናይቲ ኣህጉራዊ ውዕል ወይ ስምምዕ ወገን፡ ብመሰረት ቀዳማይ ሕጥቦ ናይቲ ዓንቀጽ ዘይተመዝገበ ምስ ዝኸውን ኣብ ቅድሚኡ ዝኾነ ጨንፈር ናይ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ጨንፈራት ክማኅተሉ ወይ ብእኡ ክጸንዕ ኣይክእልን እዩ።

ዓንቀጽ 18 (ሀ) ካብ “ስምምዕ ምቁራጽ ተጻብኦታት” ኣብ ኤርትራን ኢትዮጵያን፡ ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ልዕሊ’ቲ ብስምምዕ ኣልጀርስ ዘይምእዘዝ ወገን፡ ኣድላዪ ዲፕሎማሲያዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ ወተሃደራዊን ስጉምቲታት ክወስድ ስልጣን ኣለዎ’ዩ ዝብል። ቁጽሪ 15 ናይ ዓንቀጽ 4 “ስምምዕ ሰላም” ብወገኑ፡ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን “ናይ መጨረሻታን ቀያዲን” እዩ ዝብል። እዚ ኸኣ ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ዝሕሉን ዘውሕስን ሕጋዊ ኣህጉራዊ ሓላፍነት ኣለዎ ማለት እዩ።

ብመሰረት ስምምዕ ሰላም ከኣ ኣካል ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ዝኾነ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ቆይሙ። ንዶብ ክልቲኣን ሃገራት ብመሰረት ዶብ ክልቲኣን ሃገራት ዝተሓንጸጸሉ ኣህጉራዊ ውዕላትን ምስኡ ዝተሓሰበ ኣህጉራዊ ሕጊን ዶብ ክሕንጸጽ ናይ ኤርትራን ኢትዮጵያን ደገፍን ስምምዕን ረኺቡ። ብልክዕ ከኣ እቲ ኮምሽን ዝተሰከሞ ዕማም ብምፍጻም ብ13 ሚያዝያ 2002 ውሳኔኡ ኣዊጁ። እቲ ውሳኔ ምስ ተገልጸ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብቐጥታ ደገፉን ሓጎቡን ገለጹ። እንተኾነ ግን ከይደንገዮ ካብ መርገጺኡ ብምስሓብ ሓላፍነትን ሕልናን ብዝጎደሎ መልክዕ ነቲ ኣብ ኣልጀርስ ምስ ሃገረ ኤርትራ ዝኸተመሉን ሓደ ካብ ሰነዳት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ኮይኑ ዘሎ ኣህጉራዊ ስምምዕ ብወግዲ ግሂሱዎ። ነዚ ድማ ኣብ’ቲ ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ መለስ ዜናዊ ብ19 መስከረም 2003 ናብ ዋና ጽሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝነበረ ኮፊ ዓናን ኣብ ዝሰደዶ መልእኽቲ ብኸምዚ ዝሰብ ገለጹዎ።

ሀ- “ኢትዮጵያ ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ከም ዘይሕጋውን ዘይፍትሓውን ዘይሓላፍነታውን ትቆጽሮ።

ለ- “ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝሓለፈ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ናይ ርግኣት ሃዋሁው ዝፈጥር ዘይኮነስ፡ ሓድሽ ግጭት ዝውልዕ እዩ።

ሐ- “ዕማም ኮምሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ክምለሰሉ ኣብ ዘይኸእል ናይ መጨረሻታ ዕምሩ በጺሑ ኣሎ።

መ- “ብመሰረትዚ ኣቐዲሙ ዝተጠቐሰ ሓቂታት እምበኣር፡ ባይቶ ጸጥታ መተካእታ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ካልእ መካኒዝም ከቅውም ኣለዎ።

ምምልካት ዶብ ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ብመገዲ ኣሃዱ ካርታ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ሕዳር 2003 ክፍጸም ነይሩዎ። እንተኾነ ግን መንግስቲ ኢትዮጵያ ንውሳኔ ኮምሽን ዶብን ነቲ ምስ ኤርትራ ኣብ ኣልጀርስ ዝኸተሞ ክልተ ስምምዓትን ከም ዘዮኸብሮ ኣፍሊጡ። እቶም ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ዝተበጽሑ ስምምዕ ሰላም ዝፈረሙ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ባይቶ ጸጥታን

ሕብረት አፍሪቃን ከአ አስቂጦም እየም። እታ ብመገዲ ሚኒስትር ወጻኢ ጉዳያታ ማድሊን አልብራይት አቢላ አብቲ ስምምዕ ሰላም ዝኸተመት ሕቡራት መንግስታት አሜሪካውን አብ ኩሉ አህጉራዊ መጋባእያታትን ባይቶ ጸጥታን ንኢትዮጵያ ትሕግዝ። በዚ ደው ከይበለት ከአ አብቲ ንጸዕሪታት ኢትዮጵያ እትገብሮ ሓገዝ መተካእታ ኮምሽን ዶብ ዝኾነ መካኒዝም ንምትእትታው ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ረገጸቶ እያ። ንባዕላ ተሓጋጋዚት ሚኒስትሪ ወጻኢ ጉዳይ አሜሪካ አብ ጉዳይ አፍሪቃ ዝነበረት ጃንዳይ ፍረዘር ነቲ ናይ መጨረሽታን ቀያዲን ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ንምብርዓን ምእንቲ አብ ጉዳይ ባድመ ረፈረንደም ክካየድ ሓሳብ አቕሪባ። እዚ ሓሳብዚ ምስ ፈሸለ፡ ምምሕዳር አሜሪካ ብጥሪ 2004 ብመገዲ ዋና ጽሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነበር አቢሉ መተካእታ ኮምሽን ዶብ ዝኾነ እማመ መካኒዝም አቕሪቡ። ነዚ ንምትግባር ከአ ካብቲ ኤርትራን ኢትዮጵያን በጺሐንኦ ዘለዎ ዕጽው መገዲ ንምውጻእ ብዝብል ምስምስ ንሚኒስትር ወጻኢ ጉዳይ ካናዳ ነባር አልዮድ ወርሲ መዚዛ። እንተኾነ ግን ፍሪ አየምጽአን። እዚ ናይ አሜሪካ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኢትዮጵያን ሚላ ንዝኾነ ዘደናግር ስለዘይነበረ ከአ በርዒት።

አብ መጨረሽታ ኮምሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብሰንኪ ኢትዮጵያ ብሓገዝ ምምሕዳር አሜሪካ ምንጸጋ ዶብ አብ ባይታ ከመልክት ስለዘይከአለ፡ ዶብ ብማንዛ (Virtual) ከመልክቶ ወሲኑ። በዚ ኸአ ብ30 ሕዳር 2007 አብ ዙሪያ አብ ዝሃበ ጋዜጣዊ መግለጺ፡ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብመሰረትቲ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝወጸ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ፡ ጉዳይ መስርሕ ምምልካት ዶብ ብመሰረት ዝተገብረ ንቕጣታትን መመዛዘኒን (Coordinates) ካርታታትን ብማንዛ ከም ዝተመልከተን እዚ ሰነድዚ ድማ ሓደ ካብቲ ወግዓዊ ሰነዳት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ውድብ ሓድነት አፍሪቃን ኮይኑ ከምዘሎን ሓቢሩ። በዚ ኸአ ጉዳይ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሓንሳብን ንሓዋሩን ተወዲኡ ከምዘሎ አረዲኡ። ብድሕሪዚ ምምሕዳር አሜሪካን መንግስቲ ኢትዮጵያን ምስ ገለ ሃገራት ብምትሕብባር ንኤርትራ ብፖለቲካ ንምንጻል፡ ስማን መልክዓን ንምድዋንን ብቀራጠባ ንምሕጻራን ወተሃደራዊ ዓቕማ ንምድኻምን አብ መጨረሽታ ከአ ውሽጣዊ ሓድነታ ብምዝራግ ስርዓታ ንምቕያር መርትዖታት ዘይብሉ ናይ ሓሶት ክሲ ብምምስራት አብ ልዕሊ እገዳ አሕሊፎም። እቲ ኸዑ ዘቕረብዎ ክሲ፡ ኤርትራ

- 1-“ናብ ሶማሊ 2000 ወተሃደራት አእትያ።
- 2-“ናብ ሶማሊ ናይ አጽዋር ጽዕነት ብኣየርን ምድርን ልኢኻ።
- 3-“አብ ራስ-ዱሜራን ደሴት ዱሜራን አብ ልዕሊ ጂቡቲ ተጸብኦ ፈጸማ፡ ዝብል ነይሩ።

እዚ ውጽኢ ናይ ሓሶት ክሲ'ዚ ምምሕዳር ኣሜሪካ ኣብ ዋሽንግቶን ክህንድሶ ከሎ፡ ኣምባሳደር ሱዳን ራይስ ኣብ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ኒውዮርክ ድማ ኣቕሪባቶ። ቅድሚኡ ግን ኣብ ለንደን፡ ፓሪስ፡ ኣዲስ አበባ፡ ካምፓላን ካልኦት ዋና ከተማታት ኣፍሪቃን ይጥጃእ ነይሩ። ብመገዲ “ተቆጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን” ናብ ባይቶ ጸጥታ ቀሪቡ። ባይቶ ጸጥታ ድማ ነዚ ዝተሰንዐ ናይ ሓሶት ጸብጻብ ከይመርመረን ከየጸረየን ብ13 ታሕሳስ 2009 ኣንጻር ኤርትራ ብቁጽሪ 1907 ዝፍለጥ ኣብ ሻቡዓይ ምዕራፍ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝተመርኮሰ ፖለቲካዊ፡ ቊጥባዊ ወተሃደራዊ መዳያት ዘጠቓለለ ዓማጽን ዘይፍትሓውን እገዳ ኣሕሊፉ። ባይቶ ጸጥታ ግን ነዚ እገዳዚ ድሕሪ ትሽዓተ ዓመት ነዚ ኣንጻር ኤርትራ ዝቀንዐ ክሲ ዘረጋግጽ መርትዖታትን ጭብጢታትን ኣይረኽቡኩን ብምባል'ዩ ብ14 ሕዳር 2018 ኣልዒሉዎ። እዚ ድማ ቄናን ሕጊ እዩ።

ኣብ ከምዚ ኩነታት፡ ስርዓት ወያኔ ኣብ ከባቢታት ዶብ ወተሃደራዊ ተጽብኦታት ኣብ 2010፡ 2012፡ 2015 ካብ ምክያድ ኣይተቆጠበን። ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ ከኣ ኣብ ሰብን ንብረትን ዝገፍ ክሳራታት ኣናውረደሉ ንድሕሪት ይመልሶ ነይሩ። ሓይልታት ኢትዮጵያ ንሓይልታት ኤርትራ ናብ ኣጠቓላሊ ኩነት ንምእታው ኣብ ከባቢታት ዶብ ዘካይድዎ ዝነበሩ ወተሃደራዊ ተጽብኦታት ቆጶሪካ ዝውዳእ ኣይኮነን። እንተኾነ ግን ኣይሰመረሎምን። መንግስቲ ኢትዮጵያ ምስ ባይቶ ጸጥታን ተሽታተልቲ ምምሕዳራት ኣሜሪካን ብምሽራኽ ኣብ ልዕሊ ህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝፈጠርዎ ናይ ኣይሰላምን ኣይኩናትን ሃዋሁው ካብ 2000 ክሳብ 2018 ን18 ዓመታት'ዩ ቀጸሉ።

ኣብ 2006 ኣብ ልዕሊ ሶማል ዝተፈጸመ ወራር

ኢትዮጵያ ኣብ 2006 ንሶማሊ ብምውራር ንዋና ከተማ መቐድሾ ሒዛታ። ንክልተ ዓመት ከኣ ብወተሃደራዊ ሓይሊ ተቆጻጸራታ። ንሰራዊታ ብተቐወምቲ ሓይልታት ሶማሊ ከቢድ መጥቓዕቲ ምስ ወረዶ ከኣ'ያ ኣብ 2009 ስሒባ። ኣብዚ እቲ ኣገዳሲን ቀንዲን ክልተ ረጅሒታት ከኣ፡

1-ቀዳማይ ረጅሒ፡ ኢትዮጵያ ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ግሂሳ
ንሶማሊ ብምውራር ንዋና ከተማ መቐድሾ ጐቢጣ ሒዛ።

1-1፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዓንቀጽ 2 ቁጽሪ 4 ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ግሂሱ። እቲ ዓንቀጽ ኣባል ሃገራት ኣብ ኣህጉራዊ ዝምድናታት ሓይሊ ብምጥቃም ስግኣት ክፈጥራ ወይ ናይ ሓንቲ ሃገር ሰላም ወይ ፖለቲካዊ ናጽነት ክዘርጋ ምስቲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝብሎ መትከላት ዘይሳነ እዩ። (5)

2 -ካልኣይ ረጅሒ፡ ኢትዮጵያ ንቻርተር ሕብረት ኣፍሪቃ ግሂሳ

ኢትዮጵያ ነቲ ካብ መሰረታዊ ዓንቀጽቱ ነዚ ዝስዕብ ዝገልጽ ራብዓይ ዓንቀጽ ቻርተር ሕብረት ኣፍሪቃ ግሂሳቶ።

2-1፡ “ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ዶብ ምኽባር።

2-2፡ “ኣብ መንጐ ኣባላት ሓይሊ ወይ ፈኽራ ምጥቓም ምኽልካል።

2-3፡ “ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ናይ ዝኾነት ሃገር ዘይምእታው። (6)

3--ሳልሳይ ረጅሒ፡ ኢትዮጵያ ንቻርተር ውድብ ኢጋድ ግሂሳ

መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ መሰረታዊ መትከላቱ ነዚ ዝስዕብ ዝገልጽ ቻርተር ውድብ ኢጋድ ግሂሱ።

1-ዞባዊ ሰላም፡ ሓድነትን ሉኣላውነትን ምኽባር።

2-አብ ውሽጣዊ ጉዳይ አባል ሃገራት ዘይምእታው።

3-አብ መንጎ ሃገራትን አብ ውሽጢ ሓንቲ ሃገርን ንዘጋጥም ግርጭት ብሰላማዊ አገባብ ብዘተ ምፍታሕ።

4-ዞባዊ ጸጥታ፡ ሰላምን ርግኣትን ምዕቃብ። (7)

ታሪኻውን ፖለቲካውን ስግንጢር (Paradox)

ልዕሉ ኩሉ ዘገርምን ዘደንጹን ኢትዮጵያ አባል ሰለስቲኡ ዓለማዊ፡ ክፍለ-ዓለምን ዞባውን ውድባት ክነሳ፡ ነቲ ባዕላ ብእኡ ክትሰርሕን ክትምእዘዝን ዘረጋገጸትሉን ዝኸተመትሉን ናይ ሰለስቲኡ ውድባት ቻርተራት ምግሃሳ እዩ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ንስርዓት እስላማዊ መጋባእያታት ብምውዳቕ ንዕኡ ዘገልግል ካልእ ስርዓት ንምትካል ብ2006 ንሶማሊ ብምውራር ንዋና ከተማ መቐድሾ ብምጉባጥዩ ንዞባውን አህጉራውን ቻርተራት ግሂሱ። እቲ ዘተሓሳስብን ዘገርምን ከአ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ውድብ ሓድነት አፍሪቃን ውድብ ኢጋድን ንተጸብኦታትን ጎበጣን ኢትዮጵያ አስቂጦም ተዓዚቦም ጥራሕ ዘይኮነ፡ መርገጺኦም ቀታሊዩ ነይሩ። በዚ ኸአ መትከላትን ዕላማታትን ናይዞን ውድባት እዚአተን ሕብሪ አብ ወረቐት ጥራሕ ኮይኑ ተሪፉ። ኤርትራ ነቲ አብ 2006 ዝተኻየደ ወራር ኢትዮጵያ ንሶማሊ ብጽኑዕ ኮኒናቶ እያ። ንኹሎም ወገናት ሶማሊ ንዝሓለፈ መሪር ኩነታትን ካልአዊ ግርጭታትን ሰጊሮም፡ አብ ልዕሊ ሓድነትን መጻኢን ሶማሊ ውዲት ንዝፍጽሙ ሓይልታት ብቀዳምነት መንግስቲ ኢትዮጵያ ዕድል ንምክላእ ውሽጣዊ ሓድነቶም ንኸሓይሉ ጸውዒት አመሓላሊፋ። “ግብረሽበራ ምምካት” ብዝብል ዘይቅኑዕ ምክንያት ንዝፍጸም ናይ አሜሪካ ምትእትታው አብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማሊውን ኮኒና። ኢትዮጵያ ካብ ምምሕዳር ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ንእሽቶ ሓምላይ ምልክት እንተ ዘይትረክብ ነይራ፡ ሶማሊ ንምውራርን ንክልተ ዓመታት ምሉእ ንመቐድሾ ንምጉባጥን ድፍረት አይምረኽበትን ነይራ። ስለዚ ከአ ዋሽንግቶን ንኢትዮጵያ ዝተፈላለዩ ዓይነት ሓገዛት ገይራ እያ።

ስርዓት ወያነን ናይ ወጻኢ ኪዳናቱን

ስርዓት ወያነ ነዞም ዝስዕቡ ዕላማታቱ ንምዕዋት አብ ናይ አሜሪካ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራውን ፋይናንሳውን ሓገዛትዮ ተመርኩሱ።

1-አብ ዓሌት ዝተመርኮሰ ፖለቲካዊ ስልጣኑ አብ ኢትዮጵያ ምድልዳል።

2-ብዋጋ ሉአላዊ መሬት ኤርትራ አስፋሕፋሒ አጀንዳኡ ምትግባር።

3-ጸጥታን ርግኣትን ሶማሊ ምዝራግ።

4-አብቲ ዞባ ናይ አሜሪካ አጀንዳ ምፍጸም።

ሀ- ስርዓት ወያነ ካብቲ ኣብ 1991 ኣብ ስልጣን ዝመጸሉ ክሳብ መራሒኡ መለስ ዜናዊ ኣብ 2012 ዝመውት፡ ኣብ ኢትዮጵያ ብሓውን ዓረርን ናብ ስልጣን ንክቅጽል ንናይ ኣሜሪካ ሓገዝ ብዝለዓለዩ ዝጥቀመሉ ነይሩ።

ለ- ብዋጋ ኤርትራ ምስፍሕፋሕን ስርዓት ናይ ምቅያር ፖሊሲ ምክታልን።

ሐ- ስርዓት ወያነ ናይ 15 ግንቦት 2005 ምርጫ ምስ ከሰረ፡ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዋላ ሓንቲ መንበር'ውን ምስ ሰኣነ፡ ብዘይካ ኣብ ክልል ትግራይ ኣብ መላእ ክልላት ኢትዮጵያ ዝዓበየ ክሳራ ከም ዘጋጥሞ ምስ ፈለጠ፡ ፍኑው ግፍዒታትን ጃምላዊ ምእሳርን ኣካይዱ። ነቲ ኣደ መንበር ኮምሽን ሕብረት ኤውሮጳ ኣና ጀሚዝ ዘቃልዓቶ ምርጫታት ኢትዮጵያውን ተምዪንዎ። ይኹምምበር ሰብ-ስልጣን ኢትዮጵያ ንተቓወምቲ እትድግፍ ሻራዊትን ንመስርሕ ምርጫታት ዘካፍሉትን'ያ ብምባል ከኣ ሰጉጉዋ። ቦቲ ንምርጫታት ዝተገብረ ትምየና ተቓወምቲ ሓይልታት ኢትዮጵያ ናይ ተቓወሞ ሰልፊ ኣካይዶም። ከም ውጽኢቱ ከኣ ዓሰርተታት ክቅተሉ ከለዉ፡ ኣምኣት ከኣ ቆሲሎም። ምስዚ ኩሉ ግን እቲ ኣብ ኣፍሪቃን ዓለምን ንመስርሕ ደሞክራሲ ከም ዝሕግዝ ዝምካሕ ምምሕዳር ኣሜሪካ ብጩቕ ኣይበለን። እኳ ድኣ ከምዛ ኣብ ኢትዮጵያ ገለ ነገር ዘይተፈጸመ ንስርዓት ወያነ ኣብ ምሕጋዝ'ዩ ቀጺሉ።

መ- ስርዓት ወያነ ምምሕዳር ኣሜሪካ “ግብረሽበራ ንምምካት” ብዝብል ምስምስ ወተሃደራዊ፡ ፖለቲካውን ዜናውን ሓገዝ ምስ ኣበርከተሉ፡ ብ2006 ንሶማሊ ወሪሩ። ከም ዝፍለጥ ግን እቲ ምምሕዳር ኣሜሪካ ከም “ግብረሽበራዊ ምንቅስቃስ” ዝገልጽ “ምንቅስቃስ ሸባብ” ቅድሚ ኢትዮጵያ ንሶማሊ ምውራራን ንሰፊሕ ከባቢታት እንኮላይ ዋና ከተማ መቓድሾ ምጉባጣን ኣብ ሶማሊ ህላወ ኣይነበሮን።

ስርዓት ወያነ ንእስትራተጂ ኣሜሪካ የገልግል

ብኣንጻሩ ኢትዮጵያ ንኣጀንዳ ኣሜሪካ ኣብ ዞባ ቀርኒ-ኣፍሪቃን መላእ ኣፍሪቃን እያ ተገልግል።

1-ኣብ “ምምካት ግብረሽበራ” ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን መላእ ኣፍሪቃን ንናይ ኣሜሪካ ኣጀንዳ'ያ ትክተል።

2-ንኣጀንዳ ኣሜሪካ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ደቡብ ቀይሕ ባሕሪን ንምግልጋል ከኣ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ ምትእትታው ትፍጽም።

3-ብመገዲ ትካላት ሕብረት ኣፍሪቃ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ንፖሊስታት ኣሜሪካ ኣብ ኣፍሪቃ ዝሕግዝ ሎቢ ትፈጥር።

4- ብሄራዊ ስርዓት ሃይለማርያም ደሳለኝ ካብ 2012 ክሳብ 2018

ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ መለስ ዜናዊ ኣብ 2012 ምስ ሞተ፡ ሃይለማርያም ደሳለኝዮ ተኪኡዎ። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ነታ ሃገር ባእታታት ወያነ ይመርሖ ስለዝነበሩ ከኣ ብዘባዊ ይኹን ውሽጣዊ መዳይ ክጥቕስ ዝከኣል ለውጢ ኣይነበረን። ምክንያቱ ቀዳማይ ሚኒስትር ከም ፕረዚደንት ሃገር ንሽሙ ጥራሕ'ዩ ነይሩ። ኣብ መጨረሻታ ከኣ መላእ ኢትዮጵያ ዝዓመመ ማዕበል ህዝባዊ ተቃውሞ ምስ ኣጋጠመ ሃይለማርያም ደሳለኝ ከይፈተወ ተቀሲቡ ብ15 ለካቲት 2018 ስልጣኑ ገዲፉ።

5-ዓሌታዊ ስርዓት ኣቢ ኣሕመድ ዓሊ 2018 - ...

ዶ/ር ኣቢ ኣሕመድ ዓሊ ብ2 ሚያዝያ 2018 ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ምስ ሓዘ፡ ንውሽጣውን ግዳማውን ሽግራት ኢትዮጵያ ንምፍታሕ ዝዓለመን ካብ “ዜሮ ሽግር” ፖሊሲ ዝበገስ ምስ ጐረባብቲ ሃገራት እንኮላይ ምስ ሶማሊ፡ ኤርትራን ምስሪን ዝጸንሐ ወጥሪታትን ቁርቁሳትን መደምደምታ ዝገብርን ሓድሽ ፖሊሲ ኢትዮጵያ

ከም ዘጽድቅ ኣዊጁ። እንተኾነ ግን ብግብሪ ኣብቲ ንዓመታት ኣብ ዘመናዊ ታሪኽ ኢትዮጵያ ዝተዋህለለ ከቢድ ፖለቲካዊ፣ ማሕበራዊ፣ ቊጠባዊ፣ ባህላውን ስነ-ኣእምራውን ሽግራት ዝሳቐ ኣቓውማ ማሕበረሰብ ኢትዮጵያ ውሽጣዊ ግርጭታት'ዩ ወሊዑ። ኦሮሞ ዓቢ ተራ ዝጻወቱላ ዓሌታዊት ሃገረ ኩሽ ንምቕም ዝዓለመ ፖሊሲ ከኣ ተኸቲሉ። እዚ ድማ ኣፍደገ ባሕሪ ከይወነንካ ክረጋገጽ ስለዘይክኣል፡ ብዋጋ ሃገራዊ ሉኣላውነት ሶማል፡ ጂቡቲን ኤርትራን ንምትግባሩ ተንቀሳቂሱ። እዚ ኸኣ ኣብቲ ብጠለብ ቀዳማይ ሚኒስትር ኣቢ ኣሕመድን ካልኣት ጸለውቲ ውልቀ-ሰባት ኣብ ደሞክራሲያዊ ውድብ ህዝቢ ኦሮሞን ኣብ ኦሮምያን ፈደራላዊ መንግስቲን ውሳኔታት ክወስዱ ዝኸእሉ ሰባትን ዝተኻየደ ኣኼባ ዝወጸ ምስጢራዊ ሰነድ ዘረጋግጸ እዩ። [8]

ብግብራዊ መዳይ ኣቢ ኣሕመድ ነዚ ዝስዕብ ኢሉ።

1-ብ5 ሰነ 2018 ኢትዮጵያ ነቲ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝወጸ ውሳኔ ዶብ ምሉእ ብምሉእ ከም እትቅበሎ ገሊጹ።

2-ብ9 ሰነ 2018 ናብ ምስሪ ብምኻድ፡ ብመገዲ ተለብኻን ምስሪ ኣብ ዘመሓላለፎ ብዓይነቱ ናይ መጀመርያን ኣገራሚን ዝኾነ ፖለቲካዊ ፍጻመ፡ “ወላሂ፡ ወላሂ፡ ኣብ ልዕሊ ማይ ምስሪ ጉድኣት ኣይነውርድን ኢና” ክብል ምሓሉ።

3-ብ16 ሰነ 2018 ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ናብ መቐድሾ ዑደት ብምክያድ ምስ ፕረዚደንት ሶማል መሓመድ ዓብደላ መሓመድ ኣብ ዝኸተሞ ስምምዕ፡ ኢትዮጵያ ናብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማል እትገብሮ ምትእትታው ደው ከም ዘብሎን ኣብ ክሊ ሓድሕዳዊ ምክብባር ሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ፖለቲካዊ ናጽነትን ሃገራዊ ሓድነትን ክልቲኣን ሃገራት ዝተመርኮሰ ሓድሽ ዝምድና ከም ዘቅውም ኣረጋጊጹ።

4-ብ5 መስከረም 2018 ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ ምስ ፕረዚደንት ኤርትራ ኣቶ ኢሳይያስ ኣፈወርቂን ፕረዚደንት ሶማል ነበር መሓመድ ዓብደላን ኣብ ዋና ከተማ ኤርትራ ኣስመራ ኣብዚ ዝስዕብ ጉዳያት ተሰማሚዑ።

4-1--ሰለስቲኣን ሃገራት ንዕላማታት ህዝቦን ዘገልግል ኣጠቓላሊ ምትሕግጋዝ ምሕያል።

4-2-ጥቡቕ ፖለቲካዊ፣ ቊጠባዊ፣ ማሕበራዊ፣ ባህላውን ጸጥታውን ዝምድናታት ምህናጽ።

4-3-ዞባዊ ሰላምን ጸጥታን ንምድልዳል ሰለስቲኣን ሃገራት ተወሃሂደን ይሰርሓ።

4-4-ኣብ ክሊኪ ስምምዕ ንዝኻየድ ጸዕሪታት ንምውህሃድ ላዕለዋይ ናይ ሓባር ኮሚተ ምቕም።

መንግስቲ ኢትዮጵያ እዚ ስምምዕኪ ካብቲ ዝተኸተመሉ ዕለት ጀሚሩ ምስ ሓሙሽተ ፈደራላዊ ክልላት ሶማል ዝተፈላለዩ ዕላማታት ዘለዎ ህላወኡ ንምድልዳል ተበጊሱ። ንሳተን ከኣ ሶማሊ-ላንድ፡ ቡንት-ላንድ፡ ቀልምዱኾ፡

ሄርሸበለን ጁባ ላንድን እየን። ምስ ዞባ በናድር ዝነበሮ ዝምድና ግን ምስ ካልኣት ዞባታት ብምውድዳር ኣመና ትሑት እዩ።

እዚ ስምምዕ እዚ ግን ከም ኩሎም ካልኣት ስምምዓት ኣብ ባይታ ኣይተተርጎመን። ምኽንያቱ ኢትዮጵያ ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ሕብረት ኣፍሪቃን ውድብ ኢጋድን ብምግሃስ፡ ንኩሉ ዝምድናታት ሃገራት ዓለም ዝገዝእ ኣህጉራዊ ውዕላትን ሕጊታትን ብምጥሓስ ብዋጋ ሃገራዊ ሉኣላውነት ሃገራት ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ኣፍደገ ባሕሪ ንምርካብን ወተሃደራዊ መዓሰከር ኣይሊ ባሕሪ ንምጽምን ኣጀንዳ ስለዝነበራ።

ኣቢ ኣመድን ሕልሚ ሕማም ኣፍደገ ባሕሪን

ኣቢ ኣሕመድ ብ12 ሚያዝያ 2018 ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኮይኑ ምስ ተሾመ፡ ጉዳይ ኣፍደገ ባሕሪ ምርካብ ንኢትዮጵያ ናይ ህልውና ሕቶ ምጻኑ ገሊጹ። ስለዚ ከኣ ኣይሊ ባሕሪ ናይ ምህናጽ ፖሊሲ ተኸተሉ። እዚ ግን ምንቅስቃስ ማያዊ መስመር ኣብ ቀላይ ጣና ንምሕላው ዘይኮነስ፡ ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ንኢትዮጵያ ኣይሊ ባሕሪ ከም እትውንን ንምግባር እዩ። ነዚ ጉዳይ'ዚ ከኣ ጸኒሕና ክንርእዮ ኢና። ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ካብ ዝሓዘሉ ድሕሪ ሽዱሽተ ኣዋርሕ ናብ ፈረንሳ ዑደት ብምክያድ ምስ ፕረዚደንት ኢማኑኤል ማክሮ ብምርካብ ብዛዕባ ወተሃደራዊ፡ ጸጥታዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ኣካዳሚያውን ባህላውን ጉዳያት ተመያዩ። [9] ክልቲኦም ወገናት ከኣ ነዚ ጉዳይ'ዚ ኣብ ዝመጽእ ጊዜ መደብ ኣውጺኦም ክትግብርዎ ተሰማሚዖም። ብልክዕ ከኣ ፕረዚደንት ኢማኑኤል ማክሮ ብ12 መጋቢት 2019 ናብ ኢትዮጵያ ዑደት ኣካይዱ። ኣብቲ ዑደት ከኣ “ፈረንሳ

ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ዳግማይ ንምህናጽ ንኢትዮጵያ ከም እትሕግዝ ቃል ኣትያ።” [10]

በዚ ኸኣ ፈረንሳ መኮንናት ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ኣብ ፈረንሳን ኣብታ ኣብ 1977 ናጽነታ ዝረኸበት ጂቡቲ ኣብ ዝርከብ ወተሃደራዊ መዓስከር ፈረንሳን ከተሰልጥን መደብ ኣውጺኦ። ኢትዮጵያ ገምገም ባሕሪ ስለዘይብላ ግን ብኸመይ፡ ካበይን መዓስን ኢትዮጵያ ኣፍደገ ባሕሪ ንቑጠባዊ ረብሓታት ዘይኮነስ ንወተሃደራዊ ዕላማታት ዝውዕል ትረክብ ዝብል ጉዳይ ተላዒሉ። ምክንያቱ ሕልሚ ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ገምገም ባሕሪ ዘለዋን ምሉእ ብምሉእ እትቆጸጸሮን ኢምብራጦርያ ንምህናጽ ስለዝኾነ። እቲ ዕላማ ብመገዲ ንግዳዊ ስምምዕ ንንግዳዊ ኣቅሑት ኢትዮጵያ ማያዊ መስመር ንምርካብ ኣይኮነን። ኣብቲ ርክብ ፕረዚደንት ማክሮን ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድን ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ባይታ ዘይብሉ ብዛዕባ “ህላወ መሬት ብዘይ ዋና” ዝብል ሓሳብ መጸኡ። እቲ ቦታ ኣበይ ምጻኑ ግን ኣይገለጽዎን። እንተኾነ ግን ክልቲኦም ወገናት ካብዚ ንስርዓት ኣቢ ኣሕመድ ካብ ሱሩ ዝብንቁስን ንዞባ ከባርዕ ዝኸእልን ጽሉል ሓሳብዚ ቀልጢፎም ስሒቦም። ድሕሪ ፈረንሳ ከኣ ሩስያ ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ንምህናጽ ተሰማሚዓ። ብ18 ለካቲት 2022 መራሒ ሓይሊ ባሕሪ ሩስያ ኣብ ጸሊም ባሕሪ ዝነበረ ሜጀር ጀነራል ኣለክሳንደር ኢስትሪኮፍ ናብ ኢትዮጵያ ዑደት ኣካይዱ። ብዛዕባ ምስልጣን ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ኣመልኪቱ ከኣ ምስ ወተሃደራውያን ኣዘዘቲ ኢትዮጵያ ተመያዪጡ። [11]

ብ15 መጋቢት 2025 ምክትል ኣዛዚ ሓይሊ ባሕሪ ሩስያ ኣድሚራል ፍላድሚር ፎሮቢይፍ ምስ ምክትል ኣዛዚ ስርሒታት ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ብርጋዴር ጀነራል ጀማል ቶፊሳ ስምምዕ ኸቲሙ። ብመሰረትቲ ስምምዕ ከኣ “ክልቲኦም ወገናት ድልውነት ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ንምምዕባልን ንምድልዳልን ሓባራዊ ናይ ባሕሪ ምትሕግጋዝ ንምሕያልን ተሰማሚዖም። [12] ኣብዚ ዝለዓል ዓቢ ሕቶ እምበኣር፡ ፈረንሳን ሩስያን ስለምንታይ’የን ነዛ ገምገም ባሕሪ ዘይብላ ኢትዮጵያ ሓይሊ ባሕሪ ክሃንጻላ ዝጣልዓ ዘለዋ? ዝብል’ዩ። ኣብቲ ብዋጋ ሉኣላውነት ገማግም ባሕሪ ዘለወን ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ “ብሰላም ይኹን ብኩናት” ንምስፍሕፋሕ ዘሎ እማመ ኢትዮጵያ ስለዝተመራሰሓ ድዩ? ዋሳስ ክልቲኦም ፓሪስን ሞስኮን ናይ ገዛእ ርእሰን ኣጀንዳ ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ስለዘለወን’ዩ? ዝመጽእ መዓልቲታት ዝምልሶ ሕቶ እዩ። እንተኾነ እቲ ርጉጽ ነገር እዚ ፖሊሲዚ ንሰላምን ጸጥታን ርግኣትን ዞባና ናብ ወጥሪ ዘእቱ እዩ። እዚ ድማ ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝጥሕስን ንዕላማታት ናይቲ ፈረንሳን ሩስያን ከም ቀወምቲ ኣባላት ዘለውኦ ባይቶ ጸጥታ ዝግህስን እዩ።

ዝኾነ ኮይኑ ግን ሰለስተ መሰረታውያን ትዕዛብቲታት ምርኣይ ኣገዳሲ እዩ።

1-ድሕሪ ሓርነት ኤርትራ፡ ኢትዮጵያ ብኣዝዩ ዓቢ ሓገዝ ንወደባት ዓሰብን ምጽዋዕን ትጥቀመሉ ነይራ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ናይቲ ዝረኽቦ ኣገልግሎት ቀረጽ ይኸፍል ኣይነበረን። እቲ ዝኸፍሎ ዝነበረ ብናይ ውሽጢ ባጤራ ኣዝዩ ውሑድ ጥራሕዩ ነይሩ። ክሳብ ኢትዮጵያ ብ13 ግንቦት 1998 ብመገዲ ናይ ይምሰል ፓርላማኣ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኣጠቓላሊ ኩናት ትእውጅ ከኣ ብኸምኡ ይቅጽል ነይሩ።

2-እቲ ጉዳይ ብዛዕባ ምጥቃም ኢትዮጵያ ካብ ወደባት ሶማሊ፡ ኬንያ፡ ሱዳን፡ ኤርትራን ጂቡቲን ነይሩ እንተ ዝኸውን “ዳግመ ምህናጽ ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ” ኣይመድለዩን ነይሩ። ኢትዮጵያ ብናይ ጎረብታ ሃገራት ወደባት ንንግዳዊ ስራሓት ክትግልገለሉ እንተ ዝኸውን ነይሩ። ከምቲ 44 ካብ ሃገራት ዓለም ካብኣተን 14 ሃገራት ኣፍሪቃ ዝርከባ ወደባት ዘይብለን ዝገብርኦ ክልተኣዊ ስምምዓት ምገባረት ነይራ። ከም ዝፍለጥ ሃገራት ጎረብቲ ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያ ናይ ተጻብኦ መርገጺ የብለንን። ኩሉ ዓይነት ሓገዝ ክገብራላ ከኣ ድልዎት እየን። ብኣንጻሩ ግን ንኢትዮጵያ ሉኣላዊ ገማግም ባሕረን ኣሕሊፈን ዝህባ ኣይኮናን።

3-መንግስቲ ኢትዮጵያ እቲ ብ1 መጋቢት 2018 ብዛዕባ ወደብ በርበራ ኣብ መንጐ ኣህጉራዊ ወደባት ዱባይን ሶማሊ-ላንድን ኢትዮጵያን ዝተበጽሐ “ናይ ሽርክነት ስምምዕ” ንሕማቕ ስራሕ መርሓ ጎደናዩ ኮይኑዎ። ብመሰረትዚ ስምምዕዚ ኸኣ “ኣህጉራዊ ወደባት ዱባይ” 51 ሚኢታዊት ካብ ብጽሒት ወደብ በርበራ ክረክብ ከሎ፡ ኢትዮጵያ ከኣ 19 ሚኢታዊት ትረክብ። ሶማሊ-ላንድ ግን ካብ ወደብ ሶማሊ 30 ሚኢታዊት ጥራሕያ ትውንን። [13] ነዚ ስምምዕዚ ካብቲ ምሉእ ብምሉእ ዝነጸጎ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ ተሓቢኦምዮም ፈጺሞምዎ። ነዚ ዘረጋግጸልና ከኣ፡

3-1፡ ንፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ ወኪሉ ብ2 መጋቢት 2018 መግለጺ ዘውጽኦ ሚኒስትሪ ወደባትን መንግሥታዊ ባሕሪን ሶማሊ ነዚ ዝስዕብ ኣብሪሁ።

ሀ- መንግስቲ ሶማሊ ኣካል ናይዚ ናይ ወፍሪ ስምምዕ ተባሂሉ ዝጥቅስ ኣይኮነን።

ለ- እዚ ስምምዕዚ ሉኣላውነትን ሓድነትን ሶማሊ ዝግህስ እዩ።

ሐ- መልእኽቲ ናይዚ ስምምዕዚ ንግዝያዊ ቅዋም ሶማሊ ብግልጺ ዝግህስ እዩ።

[14]

3-2፡ መንግስቲ ሶማሊ ብ6 መጋቢት 2018 ብመገዲ ወኪሉ ኣቢሉ ናብ ጠቕላሊ ሰክረታርያ ማሕበር ሃገራት ዓረብ፡ ኣንጻር ኢማራት ዓረብ ጥርዓን ኣቅሪቡ። ቀንዲ ትሕዝቶ ናይቲ መልእኽቲ ከምዚ ዝስዕብ ነይሩ።

ሀ- እዚ ስምምዕዚ ንሃገራዊ ሉኣላውነት ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊ ዝጥሕስ እዩ።

ለ- እዚ ስምምዕ'ዚ ቅሉዕ ምትእትታው ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማል ዘመልከት ክኸውን ከሎ፡ ንሃገራዊ ሓድነት ዝጸባእ'ውን እዩ።

ሐ- እዚ ስምምዕ'ዚ ዋንነት ዘይብሉ ምስ መሰል ዘይብሉ ዝኸተሞ ስለዝኾነ ውዱቕ ምጻኑ መንግስቲ ሶማል ይገልጽ። [15]

4-ቀዋሚ ወኪል ሶማል ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብ27 መጋቢት 2018 ኣብ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ዘስምዖ መደረ፡ ነዚ ዝስዕብ ኢሉ።

4-1፦ “ፓርላማ ሶማል ነቲ ኣብ መንገሥ ኣህጉራዊ ወደባት ዱባይን ሰበሰልጣን ዞባ ሰሜናዊ ምዕራብን (ሶማሊ-ላንድ) ዝተበጽሐ ስምምዕ ብሓደ ድምጺ ነጹጉዎ። መንግስቲ ድማ ብመሰረት ዓንቀጽ (1) ቅዋም ሃገር፡ ሓድነትን ሉኣላውነትን ሶማል ንምሕላው ኣድላዪ ስጉምቲታት ክወስድ ሓቲቱ።”

4-2፦ “ሶማል ቦቲ ሰበሰልጣን ዞባ እንኮላይ ዞባ ሰሜናዊ ምዕራብ (ሶማሊ-ላንድ) ዝወስድዎ ውሳኔ ኣይምእዘዝን እዩ።”

4-3፦ “ኢማራት ዓረብ ዝወሰደቶ ስጉምቲ ንኣህጉራዊ ሕገ፡ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ውዕላት ኣህጉራዊ ዝምድናታትን ኣህጉራዊ ምትሕግጋዝን ብግልጺ ዝግህስ እዩ። ስለዚ ባይቶ ጸጥታ ኣህጉራዊ ሰላምን ጸጥታን ንምህላው ብዝተዋህቦ ዕማም መሰረት ኣድላዪ ስጉምቲ ክወስድን ንተግባራት ኢማራት ዓረብ ገደብ ከትሕዞን መንግስቲ ሶማል ይጽውዕ።” [16]

ምስዚ ኩሉ ግን ኢማራት ዓረብ ንመርገጺ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማል ዋጋ ከይሃበት ምስ ሰበሰልጣን ሶማሊ-ላንድ ንዘለዋ ፕሮጀክት ኣብ ምትግባር'ያ ቀጺላ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ብወገኑ፡ ዝምድናኡ ምስ ሰበሰልጣን ዞባ ሃርጌሳ ንምድልዳል መዲቡ። ካብዚ ቀጺልና እምበኣር ንቀንዲ ፖለቲካዊ ፍጻመታት ነቕርብ።

1-ፕረዚደንት ሶማሊ-ላንድ ሙሳ መንግስቲ ኣቢ ኣሕመድ ብዝገበረሉ ዕድመ መሰረት ብ18 ጥሪ 2022 ናብ ኣዲስ ኣበባ ወግዓዊ ዑደት ኣካይዱ። ኢትዮጵያ ብወገና ብ26 ጥሪ 2022 ኣብ ሶማሊ-ላንድ ዝነበራ ዲፕሎማሲያዊ ውክልና፡ ካብ ሓላፊ ቆንስላዊ ጉዳይ ናብ ደረጃ ኢምባሲ ክብ ኣቢላቶ። እዚ ኸኣ ብዙሕ ትርጉም ዘለዎ እዩ። [17]

2-መንግስቲ ኢትዮጵያ ብወገኑ፡ ኣብ'ቲ ብለካቲት 2023 ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝተቃንዐ መበል 34 ኣኼባ መራሕቲ ሃገራት ሕብረት ኣፍሪቃ፡ ሶማሊ-ላንድ ካብ ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማል ምንጻላ ተፈላጥነት ምእንቲ ክረክብ ንሚኒስተር ወጻኢ ጉዳያ ዒሳ ካይድ መሓመድ ምስቶም ኣብ ኣኼባ ክሳተፉ ዝመጹ ሚኒስተራት ወጻኢ ጉዳያትን መራሕቲን ኣፍሪቃ ኣብ ሂልቶን ሆቴል ንክራኸብ ባይታ ኣጣጢሖሉ እዩ። [18]

መንግስቲ ኢትዮጵያ ናብ ባሕሪ ንምብጻሕ ዘቕርቦ “ምጉት”

ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ ብ14 ጥቅምቲ 2023 ኣብ ፓርላማ ኢትዮጵያ ቀሪቡ፡ ኢትዮጵያ ከምቲ ንሱ ዝብሎ ብመገዲ መሬት ኅረባብቲ ሃገራት ጂቡቲ ወይ ሶማሊ ወይ ኤርትራ ኣቢላ ኣፍደገ ባሕሪ ክትውንን ዘኸለላ “ታሪኻዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ጂኦግራፊያዊ፡ ዲሞክራሲያዊና ዓሌታውን” ዝብሎ ረጅሒ ታት ኣቅሪቡ። ካብዚ ቀጺልና እምበኣር ነቲ ዘቕረቦ ምጉት ነቕርብ። እዚ ግን ኣገዳስነት ስለዘለዎ ዘይኮነስ፡ የግዳስ ንጽሑል ኣእምሮ ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያን ቻርተራት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሕብረት ኣፍሪቃን ውድብ ኢጋድን ብምግሃስን ንዝምድናታት ሃገራት ዝገዝእ ኣህጉራዊ ሕጊታት ብምጥሓስን መሬት ኅረባብቲ ሃገራት ብምግባት ሕልሚታቱ ክወን ንምግባር ዝኸተሎ ፖሊሲን ንምብራህ እዩ። ኣቢ ኣሕመድ ኣብቲ 45 ደቂቕ ዝወሰደ መደረኡ ከምዚ ዝሰብኦ ኢሉ።

1-“እቲ ዝያዳ ዘሕዝነንን ዘቀንዘወንን ብዛዕባ ቀይሕ ባሕሪ ዋላ ብደረጃ ፓርላማታት ምዝራብ ከም ኣራም ምቁጻሩ እዩ። ስለዚ ከኣ ኣደ ካብቲ ፍቕድ ጉዳያት ክኸውን ወሲኑ።

2-“ቀይሕ ባሕሪን ፈለግ ናይልን መጻኢ ዕድል ኢትዮጵያ ዝውስኑ እዮም። ኣብ ነንኣድሕዶም ዝተኣሳሰሩ ዘይነጻጸሉ ስለዝኾኑ ከኣ ንልምዓት ይኹን ንጥፍኣት ኢትዮጵያ ወሰንቲ እዮም።

3-“ንኢትዮጵያ ማይ ፈለግ ናይል ከም ዘገድሳ፡ ማይ ባሕሪ ግን ከም ዘይምልከታ ጌርካ ምዝራብ ቅኑዕ ኣይኮነን። ምክንያቱ ባህሪ ከምኡ ስለዘይብል።

4-“ኢትዮጵያ ብማይ ዝተኸበት ደሴት’ኳ እንተኾነት፡ ግን ብጽምኢ ዝተጠቐዐት እያ። ሃገርና ብማይ ተኸቢባ እናሃለወት ስለምንታይ ንጸምእ? ብዙሕ ዝናብ፡ ትሕተ-ባይታዊ ማይ፡ ህንዳዊ ውቕያኖስን ቀይሕ ባሕሪን እናሃለወ ብማይ ተኣጺርና እንከሎና፡ ስለምንታይ’ዩ ሽግርና ማይ ኮይኑ?

5-“ብዝሒ ህዝቢ ኢትዮጵያ 50 ሚሊዮን ያህል ነይሩ። ኣብ 2030 ግን 150 ሚሊዮን ክበጽሕ እዩ። ስለዚ ከኣ 150 ሚሊዮን ዝበጽሕ ህዝቢ ኣብ ዕጽው ጂኦግራፍ ክነብር ከኣ ኣይግባእን።

6-“ኩለን ጎረቤታት ሃገራት ካብ ኢትዮጵያ ማይ ይረኽቡ እየን። ጂቡቲ ከይተረፈት ብመስመር ማይ ይውሃብ እዩ። ኤርትራ ፈለግ ተከዘ ኣለዋ። ሱዳን ድማ ፈለግ ተከዘን ናይልን ይመጸ እዩ። ደቡብ ሱዳን ፈለግ ባሮ፡ ኬንያ ፈለግ ኣሞ፡ ሶማሊ ከኣ ፈለግ ዋቢሸበለን ጂናሊ ዳዋ ኣለወን። ንሕና ማይ ዘይንህባ [ጎረቤት ሃገር] መን ኣላ? ኣብ ርእሲ ዝኸኣ እንህቦ ማይ ጽሩይን ዝስተን እዩ። ንሕና ግን ዝህበና የብልናን። እወ ይግብኡም እዩ። ብቀጻሊ ኸኣ ክንህቦም ኢና። ንኢትዮጵያ ዋላ ሓንቲ ሊትሮ ማይ ትኹን ትህብ ሃገር የላን። ጽሩይ ማይ ብቀጻሊ ክንህቦም ኢና። ኣምሳያኡውን እንጠልቦ የለን። ሓቢርና ክንነብር እንተ ድኣ ኮይና፡ ብዛዕባ ሰላምውን ንሓስብ እንተ ኮይና፡ ናይ ግድን ምዕራይነት ክንሕሉ ኣሎና። እዚ ሕጂ ዘሎ ፍትሓዊ ኣይኮነን። ፍትሓዊ እንተ ድኣ ዘይኮይኑ ድማ ናይ ግዜ ጥራይዮ እምበር ግጭት ዘስዕብ እዩ።

7-“ንሕና 120 ሚሊዮን ኢና። ሓይሊውን ኣሎና። ሰራዊት ይኹን ሓይሊ ኣየር ንውንን ኢና። ሰባት ብምቅታል ግን ክንፈትሖ ኣይንደልን ኢና። ከምዚ ዓይነት ተግባር ክፍጸም የብሉን። ብኩናትን ሰባት ብምቅታልን ክኸውን የብሉን። ብዘተ ናብ ፍታሕ ክብጻሕ ይከኣል እዩ።

8-“ኣብ ዓለም ገማግም ባሕሪ ዘይብለን 44 ሃገራት ኣለዋ። ካብዘን ገማግም ባሕሪ ዘይብለን 44 ሃገራት ግን 120 ሚሊዮን ዝበጽሕ ህዝቢ ዘለዎ ሃገር የላን። ኣብ 2030 ብዝሒ ህዝቢ ኢትዮጵያ 150 ሚሊዮን ክበጽሕ እዩ። ስለዚ ከኣ ብጉዳይ ቀይሕ ባሕሪ ምዝራብ ተራ ነገር ኣይኮነን። እኳ ድኣ ምስ ህላወ ኢትዮጵያ ዝተኣሳሰር እዩ።

9-“መራሕቲ ሶማሊ፡ ጂቡቲ፡ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብዛዕባዚ ሕጂ ዘሎ ሰላም ጥራሕ ዘይኮነ፡ እንኮላይ ብዛዕባ ነባሪ ሰላም ክዘራረቡ ኣለዎም። ሎሚ ጥራሕ ነንሓድሕድና ኣይንቃተል እምበር፡ ጽባሕ ደቅና ዋላ ይቃተሉ ክንብል ኣይንኽእልን ኢና። ደቅና ጽባሕ ምእንቲ ከይቃተሉ ሎሚ ክንዘራረብ ኣሎና። ብመገዲ ወፍሪ ድዩ፡ ብብርኪ ድዩ፡ ዋላስ ብክራይ፡ እቲ ኣማራጺታት ብዙሕዮ ጥራሕ ንዘራረብ። ነዚ ጉዳይዚ ክንዘራረበሉ የብልናን ምባል ግን ጌጋ እዩ።

10-“እቲ ስምምዕ ከመይዮ ብዘየገድስ፡ ክንሰማማዕ ንደሊ ኢና። ብዝሒ ህዝብና እናዛየደ ይኸይድ ኣሎ። ህልዊ ኩነታት ከኣ ክንጻወሮ ኣይንኽእልን ኢና። ጉዳይ ከይተፈትሖ ግዜ እናበልዐ ምስ ዝኸይድ፡ ካብ ቁጽጽርና ወጻኢ ዝኾነ ተርእዮ ክመጽእ ይኽእል እዩ። ክንዘራረበሉ ዘይብልና ከም ነውሪ እንተ ድኣ ወሲድናዮ ሓደገኛ ሳዕቤን ክህልዎ እዩ።

11-“ሎሚ ዘለዉ ዓበይቲ ፖለቲከኛታት፡ ብዝውሓደ ነዚ ጉዳይ’ዚ ክዘራረብሉ ኣለዎም። ምናልባት ደቅና ንክቅጽልዎ ሕጂ ነቲ ጉዳይ ክንገድፎ ንክእል ንኸውን፡ እንተኾነ ግን ቀሊል ጉዳይ ኣይኮነን። ትም ክንብል ይከኣል’ዩ፡ ግን ሓደገኛ ሳዕቤን ኣለዎ። ስለዚ ክንዘራረበሉ ኣሎና። እንተ ዘይኮይኑ ግን ህላወ ኢትዮጵያ ናብ ሓደጋ ክኣቱ እዩ። ኣስዒቡ፡ “ኢትዮጵያ ዓባይ ኣፍሪቃዊ ሓይሊ ክትከውን እናኸኣለት፡ ኣፍሪቃዊ ቦታኣ ንምሓዝ ናብ ወደባት ምብጻሕ ክትጽገም ኢያ። ምክንያቱ ገምገም ባሕሪ ዘይብላ ሃገር ስለዝኾነት።

12-“ጉዳይ ዝኾነ ወደብ ንኢትዮጵያ ህጹጽ ኣይኮነን። ምዝርራብ እንተ ድኣ ተጀሚሩ ዝሓሸ ኣማራጺ ክመጽእ ይኸእል እዩ። “ዘይልዕ ኣብ ሶማሊ-ላንድ (ታሪኻዊ ሕቶ) ካብ ንግስነት ኢይፋት፡ ካልእ ምርጫ ከኣ እዛ ክሳብ ሕጂ ተገልግለና ዘላ ጂቡቲ፡ ኣዱሊስ ኣብ ገማግም ባሕሪ ኤርትራ እትርከብ ኣተኩሮ ክግበረላ ይኸእል እዩ። ከምኡ’ውን ምጽዋዕን ዓሰብን ከም ምርጫ ክርኣ ይከኣል። ምጽዋዕ ወይ ዓሰብ ክኸውን ግን ናይ ግድን ኣይኮነን። ንሕና ከነስተንፍሰሉ እንክእል ኣፍደገ ጥራሕ ኢና ንደሊ ዘሎና።

13-“ከምኡ’ውን ምስ ኤርትራ ከም ኣብነት ፈደራላዊ ወይ ኮንፈደራላዊ ሓድነት ወይ ምልውዋጥ መሬት ዝብል ሓሳብ ኣቕሪቡ። [19]

ናይ ብሓቂ እዚ መግለጺ’ዚን ዝሓዞ ምጉትን ዓይኒ ዝደፍን እዩ። ከምቲ ኣቐዲምና ዝጠቐስናዮ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ካብ 2018 ጀሚሩ፡ ብመገዲ ሶማሊ ላንድ ኣፍደገ ባሕሪ ንምርካብ ክሰርሕ ጸኒሑ እዩ። ዞባ ሶማሊ-ላንድ ብወገና፡ ነቲ ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን ተፈላጥነት ዘይብሉ ምንጻላ ኣፍልጦ ንምርካብ ካብ ሉኣላዊ መሬት ሶማል ሕድገታት ክትገብር ድልውቲ እያ። በዚ ኸኣ ብዋጋ ሉኣላውነትን ሓድነትን ሶማል ኣብ መንጐ መሬት ዘይውንን መሰል ዘይብሉን ስምምዕ ተገይሩ። ሓደገኛነት ናይ’ዚ ስምምዕ’ዚ ኸኣ ንቻርተራት ኣህጉራዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ዞባውን ውድባት ዝግህስ ምጻኑ እዩ። ስለዚ ኸኣ ብኹለን ኣህጉራውያን ውድባት ብዘይዕቃብ ተኾነኑ።

14- ድሕሪ 21 ኣዋርሕ ካብ’ቲ መግለጺ ዝተዋህበሉ፡ ንኢትዮጵያ ወናኒት ባሕሪ ዝገበረ ብዓል ዝና ታሪኽ ክኸውን ካብ ዘለዎ ክቱር ህርፋን ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ ንኤርትራ፡ ጂቡቲን ሶማልን ከፈራርሕ ጀሚሩ። ነቲ ኢትዮጵያ ብዝኾነ ይኾነ ይኹን ኣገባብ ዋናነት ባሕሪ ንክትኸውን ዘሕለፈቶ ውሳኔ ክኸበሩ ድማ ሓቲቱዎም። ብ3 ሓምለ 2025 ኣብ ፓርላማ ኢትዮጵያ ኣብ ዘስምዖ መደረ ኸኣ “ኤርትራ ሉኣላዊት ሃገር እያ። ኣካል ኢትዮጵያ ክትከውን ድማ ኣይንደልን ኢና። ሉኣላዊት ሃገር ክትከውን’ውን መሰል ኣለዋ። ጂቡቲ’ውን ሉኣላዊት ሃገር ስለዝኾነት ግድን ክትክበር ዘለዋ እያ። ብዛዕባ’ዚ ዝኾነ ሕቶታት የብልናን። ኢትዮጵያ ሉኣላዊት ሃገር እያ። እንተኾነ ግን ወደብ ባሕሪ እንተ ድኣ

ዘይረኽባ ሃገር ከትከውን ኣይትኸእልን እያ። ነዚ ድማ ከኸብርዎ ኣለዎም። እዚኸ ብኸመይዩ ክረጋገጽ? ብገንዘብ፡ መሬት ብምልውዋጥ፡ ዋላ ብዘተ?{20} ከም መርኣያ ቅሉፅ ፖለቲካዊ ምድንጋራቱ ድማ ነቲ ሕቶ ከይመለሰ ክፉት ገዲፉዎ።

ከምቲ ልሙድ ባህርያቱ ሓይሊ ክጥቀምዩ እናበለ ብግልጺኳ እንተ ዘየፈራርሐ፡ ብዘይጠራጥር ምክንያት ግን ብተዘዋዋሪ መገዲ ገሊጹዎ እዩ። ምክንያቱ ኣቢ ኣሕመድ ኢትዮጵያ ወናኒት ገማግም ባሕሪ እንተ ዘይኮይና ሃገር ኣይትኸውንንያ ምባሉ ጥራሕ እኹል እዩ። ስለዚ እቲ ኣበሃህላ ኢትዮጵያ ትኸፍሎ ዋጋን ትኸተሎ ኣገባብን ብዘየገድስ ግድን ኣፍ-ደገ ባሕሪ ክትረክብ ኣለዋ። ኣብ ዓለም እንኮ ኣፍ-ደገ ባሕሪ ዘይብላ ሃገር ኢትዮጵያ ጥራሕ ኣይኮነትን። የግዳስ ኣብ ዓለም 44 ሃገራት ካብኣተን 16 ሃገራት ካብ ኣፍሪቃ ኣፍ-ደገ ባሕሪ የብለንን። ኣፍ-ደገ ባሕሪ ዘይብለን ሃገራት ከምዚ ናይ ኢትዮጵያ ኣገልግሎት ባሕሪ ንምርካብ ንኩሉ ኣህጉራዊ ሕጊታትን ውዕላትን ዝጸረር ዘይሓላፍነታዊ ፖሊሲ ኣይክተላን እየን። ብኣንጻሩኳ ድኣ ንሰላም ጎረባብተን ከየስግኣ፡ ወተሃደራዊ መዓስከር ከነቕውም ኢና ዝብል ቅድመ-ኩነት ከይገበራ ወደባት ጎረባብተን ንግዳዊ ንጥፈታት ከም ድላየን ይጥቀማሉ ኣለዋ። ስርዓት ኣቢ ኣሕመድ ግን ካብ 2018 ጀሚሩ ብዝኾነ ይኹን ኣገባብ ኣፍ-ደገ ባሕሪ ንምርካብ ክሰርሕ ይርከብ። ስለዚ መንግስቲ ኢትዮጵያ፡ ነቲ ዞባ ሶማሊላንድ በይናዊ ስጉምቲ ብምውሳድ ኣብ 1991 ካብ ሶማል ዝወሰዶ ናይ ምንጽል ስጉምቲ ንሰለስተ ዕቁዳትን ፈረቓን ኣፍልጦ ስለዝሰኣነሉ፡ ሕጂ ብዝኾነ ዋጋ ዋላ ሉኣላዊ መሬት ሶማል ብምሃብውን ይኹን ኣፍልጦ ንምርካብ ዝኸተሎ ፖሊሲ ምምዝማዙ ዘገርም ኣይኮነን። ከም ውጽኢቱ ኸኣ ኣብ መንገዱ ክልቲኦም ወገናት ንኩሉ ሕጊታት ብምጥሓስ ብዋጋ ሉኣላዊ መሬት ሶማል ብሓደ ጥሪ 2024 ናይ “ምርድዳእ መዘክር” ኸቲሞም። ሓደገኛነት ናይዚ ስምምዕዚ ንኹሉ ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን ቻርተራት ዝግህስ ምጻኑ እዩ። ቀጺልና ከም እንርእዩ ድማ ብኩለን ውድባት ዓለም ተኸኒኑ።

ምብርዓን ስምምዕ ጂቡቲ ---ምክታም “ናይ ምርድዳእ መዘክር”
መንግስቲ ጂቡቲ ነቲ ኣብ መንገዱ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማልን ሰብ-ስልጣን ዞባ ሶማሊላንድን ዘሎ ጸገማት ንምፍታሕ ዘካየዶ ዲፕሎማሲያውን ፖለቲካውን ጸዕሪታት ካብ 28-29 ታሕሳስ 2023 ኣብ መንገዱ ፕረዚደንት ሓሰን ሼኽ ማሕመድን ፕረዚደንት ዞባ ሶማሊላንድ ሙሳ ብሓይ ዓብዲን ኣብ ዋና ከተማ ጂቡቲ ኣኼባታት ድሕሪ ምክያዱ ብዝተበጽሐ ስምምዕ ተዛዚሙ። ኣብዞም ዝስዕቡ ሸሞንተ ነጥቢታት ከኣ ተሰማሚዖም።

1-“ክልቲኦቹም ወገናት ናብ ፍትሓውን ንጹህን ዘተ ንክቅጽሉን ንስግኢታት ናይ ክልቲኦቹም ወገናት ብምቅባል ንምፍትሖ ክሰርሑን ንክልቲኦቹም ናብ ዘዕግብ ፍታሕ ንክበጽሑን ቃል ኣትዮም።

2-“ምምዕባል ፍኖተ-ካርታን ንመስርሕ ዘተ ዘገልግል ዝርዝርራዊ ፍኖተ-ካርታ ኣብ ውሽጢ 30 መዓልታት ከዳልዉ ተሰማሚዖም። ምናልባት’ውን እዚ ፍኖተ-ካርታ’ዚ መጻኢ ንምምይያጥን ጉዳያት ንምፍታሕን ከም መርሓ ጐደና ከገልግል ይክእል እዩ።

3-ንዝሓለፉ ስምምዓት ምሕጋዝን ካብ 2012-2020 ኣብ ዝተፈላለዩ ኣህጉራውያን ከተማታት ኣብ ዝተካየዱ ኣኼባታት ዝተበጽሑ ስምምዓት ምሕጋዝን ንትግባረኦም ምምእዛዝን።

4-መንግስቲ ሶማሊ ነቲ ኣብ ሶማሊ-ላንድ (ሶሜናዊ ዞባ) ብዝሓለፈ ወተሃደራዊ መንግስቲ ዝተፈጸመ ዕንወትን ቅትለትን ክኣምነሉ ኣለዎ።

5-ጸጥታዊ ብድሆታትን ክልቲኦቹም መንግስታት ጸጥታዊ ጉዳያት ብናጸን ብሓባርን ንምፍታሕ ይምእዘዙ። ምምካት ግብረሽበራን ንዝክሰቱ ግጭታት ንምፍታሕን ፍሉይ ኣቃልቦ ይህብሉ።

6-ዞባዊ ጸዕሪታት ሰላምን ነቲ ኣብ ሕሉፍ ታሪኻዊ ቁርቁሳት ዝተጐድኦ ከባቢታትን ከተማታትን ሰላምን ርግኣትን ንምስፋን ምትብባዕ። እዚ ኸኣ ዘተ ንምቅጻል ምቹእ ሃዋሁው ዝፈጥር እዩ።

7-ሰላማዊ መስርሕ ዘተ ምዕቃብን-ንኩነታት ዘተ ካብ ዝዕንቅፉ ስጉምቲታት ምቁጣብ። ክልቲኦቹም ወገናት ክብሪ ናይት’ቲ መስርሕ ንምዕቃብ ይሰማምዑ።

(21)

እዚ ስምምዕ’ዚ ኣብ ዝምድና መቐደሾን ሃርጌላን ዓይነታዊ ዝላ ክበሃል ይከኣል። “ሃገራዊ ኣገልግሎት ዜና ሶማሊ” “ጉባኤ ጁቡቲ ንክልቲኦቹም ወገናት ጽቡቕ ምጅማር እዩ። ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ ንጉዑዞ ሶማሊን ሶማሊ-ላንድን ናብ

ሰላማውን ናይ ምትሕግጋዝን መጻኢ ብጽሞና ይከታተሎ ኣሎ። ውጽኢት እዚ ዘተ ከኣ፡ ንትርኢት ጂኦ-ፖለቲካ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዳግማይ ኣብ ምቕም ዓቕሚ ኣለዎ። ንግርጭታት ዞባ ኣብ ምፍታሕ ከኣ ጽቡቕ ኣብነት እዩ። [22]

እቲ ዘሕዝን ግን ብመሰረትቲ ኣብ መንጎ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊን ዞባ ሶማሊ-ላንድን ዝተበጽሖ ስምምዕ ኣብ መላእ ሃገር ሃገራዊ ሓድነት ከረጋግጽ ዝነበረ ሕልሚ ሶማላውያን ሓደ መዓልቲ ጥራሕዩ ቀጺሉ። ኣብ ውሽጢ 24 ሰዓታት ነገራት ካብ መሰረቱ ተለዊጡ። ፕረዚደንት ዞባ ሶማሊ-ላንድ ሙሳ ብሓይ ዓብዲ ብሓደ ጥሪ 2024 ምስ ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ ኣብ ኣዲስ ኣበባ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ኸቲሙ። ብመሰረትቲ ስምምዕ ከኣ፡ ኢትዮጵያ ካብ ገማግም ባሕሪ ሶማሊ 20 ኪሎ ሜተር ንፍርቂ ክፍለ ዘመን ትካረ። ኣብኡ ወደብ ብምህናጽ ከኣ ንንግዳዊ ስራሓትን ወተሃደራዊ መዓስከርን ትጥቀመሉ። ሶማሊ-ላንድ ብወገና ካብዛ መደበር ቤት ጽሕፈት ሕብረት ኣፍሪቃ ዝኾነት ኢትዮጵያ ንምፍንጫላ ካብ ሃገረ ሶማሊ ኣፍልጦ ትረክብ። [23] እዚ ኸኣ ኣብ ታሪኽ ሕብረት ኣፍሪቃ (ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ነበር) ሓደገኛ ተርእዮ እዩ። ኣብቲ ናይ ምፍርራም ኣጋጣሚ ፕረዚደንት ዞባ ሶማሊ-ላንድ ኣብ ዘስምዖ መደረ፡ “ኣብ መንጎ ሶማሊ-ላንድን ኢትዮጵያን ሓባራዊ ጥቅሚታት ዘረጋግጽ ስምምዕ ምክታምና ኩርዓት ይስምዓኒ፡ ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያ ን50 ዓመት ዝተኻረይዎ 20 ኪሎ ሜተር ናብ ባሕሪ ክበጽሖ መሰል ኣለዎም። ኢትዮጵያ ከኣ ንሪፓብሊክ ሶማሊ-ላንድ ብወግዒ ክትፈልግ እያ። ቀዳመይቲ ሃገር ኣህጉራዊ ተፈላጥነት እትህበና ብምጻና ከኣ ፍሉይነት ኣለዎ” ክብል ገሊጹ። [24]

መልሲ ሶማሊ ‘ንናይ ምርድዳእ መዘክር’ ኢትዮጵያን ሶማሊ-ላንድን ብዙሕ ኣይደንገቡዮን። ብ2 ጥሪ 2024 ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ ኣብ ቅዋም ሃገርን ውሳኔ ሓፈሻዊ ባይቶ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ቁጽሪ 2625 ቻርተር ሕብረት ኣፍሪቃን ተመርኡሱ እዚ ዝስዕብ ትሕዝቶ ዝነበሮ መግለጺ ኣውጺኡ።

“ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ”

1-“ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊ፡ ነቲ ብ1 ጥሪ 2024 ኣብ ኣዲስ ኣበባ ፈደራላዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዝኸተሞ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ብትሪ ይኹንኖ። ሶማሊ-ላንድ ዘይንጸል ኣካል ሪፓብሊክ ሶማሊ ስለዝኾነ ብዘይ ተሳትፎን ፍቓድን ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ ኣህጉራዊ ስምምዓት ክግበር ኣይክኣልን እዩ።

2-“ኣካይዳ ኢትዮጵያ ኣብቲ ዞባ ንጥዑይን ሰላማውን ርጉእን ዝምድናታት ብድሆታት ዝፈጥር፡ ንናጽነት፡ ሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ሶማሊ ዝግህስ እዩ።

3-“ናይ ምርድዳእን ሽርክነትን ምትሕግጋዝን መዘክር” ውዱቕን ዘይቕቡልን ኣብ ርእሲ ምጻኑ፡ ሕጋዊ መሰረትውን የብሉን።

4-“ኢትዮጵያ ንሉኣላውነትን ናጽነትን መሬታዊ ሓድነትን ሶማላ ዝትንክፍ ዝኾነ ዓይነት ሰራሕ ክትሰርሕ የብላን። ሶማላ ከኣ ሕጋዊ መልሲ ክትህበሉ መሰል ኣለዋ።

5-“ስጉምቲታት ኢትዮጵያ ተጻባኢን ንሉኣላውነት ሶማላን መሬታዊ ሓድነቱን ዝትንክፍን እዩ።

6-ሶማላ “ሉኣላውነትን ሃገራዊ ክብሪን ንምሕላው ክትከላኸል ግድድቲን ድልውቲን እያ።

7-“ናብ ባይቶ ጸጥታ፡ ሕብረት ኣፍሪቃ፡ ውድብ ምትሕግጋዝ እስላም፡ ማሕበር ሃገራት ዓረብ፡ ኢጋድ፡ ሰላምን ርግኣትን ዞባናን ዓለምን ዝምልከቶም ኣህጉራውያን መሻርኽቲን ብመሰረት ንውድባቶም ዝገዝእ ሕጊታትን ሓላፍነቶምን ንመሰል ሶማላ ኣብ ሓድነት መሬቱ ክሕግዙን ኢትዮጵያ ናብ ኣህጉራዊ ሕጊ ንክትምለስ ጸቕጢታት ክገብሩላን ጻውዒት ተቅርብ።

8-“ባይቶ ጸጥታን ሕብረት ኣፍሪቃን ነቲ ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ሉኣላውነትን ሓድነትን ሶማላ ዝፈጸመቶ ግህሰትን ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ትፍጽሞ ዘላ ምትእትታውን ንምምይያጥ ህጹጽ ኣኼባ ከካይድ ሓቲታ።

8-“ከም መልሰ-ተግባር ናይቲ ኢትዮጵያ ዝወሰደቶ ስጉምቲ፡ ሶማላ ኣብ ኢትዮጵያ ምስ ዝርከብ ኣምባሳደራ ንምምይያጥ ብህጹጽ ጸዊዓቶ። [25]

መልሰ-ተግባር ኢትዮጵያ ንመግለጺ መንግስቲ ሶማላ

መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ብ3 ጥሪ 2024 ዝወጸ መግለጺ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማላ ዝሃቦ መልሲ፡ ኣብ ታሪኻውን ፖለቲካውን ሕጋውን ሓሶታትን ምድንጋራትን ዝተመርኮሰዩ ነይሩ። ካብዚ ቀጺልና እምበኣር ንቀንዲ ትሕዝቶኡ ነቕርብ።

1-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ሰፊሕ ናይ ምትሕግጋዝ መዳያት ኣብ ማሕበራዊ፡ ቊጠባዊ፡ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ዘጠቓለለ እዩ።

2-“ሶማሊ-ላንድ ብ26 ሰኔ 1960 ናጽነታ ተጐናጸፋ። ድሕሪ ሓሙሽተ መዓልቲ ከኣ ምስታ ካብ ኢጣልያ ናጻ ዝወጸት መቓድሾ ሰሚራ። ኣብ 1991 ሶማሊ-ላንድ ናጽነታ ኣዊጃ። ክሳብ ሕጂ ግን ምሉእ ኣፍልጦ ኣይረኸበትን። ምስዚ ኩሉ ግን ወደብ ንምልማዕ ስምምዓት ገይራ።

3-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ተኸቲሙ። ብኡኡ መሰረት ከኣ፡ ኢትዮጵያ ካብ ናይ ወደብ በርበራ 19 ሚኢታዊት ብጽሒት ክህልዋ እዩ። ከም ዝፍለጥ ካልኣት ሃገራት

በዚ መገዲ'ዚ ዝኸዳ'ውን ኣለዋ። ይኹን'ምበር ዝኾነ ይኹን ጥርፃን ወይ ምዕዝምዛም ኣይሰማዕናን።

4-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዝተኸተመሉ ቀንዲ ምኽንያት ኢትዮጵያ ወተሃደራዊ መዓስከር ንምቛምን ኣፍደገ ባሕሪ ምእንቲ ክትረክብን እዩ።

5-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ንሶማሊ-ላንድ ካብ ካልኣት ሃገራት ዘይረኽቡሉ ሓገዛትን ሽርክነትን ንክትረክብ ይሕግዛ እዩ። ከምኡ'ውን ናይ ሶማሊ-ላንድ ናይ ቅድም ጠለባት ዝምልስ እዩ። ብዘይካ'ዚ ኸኣ ኣብ መገዲ ኣየር ኢትዮጵያ ብርኪ ክህልዎ እዩ። ኣብ'ቲ ሶማሊ ላንድ ኣፍልጦ ንምርካብ እተካይዶ ጸዕሪ ደጋፊ መርገጺ ክትረክብ ትኽእል እያ።

6-“ኣብ ጥንታዊ፡ ማእከላይን ዘመናውን ታሪኽ ኢትዮጵያ ኣፍደገ ባሕሪ ነይሩዋ። ብሰንኪ ናይ ቀረባን ርሑቕን ሕልኽላኻት ግን ኣፍደገ ባሕሪ ኸሲርና። ኣብ መጨረሻታ ከኣ ብሰንኪ ናይ ውሽጣውን ወጻኢን ሽግራት ንሰለስተ ዕቁዳት ቀጸሊ ኩናት ሓድሕድ ተወሊዑ። ድሕሪ መጨረሻታ ኩናት ሓድሕድ ከኣ ብሰንኪ ታሪኻውን ሕጋውን ጌጋታት ኢትዮጵያ ንዝሓለፈ 30 ዓመታት ዕጽውቲ ሃገር ኮይና።

7-“ሓድሽ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብመሪሕነት ኣቢ ኣሕመድ ኢትዮጵያ ዘተኣማምን ኣፍደገ ባሕሪ ንክትረክብ ጸዕሪታት ኣካይዱ። እዚ ኸኣ ነቲ ዝጸንሐ ታሪኻዊ ምቁራጽ ንምእራምን ሞራላዊ ውድቕት ህዝቢ ኢትዮጵያ ንምፍዋስን እዩ።

8-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ነቲ ንዓሰርተታት ዓመታት ዝቀጸለ ሻቅሎት ኢትዮጵያውያን ንምፍታሕ ዕድል ዝፈጥር እዩ።

9-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ንዝኾነ ወገን ወይ ሃገር ኣይጐድእን እዩ። [26]

ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን መልሰ ተግባር
“ንናይ ምርድዳእ መዘክር”

መንግስቲ ኢትዮጵያ ብዛዕባ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዘቕረበ “ምኽንያታት” ብዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን መዳይ ዋላ ንሓደ ዘዕግብ ኣይኮነን። ንመሬታዊ ሓድነትን ሰላምን ርግኣትን ሶማል ዝድግፍ መርገጺታት'ዩ ፈሲሱዎ። ካብዚ ቀጺልና እምበኣር መርገጺታት ናይዘን ውድባት እዚኣተን ነቕርብ።

1-ባይቶ ጸጥታ

ዋና ጽሓፊ ኣንቶንዮ ጉቴሬስ ብ11 ጥሪ 2024 ምስ ፕረዚደንት ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማል ሓሰን ሼኽ ማሕሙድ ርክባት ከምዘካየደ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ሓቢሩ። ብጉዳይ'ቲ ኣብ መንጐ ፈደራላዊት ደሞክራሲያዊት ሪፓብሊክ ኢትዮጵያን (ሶማሊ-ላንድን) ዝተኸረመ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ንዘሎ ሻቅሎት

ሶማሌ ተመያዪጦም። “ባይቶ ጸጥታ ንሉኣላውነትን ሰላምን መሬታዊ ሓድነትን ሶማሌ ከም ዘኸበር ብተደጋጋሚ ከም ዝገለጸ” ኣረጋገጹሎም። [27]

2-ሕብረት ኣፍሪቃ

ሕብረት ኣፍሪቃ እዚ ዝስዕብ ትሕዝቶ ዝነበሮ መግለጺ ካብ ኣዲስ ኣበባ ኣውጺኡ።

1-“ኣቦ መንበር ኮምሽን ሕብረት ኣፍሪቃ ሙሳ ፈኪ መሓመድ፡ ነቲ ብሰንኪ ኣብ መንገዱ ኢትዮጵያን ዞባ ሶማሌ (ሶማሊ-ላንድን) ዝተኸተመ ናይ ምርድዳእ መዘክር ዝተፈጥረ ወጥሪ ብቀረባ ይከታተሎ እዩ።

2-“ኣቦ መንበር ኮምሽን ሕብረት ኣፍሪቃ ሙሳ ፈኪ መሓመድ ናይ ኩለን ኣባል ሃገራት ሕብረት ኣፍሪቃ እንኮላይ ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሌ ሉኣላውነትን ዞባዊ ሰላምን ክኸበር ኣገዳሲ ምዃኑ ኣረጋገጹ።” (28)

3-ወድብ ምትሕግጋዝ እስላም

ጠቕላሊ ሰክረታርያ ወድብ ምትሕግጋዝ እስላም ኣብ ዘውጽኦ መግለጺ ምድግጋፉ ምስ ፈደራላዊ ሪፓብሊክ ሶማሌ ብምርግጋጽ፡ ሉኣላውነትን ሓድነት መሬትን ሶማሌ ክኸበር ኣገዳሲ ምዃኑ ሓቢሩ። ትሕዝቶ መግለጺኡ ከምዚ ዝስዕብ እዩ።

1-“ብመሰረት ቻርተር ወድብ ምትሕግጋዝ እስላምን ኣህጉራዊ ሕጊን ሉኣላውነት ኣባል ሃገራት ክኸበር ካብ ዘለዎ ተገዳስነት ተበጊሱ፡ ኣብ መንገዱ ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ኢትዮጵያን “ሶማሊ-ላንድን” ብሓደ ጥሪ 2024 “ናይ ሽርክነትን ምትሕግጋዝን ምርድዳእ” ምስ ተኸተመ፡ ጠቕላሊ ሰክረታርያ ወድብ ምትሕግጋዝ እስላም ንዝኾነ ሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ሶማሌ ዝግህስ ስራሕ ከም ዝኹንኖ ኣረጋገጹ።

2-“ጠቕላሊ ሰክረታርያ ወድብ እስላማዊ ምትሕግጋዝ ምስ ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሌ ምድግጋፉ የሕድስ። ሉኣላውነታን ዞባዊ ሰላምን ክኸበር ብጽኑዕ ድማ ሓቢሩ። [29]

4-ማሕበር ሃገራት ዓረብ

ባይቶ ማሕበር ሃገራት ዓረብ ብ17 ጥሪ 2024 ኣብ ካይሮ ኣብ ዘካየዶ ዘይስሩዕ ኣኼባ “ንፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሌ ኣንጻር ኣሉኣላውነታን መሬታዊ ሓድነታን ኣብ ዝገጥማ ተጽብኦ ንምሕጋዛ ዘኸለል ውሳኔ ቁጽሪ 8988 ኣሕለፉ። እቲ ካብቲ ብእንግሊዘኛ ዝተጻሕፈ ዝተወሰደ ውሳኔኡ፡ እዚ ዝስዕብ 11 ነጥቢታት ዝሓቆፈ እዩ።

ባይቶ ማሕበር ሃገራት ዓረብ

1-ጸጥታን ርግኣትን ሓድነትን ሶማሌ ይሕግዝ።

2-ንመርገጺ ሶማሌ ምሉእ ብምሉእ ይሕግዝን ምስኡ ይደጋገፍን። “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ኣብ መንጐ ኢትዮጵያን ሶማሊ-ላንድን ዝተፈረመ ውዱቕ፡ ስሩዝ፡ ዘይቅቡልን ንመትከላት ኣህጉራዊ ሕጊ ዝጥሕስን ንሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ሶማሌ ዝግህስን እዩ።

3-ንውሽጣዊ ኩነታት ሶማሌ ብምምዝማዝ ንምንጻል ዝግበር ፈተነታትን ሉኣላውነት ሶማሌ ምግሃስን ብትሪ ይኹንኖ።

4-ነቲ ኣንጻር ሉኣላውነት ሶማሌን ሓድነት መሬታን ዝቀንዐ ቅሉዕ ተጸብኦ ዘካየደ ሓይሊ ናብ ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ንምቅራብ ዝካየድ ጸዕሪታት መንግስቲ ሶማሌ ይሕግዝ።

5-ኣብ ወሽመጥ ዓደን፡ ገማግም ባሕሪ ሶማሌን ቀይሕ ባሕሪን ሓድሽ ጂኦ-ፖለቲካዊ ክውንነት ንምፍጣር ዝካየድ ፈተነታት ብትሪ ይነጽጐ። ምክንያቱ ከምዚ ዓይነት ተግባር ንጸጥታ ዓረባዊ ዓለምን ንማያዊ መስመር ቀይሕ ባሕሪን ወሽመጥ ዓደንን ናብ ስግኣት ዘውድቕ ስለዝኾነ።

6-ብመሰረት ቻርተር ማሕበር ሃገራት ዓረብን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን “ሶማሊ-ላንድ” ዘይትፍለ ኣካል ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊያ ዝብል ዓረባዊ መርገጺ ደጊሙ ይገልጽ።

7-ኢትዮጵያ በዚ ዝወሰደቶ ስጉምቲታት ንዝምድናታት ሰናይ ጉርብትና ግምት ከይሃበት ንጸጥታን ርግኣትን ዞባ ትህውኽን ሰላምን ጸጥታን ዞባ ናብ ስግኣት ተውድቑን ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ማሕበር ሃገራት ዓረብን ትግህስን ከም ዘላ የረጋግጽ።

8-ንሓድነትን ሉኣላውነትን ሶማሌ መሬታዊ ሓድነቱን ንምሕጋዝን ነቲ ንኣህጉራውን ዞባውን ሰላምን ጸጥታን ናብ ስግኣት ዘውድቕ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ከም ዘይሕጋውን ውዱቕን ሰነድ መጠን ንምንጻጉን እታ ኣብ ባይቶ ጸጥታ ኣባል ዘላ ዓረባዊት ሃገር ምስ ናይ ሃገረ ሶማሌ ጸዕሪታት ተወሃሂዳ ክትሰርሕ ይሓትት።

9-ባይቶ ኣምባሳደራት ዓረብ ኣብ ኒውዮርክ፡ ጆነቫ፡ ቪና፡ ብሮክሰል፡ ኣዲስ ኣበባ፡ ዋሽንግቶን፡ ለንደን፡ ፓሪስ፡ ፔኪንግን ሞስኮን “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ኣብ ዞባውን ዓለማውን ሰላምን ጸጥታን ዘውርዶ ጉድኣት ንዝምልከቶም ሚኒስተራትን ኣህጉራውያን ውድባትን ንምብራህ ኣድላዪ ስጉምቲታት ይወስድ። ናብ ዞባ ደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ

10-ዋና ጽሓፊ ባይቶ ማሕበር ሃገራት ዓረብ ነዚ ውሳኔዚ ዝትግብርን ብዛዕባዚ ጉዳይዚ ምስ ዝምልከቶም ዞባውያንን ኣህጉራውያንን መሻርኽቲ ዝማኽርን ናይ ስራሕ ጉጅለ የቕውም።

11-ዋና ጽሓፊ ብይቶ ማሕበር ሃገራት ዓረብ ነዚ ውሳኔዚ ናብ ኩለን ኣባል ሃገራት ባይቶ ጸጥታን ሕብረት ኣፍሪቃን ይዘርግሕን ንትግባረኡ ይከታተልን። ኣብ ዝመጽእ ኣኼባ ባይቶ ማሕበር ሃገራት ዓረብ ከኣ ብዛዕባኡ ጸብጸብ የቅርብ። [30]

5-ውድብ ኢጋድ

ውድብ ኢጋድ ብ18 ጥሪ 2024 ናይ ኣባላቱ መራሕቲ ኣኼባ ኣብ ኡጋንዳ - ኢንተቦ ኣካይዱ። ነዚ ዝስዕብ ከኣ ኣብ'ቲ ዘውጽኦ መግለጺ ዘርዚሩ።

ውድብ ኢጋድ

1-“በዚ ኣብ መጨረሻታ ግዜ ኣብ ዝምድና ፈደራላዊት ደሞክራሲያዊት ሪፓብሊክ ኢትዮጵያን ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊን ዝተፈጥረ ምዕባለታት ኣመና ከም ዘሻቀሎ ይገልጽ።

2-“ሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊ ክኸበር ዝእዝዝ መሰረታዊ መትከላት ድማ የረጋግጽ።

3-“ዝኾነ ስጉምቲ ድማ ናይ ግድን ኣብዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ መሰረታውያን መትከላት ክምርኮስ ኣለዎ። ከምኡውን ዝኾነ ስምምዕ ናይ ግድን ብፍቓድን ኣፍልጦን ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ ክኸውን ኣለዎ። [31]

እቲ ዘገርም ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ፡ ኣብ'ቲ መንግስቱ ምስ ዞባ ሶማሊ-ላንድ ዝኸተሞ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ንምምይያጥ ዝተጋብኦ መራሕቲ ኢጋድ ኣይተሳተፈን። ምክንያት ዘይምስታፉ ኸኣ ነቲ ንመሰረታዊ ቻርተር ውድብ ኢጋድ ዝግህስ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዘይሕጋዊ ምጻኑ ብውድብ ኢጋድ ውሳኔ ከይወጽእ ኢትዮጵያ ዘካየደቶ ፖለቲካውን ዲፕሎማሲያውን ጸዕሪታት ስለዝፈሸለ እዩ።

6-ሕብረት ኤውሮጳ

ኣፈኛ ሕብረት ኤውሮጳ ኣብ ዘውጽኦ ሓጺር መግለጺ፡ “ሕብረት ኤውሮጳ ሓድነትን ሉኣላውነትን ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊ ብመሰረት ቅዋምን ቻርተር ሕብረት ኣፍሪቃን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ክኸበር ኣገዳሲ ምጻኑ የዘኻክር። እዚ ጉዳይዚ ከኣ ኣብ መላእ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ሰላምን ርግኣትን ንምስፋን መሰረታዊ እዩ። [32]

7-ጉጅለ ሽውዓተ

ሚኒስትራት ወጪ ጉዳይ ሃገራት “ጉጅለ ሽውዓተ” ብ14 ሚያዝያ 2024 ዘውጽእዎ መግለጺ እዚ ዝስዕብ ትሕዝቶ ነይሩዎ። ብዛዕባቲ ኣብ መንጐ ኢትዮጵያን ዞባ ሶማሊ-ላንድን ዝተበጽሐ ብጥሪ 2024 ዝተኣወጀ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዘሎና ሻቅሎት ንገልጽ። ንኩሉ ዓይነታት ወጥሪ ንምዕጋት ድማ መንግስቲ ኢትዮጵያን መንግስቲ ፈደራላዊት ሶማሊን ንኩሉ ናይ ዘተ መስመራት ክፉት ክገብርዎ ነተባብዕ። ብመሰረት ኣህጉራዊ ሕጊን ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ዝተገልጸ መትከላት ዞባዊ ሉኣላውነትን ሰላምን ኣብ ክሊ ሕብረት ኣፍሪቃ ብመገዲ ክልተኣዊ ርክባት ምስ ዞባውያን መሻርኽቲ ምስራሕ እዩ። [33]

መልሰ ተግባር መንግስቲ ኢትዮጵያ

ኣብ ክሊ መልሰ-ተግባር ዞባዊ፡ ክፍለዓለማውን ኣህጉራውን ብሓደ ወገን፡ ከምቲ ኣቐዲምና ዝጠቐስናዮ ቦቲ መንግስቲ ሶማሊ ዘቅረቦ ጸውዒት ባይቶ ጸጥታ ንጉዳይ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ከይመያየጠሉ ብዘለዎ ስግኣት ቦቲ ካልእ ሸነኽ፡ እዚ ጉዳይ’ዚ ብ9 ጥሪ 2024 [217] “ብባይቶ እስላማዊ ምትሕግጋዝ” ብመገዲ ቀዋሚ ወኪል ማውሪታንያ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣምባሳደር ሰይዲ መሓመድ ለቅዚፍ ናብ ባይቶ ጸጥታ ድሕሪ ምቅራቡ፡ ከምኡ ድማ ብ12 ጥሪ 2024 [34] “ማሕበር ሃገራት ዓረብ” ብመገዲ ቀዋሚ ወኪል ባሕሪን ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣምባሳደር ጀማል ፋርስ ኣልረዊዲ ናብ ባይቶ ጸጥታ መልእኽቲ ኣቐረቡ። (35)

“ባይቶ እስላማዊ ምትሕግጋዝን” “ማሕበር ሃገራት ዓረብን” ነቲ ንሉኣላውነት ሶማሊን ሓድነት መሬቱን ዝግህስ ተግባር ዝነጸገሉ መግለጺ፡ ሓድነት ጸጥታን ርግኣትን ሶማሊ ንምዕቃብ ምስ ሶማሊ ምድግጋፋ ገለጹ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ብወገኑ፡ ብመገዲ ቀዋሚ ወኪሉ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣምባሳደር ተስፋይ ይልማ ሳቡ ኣቢሉ ናብ ባይቶ ጸጥታ መልእኽቲ ሰዲዱ። ነቲ ቀንዲ ትሕዝቶኡ ድማ ነቐርብ።

1-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ምስ ሶማሊ-ላንድ ብመገዲ ሓባራዊ ምርድዳእ፡ ማዕረ ምውሳኔን ሰላማዊ ስራሕን መዳያት ምትሕግጋዝ እነደልድለሉ ክሊ እዩ።

2-“ኢትዮጵያ ምስ ሶማሊ ላንድ ምስ ኣህጉራዊ ተግባራትን መዓቀኒታትን ዝሳነ ጥንታዊ ዝምድና ኣለዋ።

3-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ብዙሕ ናይ ምትሕግጋዝ መዳያት ዘጠቓለለ እዩ። ከም መዳያት ባሕሪ፡ ንግዲ፡ ወፍራ፡ ሕርሻ፡ ጥዕና፡ ትምህርቲ፡ ጽዓትን ትሕተ-ቅርጺን ክጥቀስ ይከኣል። እዚ ሽኡ ምስ ሶማሊ-ላንድ ንምቅጻል ክልተኣዊ ዝምድና ኣቀራመ።

- 4-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ብመሰረት ኣህጉራዊ መዓቀኒታት ንክልቲኦም ወገናት ኣብ ቅቡል ንግዳዊ መሰረት ዝቆመ ንኢትዮጵያ ከኣ ኣፍደገ ባሕሪ ዘውሕስ እዩ።
- 5-“ኢትዮጵያ ሓንቲ ካብ መሰረቲ ሃገራት ስለዝኾነት ብቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሕብረት ኣፍሪቃን ምእዝዝቲ እያ።
- 6-“ኢትዮጵያ ኣብዚ ጉዳይ’ዚ ብግሉጽነት’ያ ትዋሳእ። ነዚ ጉዳይ’ዚ ኸኣ ንጎረባብቲ ሃገራት እንኮላይ ንፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሊ ሓቢራ።
- 7-“ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዞባዊ ሰላምን ቊጠባዊ ምትሕግጋዝን ምውህሃድን ዘሓይል እዩ።
- 8-ኢትዮጵያ ምስ ልኡኽ ሕብረት ኣፍሪቃ ክትዛተ ድልውቲ እያ። ስለዚ እዚ ጉዳይ’ዚ “ናይ ምርድዳእ መዘክር”ብባይቶ ጸጥታ ክዝረበሉ የብሉን። [36] ምኽንያቱ፦
- 8-1፦ በዚ ኣገባብ’ዚ “ንጉዳይ ኣፍሪቃ ብኣፍሪቃውያን ምፍታሕ” ኣብ ዝብል ኣምር ተሓቢኡ ንባይቶ ጸጥታ መገዲ ንምዕጻው እዩ።
- 8-2፦ ኣብ ልዕሊ ውሳኔ ልኡኽ ሕብረት ኣፍሪቃ ጽልዋ ከተሕድር ትኸእል እያ።
- 8-3፦ ኢትዮጵያ ቤት ጽሕፍት ሕብረት ኣፍሪቃ ስለዝኾነት ብዝተፈላለየ ኣገባባት ክትጸልዎ ትኸእል እያ። ብኸመይ ትጸልዎውን ትፈልጥ እያ።
- 8-4፦ ብጉዳይ ናይ ምርድዳእ መዘክር ዝወጽእ ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ክትቆጸጸሮ ኣይትኸእልን እያ። ምኽንያቱ ካብኡ ክትወጽእ ኣጸጋሚ፡ ክትከሕዶ ኣሸጋሪ፡ ካብኡ ክትሃድም ዝተሓላለኸ ስለዝኾነ። ብዘይካ’ዚ እውን ንኢትዮጵያ ኣብ ፖለቲካዊ፡ ሕጋውን እስትራቴጂያውን መዳያት ሓደገኛ ሳዕቤን ኣለዎ።

መልሲ ሶማሊ ንመልእኽቲ ኢትዮጵያ

ቀዋሚ ወኪል ሶማሊ ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣምባሳደር ኣቡበከር ዳህር ዑስማን ብ29 ጥሪ 2024 ንኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ እዚ ዝስዕብ ትሕዝቶ ዝነበሮ መልእኽቲ ኣረኪቡ።

- 1-“ወኪል ኢትዮጵያ ንኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ ዘረከቦ መልእኽቲ ምስቲ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብጉዳይ’ቲ ምስ ተፈንጫሊ ጉጅለ ኣብ ሰሜናዊ ሶማሊ “ሶማሊ-ላንድ” ዝኸተሞ ዘይሕጋዊ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ብዝምልከት ብ3 ጥሪ 2024 ዝሃቦ መግለጺ ብቐጥታ ዝገራጮን ኣደናጋሪ ሓበሬታ ዝሓዘን እዩ። እዚ ኸኣ ኣብ ሶማሊ ነባሪ ወተሃደራዊ መዓስከር ንምቕምን “ንናጽነት” ተፈንጫሊ ጉጅለ ብወግዒ ምፍላጥን ንዘሎ ዕላማ ኢትዮጵያ ካብ ባይቶ ጸጥታ ንምሕባእ እዩ።
- 2-“መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ዝኸተሞ ዘይሕጋዊ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” “ምስ ሓደ ዞባ ናይ ፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማሊ ክልተኣዊ ቊጠባዊ ምትሕግጋዝ

ንምሕያልን ብመሰረት ንግዳዊ ንጥፈታት ኣፍደገ ባሕሪ ንምርካብንዮ ክብል ምግላጽ፡ ብሓደ ወገን ናይ'ቲ ዘይሕጋዊ ስምምዑ ሕጋውነት ንምርካብ በቲ ካልእ ድማ ንሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ሰላምን ሶማል ንምግሃስ ንዘሎ ሓቀኛ ዕላማኡ ንምክዋል ዘቅረቦ ኣደናጋሪ ፍሹል ፈተነ እዩ።

3-“ኢትዮጵያ ነቲ ዝሃበቶ መግለጺን ኣንጻር ሶማል ዝወሰደቶ ኣስፋሕፋሒ ተግባራትን ንፈደራላዊት ሪፓብሊክ ሶማል ይኹን ንካልኣት ጐረባብቲ ሃገራት ብግሉጽነት ሓቢረ'የ ምባላ፡ ነቲ ናብ ክልተኣዊ ምትሕግጋዝ ዘብጽሕ ቅኑዕ መስርሕ ብፍላጥ ከም ዝጎሰየቶን ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን መፃቀኒታት ሰናይ ጉርብትናን ከም ዝግሃስት'ዩ ዘርኢ።

4-“መንግስቲ ሶማል ነቲ ኢትዮጵያ ዞባዊ ሰላም ንምድልዳልን ቊጠባዊ ምትሕግጋዝን ምምልላእን ንምርግጋጽን ኣብ ትሕቲ ዝብል ሽፋን ንናይ ሶማል ዞባ ንምጉባጥ ዝወሰደቶ ዘይሕጋዊ ፈተነታት ብትሪ ይኹንን ይነጽጐን።

5-“መንግስቲ ሶማል፡ ንኢትዮጵያ ብመሰረታዊ መትከላት ኣህጉራዊ ሕጊን ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሕብረት ኣፍሪቃን ክትምእዘዝ ግቡኣ ምጻኑ ከዘኻክራ ይፈቱ።

6-“ከምዚ ዝኣመሰለ ስጉምቲ ንዞባዊ ርግኣት ብኣሉታ ዝጸሉ ምጻኑ ከኣ መንግስቲ ሶማል የጠንቕቕ። ካብኡ ሓሊፉ'ውን ንናጸን ሉኣላውነትን ሃገራት ዝግህስ ብምጻኑ ኣብ ኣህጉራዊ ስርዓት ሓደገኛ ተርእዮ እዩ። [37]

መርገጺ ባይቶ ጸጥታ

ባይቶ ጸጥታ “ናይ ምርድዳእ መዘከር” ኣብ መንጐ ኢትዮጵያን ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማልን ዝወልዖ ሽግር ንምምይያጥ ብ29 ጥሪ 2024 - 44 - ዕጹው ኣኼባ ኣካይዱ። ክሳብ ሕጂ ግን ብዛዕባዚ ኣገዳሲን ተኣፋፍን ሓደገኛ ሳዕቤን ዘለዎን ምናልባት'ውን ኣፍደገ ባሕሪ ዘይብለን ሃገራት ክኸተልኦ ዝኽእላን ጉዳይዚ እንታይ ውሳኔ ሓሊፉ ዝፍለጥ ነገር የለን። ይኹንምበር ኣብ ከምዚ ፍሉይን ህጽጽን ጉዳይ ከምቲ ኩሉ ግዜ ዘጋጥም፡ ሶማልን ኢትዮጵያን ናይ ዕጹው መጋባእያ ዝርዝራዊ ሓበሬታ ክህልወን ይኽእል እዩ።

ፕረዚደንት ሶማልን ኣፍደገ ባሕሪ ንኢትዮጵያን

ፕረዚደንት ሶማሌ ሐሰን ሼኽ ማሕሙድ አብቲ አብ ለካቲት 2024 አብ ኢትዮጵያ ዝተቐንፀ መበል 37 ኣኼባ መራሕቲ ሕብረት ኣፍሪቃ ተሳቲፉ። መርገጺ ሃገሩ አብ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ንምብራህ ከኣ ነቲ ኣጋጣሚ ተጠቂሙ ብ18 ለካቲት 2024 አብ ኣዲስ አበባ ጋዜጣዊ መግለጺ ሂቡ። ብኣባላት ጸጥታ ኢትዮጵያ ጸቕጢታትን ዕንቅፋታትን ይግበረሉ ከም ዝነበረ ከኣ ኣረዲኡ። ፕረዚደንት ሶማሌ ነዚ ዝስዕብ ኣብሪሁ፡

1-“ገማግም ባሕሪ ዘለወን ሓሙሽተ ሃገራት ጐረባብቲ ኢትዮጵያ ኣለዋ። እንተኾነ ግን ኢትዮጵያ ብመገዲ ክልተኣዊ ስምምዕ ኣፍደገ ባሕሪ ክትረክብ ኣይትደልን እያ። የግዳስ ገምገም ባሕሪ ምእንቲ ክህልዋ መሬት ናይ ካልኣት ሃገራት ክትግብት’ያ ትደሊ።

2-“ኢትዮጵያ ናብ ባሕሪ ሶማሌ ክትበጽሕ ድሌት እንተ ድኣ ሃልዩዋ፡ ንሕና ብሓጐስ ኢና ንቅበሎ። እንተኾነ ግን ኢትዮጵያ ከምቲ ኡጋንዳ ናብ ባሕሪ ኬንያ ንምብጻሕ እትኸተሎ ኣገባብን ብሩንዲን ርዋንዳን ናብ ባሕሪ ታንዛንያ ንምብጻሕ ዘለወን ዓቕሚን ኢትዮጵያ ድማ ከምኣታተን ክትከውን ኢና ንደሊ። ብሓጺሩ ከምዚ ሕጂ ኢትዮጵያ ኣብ ጂቡቲ ትኸተሎ ዘላ ኣገባብ ማለት እዩ።

3-“ነተን ኣፍደገ ባሕሪ ዘይብለን ካብኣተን 16 ሃገራት ኣፍሪቃ ብኸመይ ናብ ኣፍደገ ባሕሪ ይበጽሓ ዝውስን ብዙሕ ውዕላት ኣሎ። ገለ ካብኡ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሕብረት ኣፍሪቃን ክጥቕስ ይከኣል።

4-“ኩለን ዕጽዋት ሃገራት ናብ ኣፍደገ ባሕሪ ንምብጻሕ፡ መሬት ናይ ካልኣት ሃገራት ምጉባጥ ናብ ዝብል ፖሊሲ ኣይከዳን እየን።

5-“ኢትዮጵያ ምስ ዞባ ሶማሊ-ላንድ ዝኸተመቶ ስምምዕ ንገለ ክፋል መሬት ሶማሌ ናብ ኢትዮጵያ ዝሕውስን ኣብ ዶብ ሶማሌ ለውጢ ዝፈጥርን እዩ።

6-“ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ፡ ኢትዮጵያ ብሰላማዊ ኣገባብ ወይ ብሓይሊ ኣፍደገ ባሕሪ ክትረክብ’ያ ከም ዝበለ ከኣ ኣብ ማዕከናት ዜና ሰሚዑ ነይረ። እንታይ ማለቱ ምጻኑ ሓቲተዮ ነይረ። ካብኡ ግን መልሲ ኣይረኽብኩን።

ንሕና ኩናት አይንደልን ኢና፡ ንሶማል ከነጥቅዕ እውን መደብ የብልናን” ክብል መሊሱለይ።

7-“ብመዓር ዝተሸፈነ ትርጉም ዘይብሉ ናይ ኣቢ ኣሕመድ ዘረባ ብዘየገድሱ፡ እቲ ዘገድሱ ናይ ኢትዮጵያ ተግባር እዩ። ዓበይቲ ኢትዮጵያውያን ወተሃደራዊ መኮንናት ኣብ መሬት ሶማል ኣለዉ። ናብ ኢትዮጵያ ንምጽንባር ባይታ የጣጥሑ ኣለዉ።

8-“ኢትዮጵያ ከምቲ ቅድሚ ሕጂ ዝገበረቶ ብዘይሕጋዊ ኣገባብ ናብ ሶማል ሓይሊ ክትሰድድ ትኸእል እያ። እቲ ውጽኢት እንታይ ነይሩ ከኣ ትፈልጥ እያ። በዚ ዝሰዓበ ከኣ ኢትዮጵያ ሕገ-ሰነድ’ያ ዝብል እምነት የብልናን።

9-“ኣንቲ ሃገር ናብ ካልእ ሃገር ዞባ ከይዳ ስምምዕ ክትፍርም፡ ብእኡ ኸኣ ኣፍደገ ባሕሪን መዓስከር ሓይሊ ባሕሪን ክትረክብ ብኸመይ ኣገባብ!?

10-“ካብ መሬትና ስድራውን ትኹን ንኢትዮጵያ ኣይንገድፈላን ኢና። ዋላ ዘመናት ዝሓትት’ውን ይኹን።

11-“እንኮ እነካይዶ ውግእ ኣንጻር “ሸባብ” እዩ። ኢትዮጵያ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ብምፍራማ ግን “ምንቅስቃስ ሸባብ” ንመሬት ሶማል ንክላኸል ኣሎና ኢሎም ንኸዛረቡ ዕድል ፈጠራተሎም። ምንቅስቃስ ሸባብ ካብቲ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዝተኸተመሉ ዕለት ካብ 6-8 ሺሕ መንእሲያት ከሰልፉ ከም ዝኸአሉ እሙናት ምንጨታት ሓቢሮሙና ኣለዉ።

ፕዚደንት ሶማል ብዝርዝር ከም ዝገለጸ፡ ብኣባላት ጸጥታ ኢትዮጵያ ኣብ ሆቴልን ኣብ መእተዊ ኣፍደገ ቤት ጽሕፈት ሕብረት ኣፍሪቃን ጸቕጢታትን ምፍርራሕን ኣጋጢሙዎ እዩ። እቲ ዕላማ ኸኣ ኣብ ኣኼባ መራሕቲ ሃገራት ሕብረት ኣፍሪቃ ምእንቲ ከይሳተፍ እዩ። እዚ ተግባር’ዚ ካብ ስነ-ምግባር ወጻኢ ዘይሓላፍነታውን ዘይዲፕሎማሲያውን ስጉምቲ ኣብ ርእሲ ምጻኑ ምስ ኣህጉራዊ ውዕላትን ቻርተራትን ቀንዲ ካብኡ ቻርተር ናይቲ ኢትዮጵያ እተኣንግዶ ሕብረት ኣፍሪቃን ዝገራጮ እዩ። [38]

መንግሥት ቱርኪ ኣብ ዕጹው መገዲ

መንግስቲ ቱርኪ ኣብ ቀርኒ-ኣፍሪቃ፡ ቀይሕ ባሕሪን ህንዳዊ ውቅያኖስን ብዘለዎ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊን ጂኦ-እስትራቴጂያውን ኣጀንዳን ብመሰረት ምስ መቐድሾን ኣዲስ ኣበባን ዘለዎ ፍሉይ ዝምድናን ነቲ ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዘባርዖ ሽግር ንምቁጽጻር ናይ መንግሥት ተበግሶ ወሲዱ። ከም ዝፍለጥ ቱርኪ ምስ ኢትዮጵያን ሶማልን ጽቡቕ ዝምድና ኣለዋ። ኣብ ክልቲኣን ሃገራት’ውን ረብሓታት ኣለዋ። ቱርኪ ኣብ ኢትዮጵያ ናብ ጽላታት ህንጻ፡ ናይ ሕክምናን መግቢን ፋብሪካታት ወፍሪታት ዘካይዳ 200 ኩባንያታት

አለዋ። [39] ከምኡውን ምስ ሶማል ወተሃደራዊ፣ ጸጥታውን ቊጠባውን ዕምቆት ዘለዎ ዝምድና አለዋ። ቱርኪ ካብ መሬታ ወጻኢ እቲ ዝዓበየ ወተሃደራዊ መዓስከር ካብ 2017 ጀሚሩ ንሓደ ዕቁድ ምሉእ ዝቀጸለ አብ ሶማልያ ዘሎ። ሚኒስተር ምክልኻል ቱርኪ ይሸር ኅለር ምስ መዘናኡ ሶማላዊ ዓብደልቃድር መሓመድ ኑር ብ9 ለካቲት 2024 “ናይ ምክልኻልን ቊጠባን ምትሕግጋዝ ስምምዕ” ኸቲሙ። አብቲ አጋጣሚ እቲ ቱርካዊ ሚኒስተር “እዚ ስምምዕዚ ንክልተአዊ ወተሃደራዊ ዝምድናታትና አብ ምምዕባል ዝዓበየ አበርክቶ ከም ዝገብር እምነት አሎኒ” ክብል ገለጹ። [40] አብ ርእሲዚ ኸአ ሚኒስተር ጽዓትን ባርያዊ ጸጋን ቱርኪ አብ አርሰላን ቤርግዳር ብ25 ጥቅምቲ 2024፡ አብ መንጎ ኩባንያ ነዳዲ ቱርኪን (TPAQ) ጨንፈር ፕትሮልዩም ሶማልን ብዝተገብረ ሓድሽ ስምምዕ መሰረት፡ ካብ ዓረባዊት ሃገር ጋዝን ነዳዲን ምውጻእ ክጅመር እዩ። [41] አብ ውሽጢዚ ኩነታትዚ ከአ ቱርኪ አብ መንጎ ኢትዮጵያን ሶማልን ብደረጃ ሚኒስተራት ብሓደ ሓምለን ብ10 ነሐሴን 2024 ዘይቐጥታዊ ዘተ አኣንጊዳ። ብ17 መስከረም ክካየድ ዝተመደበ ሳልሳይ ዙር ዘተ ግን አብ መንጎ ክልቲአን ሃገራት ብዝተኸሰተ ገፊሕ ፍልልይ ንዘይተወሰነ ጊዜ ተመሓለፉ። “ናይ ምርድድአ መዘክር” ውዱቕን ስሩዝን ዝብል መንግስቲ ሶማል፡ ኢትዮጵያ ነዚ ምስ ሰብ-ስልጣን ሶማሊ-ላንድ ዝኸተመቶ ስምምዕ ግድን ክትስርዞ ከም ዘለዋዩ ዘተሓሳስብ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ግን አብ “ናይ ምርድድአ መዘክር” ጸኒዑ ይርከብ። ክስርዞውን አይደልን እዩ። እንተ መርገጺ መንጎኛ ቱርኪ አብ “ናይ ምርድድአ መዘክር” ዘደናግር ዘይብሉ ንጹር እዩ። ምክንያቱ፦

1-“ብ4 ጥሪ 2024 ፕረዚደንት ቱርኪ ረጅብ ጠይብ ኤርዶጋን ምስ መዘናኡ ሶማላዊ ሓሰን ሼኽ ማሕሙድ ናይ ተለፎን ዝርርብ አካይዱ። አብቲ ርክብ “ፕረዚደንት ቱርኪ እቲ አብ መንጎ ሶማልን ኢትዮጵያን ዝተፈጥረ ወጥሪ ብመሰረት ሓድነት መሬት ሶማል ክፍታሕ ከም ዘለዎ ብጽኑዕ ከም ዝገለጸ ፕረዚደንታዊ መርብብ ሓበሬታ ቱርኪ ሓቢሩ። [42]

2-“አፈኛ ሚኒስትሪ ወጻኢ ጉዳይ ቱርኪ አመንጆ ኪትሲሊ ብ4 ጥሪ 2024 ብጉዳይቲ አብ መንጎ ኢትዮጵያን ሶማሊ-ላንድን ዝተኸተመ “ናይ ምርድድአ መዘክር” አብ ዝሃቦ መግለጺ፡ “እቲ ብዘይአፍልጦ መንግስቲ ሶማል አብ መንጎ ኢትዮጵያን ሶማሊ-ላንድን አብ አዲስ አበባ ብ1 ጥሪ 2024 ዝተኸተመ ናይ ምርድድአ ሽርክነትን ምትሕግጋዝን መዘክር አመና አሻቂሉና፡ ብሓድነትን ሉአላውነትን መሬታዊ ሰላምን ፈደራላዊ ሪፓብሊክ ሶማል ከም እንምእዘዝ ድማ ከም ብሓድሽ ነረጋግጽ፡ እዚ መርገጺዚ ሓደ ካብ ጠለባት አህጉራዊ ሕጊ ምጻኑውን ንሕብር” ክብል ገለጹ። [43]

መንግሥታችን ቱርኪ አብዞም ዝስዕቡ ሓሙሽተ መስረታውያን ነጥቢታት ከም ዘተኩር ኣብ ፓርላማ ሶማል ምክትልን ኣባልን ኮሚተ ወጻኢ መሓመድ አድም ገለጹ።

1-ንዘተ ዝምችእ ሓባራዊ ባይታ ንምፍጣር ኣብ መንገሥ ሶማልን ኢትዮጵያን ወጥሪ ደው ምባል።

2-ነቲ ሽግር ንምእላይ ክልቲኦም ወገናት ብዲፕሎማሲያዊ ፍታሕ ይምእዘዙ።

3-ሶማል ኣብ ጉዳይ ሉኣላውነታን መሬታዊ ሓድነታን ንዘለዋ ስግኣት ምእላይ።

4-ሶማል ብመስረት መሰላ ንኢትዮጵያ ናብ ኣፍደገ ባሕሪ ንክትበጽሕ ፈቂዳ።

5-ኢትዮጵያ ብወግዓዊ ኣገባብ ናብ ኣፍደገ ባሕሪ ክትበጽሕ እምበር፡ ብመገዲ ዞባ ሶማሊ-ላንድ ኣይፍቐዳን እዩ። [44] ይኹንምበር መንግሥታችን ቱርኪ ናብ ዕጽው መገዲ በጺሑ ኣሎ።

ተበግሶ ጂቡቲ ንኢጀንዳ ኢትዮጵያ የቃልዕ

መንግስቲ ጂቡቲ ብሓደ እምኒ ልዕሊ ክልተ ኣዕዋፍ ንምህራም ኣብ ዝገበሮ ፈተነ፡ ኢትዮጵያ ነቲ ኣብ ሰሜን ጂቡቲ ዝርከብ ካብ ዶብ ኢትዮጵያ ካብ 100 ኪሎ ሜተር ዘይሓልፍ ወደብ ታጁራ ክትጥቕመሉ ፈቂዱ። እዚ ወደብ'ዚ ንስራሕ ድልዊ ኣብ ርእሲ ምዃኑ፡ ካብ'ቲ ወደብ ክሳብ ዶብ ኢትዮጵያ ዘሎ ጽርግያ ኸኣ ብቕጥራን ዝተለበጠ እዩ። ኢትዮጵያ ኣብ እዋን ቀዳማይ ሚኒስተር መለስ ዜናዊ፡ ንወደብ ታጁራ ከምቲ ናይ ፕሮጀክት ፖርት-ሱዳን-መቀለ ክልል ትግራይ ክግልገለሉ ይውጥን ከም ዝነበረ ይፍለጥ።

ብ31 ነሐሴ 2024 ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳይ ጂቡቲ መሓመድ ዓሊ ዮሱፍ ምስ “ድምጺ-ኣሜሪካ” ኣብ ዝገበሮ ቃለ-መጠይቕ፡ ኢትዮጵያ ንወደብ ታጁራ ንክትግልገለሉ ሃገሩ ዘቕረበ ሓሳብ ብክልቲኣን ሃገራት ሓባራዊ ምምሕዳር ክህልዎ ዝብል እዩ። ናይ ጂቡቲ ሓሳብ ሰለስተ ቀንዲ ነጥቢታት ዝሓዘ እዩ።

1-“ጂቡቲ ሓድሽ ወደብ ከተረክብ ድልውቲ እያ። ናይ ብሓቂ ሓድሽ ዝተሃንጸ ወደብ እዩ። ናብ ሰሜናዊ ዶብ ጂቡቲ ዝወስድ ሓድሽ ጽርግያ'ውን ኣለዎ። እዚ መስመር'ዚ ኸኣ ወጻኢታት መንግሥታዊ ንምንካይ ንኢትዮጵያ ኣዝዩ ጠቓሚ እዩ።

2-“ከምኡውን ጂቡቲ ነቲ ወደብ ምስ ኢትዮጵያ ብሓባር ንምምሕዳሩ ድልውቲ እያ።

3-“ጂቡቲ ኣቕሪባቶ ዘላ ጠለብ ወተሃደራዊ መዓስከር ክትምስርተሉ ዘፍቕድ ኣይኮነን።

ኣስዒቡ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳይ ጂቡቲ፡ “ካብ ኢትዮጵያ ንቅበሎ ዘሎና መልሲ እወታዊ እዩ። ንሳቶም ነቲ ተክኒካዊ መዳይ የጽንዑ ኣለዉ። ናይ መጨረሻታ መልክዑ ንምትሓዝ ድሕሪ ገለ መዓልታት ወይ ሰሙናት ከም እንደገና ከም

እንራኸብ ከአ ርጉጽ እዩ። ንምትሕግጋዝ ከመይ ይሕግዘና ከአ ክንርኢ ኢና።
[45]

መንግስቲ ኢትዮጵያ ክሳብ ሎሚ ነቲ ጂቡቲ ዘቕረበቶ ሓሳብ ውዱእ መልሲ ኣይሃበሉን። ከም ዝፍለጥ ንወደብ ታጁራ ብመገዲ ሓባራዊ ምሕደራ ንክትጥቀመሉ ክትቅበል ትክእል እያ። እንተኾነ ግን ንንግዳዊ ንጥፈታትን ንመዓስከር ሓይሊ ባሕሪን ዝውዕል ወደብ ናይ ምርካብ ዘለዎ ውሳኔ ትገድፎ ኣይኮነትን። ጂቡቲ ንኢትዮጵያ ዘቕረበቶ ወደብ ናይ ምጥቃም መሰል ግን መሬታ ክሳብ ምግዳፍ ዘጠቓልል ኣይኮነን። ኢትዮጵያ ወተሃደራዊ መዓስከር ከተቐውም ዝፍቐደላ ኣይኮነን። እዚ ማለት ከአ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ሕብረት ኣፍሪቃን ኢጋድን ንዝምድና ሃገራት ዝገዝእ ኣህጉራዊ ሕጊታትን ውዕላትን ብምፍራስን መሬት ካልእ ሃገር ከም ሶማሊ ብምጉባጥ ኣብ ትሕቲ ፍጹም ሉኣላውነት ኢትዮጵያ ዝኸውን ኣፍደገ ባሕሪ ክሳብ ዘይረኸበት ሕቶ “ህላወ” ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ ገና ፍታሕ ኣይረኸበን ማለት እዩ።

ኣዋጅ ኣንካራ

ንሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ሶማሊ ዝድግፍ ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን መግለጺታት ምስ ወሓዘ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ መጨረሻታ ኣብ ጸቢብ ዓንኬል ስለዝኣተወ፡ ብ11 ታሕሳስ 2024 ነቲ ምስ ዞባ ሶማሊ-ላንድ ዝተበጽሐ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ዝስርዝ ብመሰረት ኣህጉራዊ ሕጊ፡ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን መስራቲ ሕጊ ሕብረት ኣፍሪቃን ምስ መንግስቲ ሶማሊ ሓባራዊ ስምምዕ ዘንጸፈ መግለጺ ክፍርም ተገዲዱ። ነቲ መግለጺ ኣብ ትሕቲ መሪሕነት ፕረዚደንት ቱርኪ ረጀብ ጦይብ ኤርዶጋን ብወገን ኢትዮጵያ ቀዳማይ

ሚኒስትር ዶ/ር አቢ ኣሕመድ፡ ብወገን ሶማሌ ከኣ ፕረዚደንት ሓሰን ሼኽ ማሕመድ ከቲሞምሉ።

ትሕዝቶ ናይቲ ሓባራዊ መግለጺ ክልቲኦም መንግስታት ነዚ ዝስዕብ ከኽብሩ ይእዝዝ።

1-ሉኣላውነት ክልቲኦን ሃገራት።

2-ሃገራዊ ሓድነት ክልቲኦን ሃገራት።

3-ናጽነት ክልቲኦን ሃገራት።

4-መሬታዊ ሓድነት ክልቲኦን ሃገራት።

5-ኣብ ኣህጉራዊ ሕጊ፡ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን መስራቲ ሕጊ ሕብረት ኣፍሪቃን ዝተጠቐሰ መትከላት።

6-ክልቲኦም ወገናት ኣብ ክሊ ምኽባር መሬታዊ ሓድነት፡ ኢትዮጵያ መስመር ባሕሪ ምግልጋልን ብዛዕባ ክህሉ ዝኽእል ዝተፈላለየ ረብሓታትን ኣጽዲቆም።

7-ኢትዮጵያ ኣብ ትሕቲ ሉኣላውነት መንግስቲ ሶማሌ ነባሪ ጽጥታ ብዘለዎ ናብ ባሕሪ ብዛዕባ ትበጽሓሉ መገዲ ብሓባር ክሰርሑን ቅድሚ መጨረሻታ ለካቲት 2025 ድማ ተክኒካዊ ዘተታት ክጅምርን ክልቲኦም ወገናት ተሰማሚዖም። [46]

እዚ ስምምዕዚ ብግብሪ እንተ ድኣ ሰሪሑ፡ እዞም ዝስዕቡ 4 ረጅሒታት ክኸሰቱ እዮም።

1-እቲ ኣብ መንጐ መንግስቲ ኢትዮጵያን ዞባ ሶማሊ-ላንድን ብሓደ ጥሪ 2024 ዝተኸተመ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ምስራዝ።

2-ኢትዮጵያ ብመሰረት ኣህጉራዊ ሕጊን ምስኡ ዝተኣሳሰርን ንንግዳዊ ንጥፈታት ጥራሕ ዝውዕል ብመገዲ ሉኣላዊ መሬት ሶማሌ መስመር ባሕሪ ክትረክብ እያ።

3-ኢትዮጵያ ነቲ ኣብ ገማግም ባሕሪ ሶማሌ መደበር ሓይሊ ባሕሪ ንምጃም ዘውጽኣቶ እማመ ትስርዞ።

4-ኢትዮጵያ ንሉኣላውነት ሶማልን መሬታዊ ሓድነታን ተኸብር።

ፖሊሲ ኣቢ ኣሕመድ ኤርትራ ብዝምልከት

1-ኢትዮጵያ ነቲ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝወጸ ናይ መጨረሻታን ቀያዲን ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ንክልተ ዕቁዳት ምሉእ ክትነጽጎ ጸኒሓ እያ። ኣቢ ኣሕመድ ብ27 መጋቢት 2018 ናብ ስልጣን ምስ መጸ እውን ነቲ ንባድመ ሉኣላዊ መሬት ኤርትራ ምጃኑ ዘረጋገጸ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኣይተቀበሎን። መንግስቲ ኢትዮጵያ በዛ ዓዲ እዚኣ ኣመኽንዮዮ ብ13 ግንቦት 1998 ኣንጻር ኤርትራ ኣጠቓላሊ ኩናት ኣዊጁ። ኣቢ ኣሕመድ ኣብ ቅድሚ ፓርላማ ኢትዮጵያ ብ2 ሚያዝያ 2018 ኣብ ዘስምዖ በኽራ መደረኡ “ሶማላውያን፡ ሲዳማውያን፡ ቤንሻንጉላውያን፡ ጋቤላውያን፡

ጉራጌውያን፡ ዓፋራውያን፡ ካምፓታውያን፡ ሃረራውያንን ካልአትን ህዝብታት ኢትዮጵያ “ባድመ ቅድሚያ ምትሐዛ ክንመውት አሎና” እናበሉ ሞይቶም” ክብል ገሊጹ። [47]

2-ሓይልታት ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ብ4 ሕዳር 2020፡ ነቲ ኣብ ሰሜናዊ ዶብ ምስ ኤርትራ ዓሪዱ ዝነበረ ፈደራላዊ ሰራዊት ኢትዮጵያ ኣጥቂዑ። ከም ውጽኢቱ ሽኢ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ኣብ ዝገበሮ ናይ ተለሽሻርን ርክብ ከም ዝገለጸ፡ ካብ 5-6 ሽሕ ዝበጽሑ ወተሃደራት ኢትዮጵያ ናብ መሬት ኤርትራ ኣትዮም። [48]

ድሕሪ ዓሰርተ መዓልቲ ናይቲ መጥቃዕቲ ማለት ብ14 ሕዳር ሓይልታት ወያነ 13 ሮኬታት ናብ ዋና ከተማ ኣስመራ ወንጨፎም። ፕረዚደንት ኤርትራ በዚ ጉዳይ’ዚ ኣመልኪቱ “ኣብ ኤርትራ ክህረም ተሓርዮ ዝነበረ ዒላማታት ልዕሊ 100 ከም ዝበጽሑ ዝርዝራዊ ሓበሬታ አሎና” ክብል ገሊጹ። [49] መልሰ ተግባር ኤርትራ ንመጥቃዕቲ ወያነ ከኣ ኣይደንጎየን። ምስ ፈደራላዊ ሓይልታት ኢትዮጵያ ብምውህሃድ ከኣ ተፈጻሙ። በዚ ጉዳይ’ዚ ኣመልኪቱ ፕረዚደንት ኤርትራ፡ “ንነፍስና ክንከላኸል ተገዲድና ኢና ኣቲናዮ። ካልእ ኣማራጺ ከኣ ኣይነበረናን” ክብል ኣብሪሁ። [50] እንተኾነ ግን እቲ ዝዓበየ ሃንደበትነት ነቲ ንመጥቃዕቲ ሓይልታት ወያነ ዝከላኸል ዝነበረ ሓይልታት ኤርትራ፡ ካብቲ ካብ ዋና ከተማ ክልል ትግራይ መቐለ ዘዘለቀ ፈደራላዊ ሓይልታት ኢትዮጵያ’ዩ መጺኡዎ። ንኤርትራ ከይሓበረን ከይተወሃሃደን ስሒቡ። በዚ መዳይ’ዚ ኣመልኪቱ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ “ዘይተጸበናዮ ውሳኔ ምዝላቕ ሓይልታት ፈደራላዊ መንግስቲ ካብ መቐለ ብሰንኪ ዝተፈላለዩ ናይ ወጻኢ ጳቕጢታት ዝተኸሰተ እዩ። እዚ ሽኢ ንወያነ ካልእ ዓንዳሪ ስጉምቲ ገስጋስ ናብ ኣዲስ ኣበባ ንኸወስድ ደሪኹዎ። [51]

3-ብኣንጻር ናይቲ ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድ ዝበሎ፡ ኢትዮጵያ ንኤርትራ ኣብ 1962 ብዘይ ሕጋዊ መገዲ ምስ ጸንበረታ እንተ ዘይኮይኑ ናብ ባሕሪ በጺሓ ኣይትፈልጥን እያ። እዚ ሽኢ ድሕሪቲ ኣብ 1952 ዝተፈጸመ

ፈደራላዊ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያን ፍትሐዊ ርእሰ ውሳኔ መሰል ህዝቢ ኤርትራ 1950 ምግሃሱን እዩ።

4-ብኣዘራርባ ኣቢ ኣሕመድ ናጽነት ኤርትራ “ብናይ ደገ ውዲት” ዝተፈጸመ እዩ። እዚ መርገጺ’ዚ ከኣ ጉጉይ ታሪኽ ብምቅራብ ሓቂታት ንምትምያን ዝግበር ፈተነ እዩ። “ኣብ 1950 ዝተፈጸመ “ታሪኻዊ ውዲት” ግዳዩ ህዝብን መሬትን ኤርትራ ምንባሩ ኸኣ ኩሉ ታሪኻዊ ሓቂታትን መርትዖታትን ብንጹር ዘረጋግጹ እዩ። እቲ ዕላማ ድማ ኤርትራ ከም ኩለን ግዝኣታት ኢጣልያ ዝነበራ ሶማልን ሊብያን ናጽነታ ንኸይትረክብ እዩ። እዚ እስትራተጂያዊ ረብሓ ኣሜሪካ ኣብ ቀይሕ ባሕርን ቀርኒ ኣፍሪቃን ንምግልጋል ተባሂሉ ዝተፈጸመ እዩ። ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም፡ እዚ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ውዲት ብኣሜሪካ ተኣሊሙ። ኣብዚ ውዲት’ዚ ፕረዚደንት ፍራንክሊን ሩዝቨልት፡ ፕረዚደንት ሃሪ ትሩማን፡ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳይ ኣሜሪካ ጆን ፎስተር ዳላስ፡ ሓዉ ሓላፊ ክፍሊ CIA ዝነበረ ኣሊን ዳላስ፡ ናይ ሕጊን ፖለቲካን ኣማኻሪ ሃይለ ስላሰ ጆን ስበንሰር፡ ንኤርትራ ኣብ ትሕቲ ምምሕዳሩ ሒዞ ዝነበረ ቀዳማይ ሚኒስተር ብሪጣንያ ውንስቶን ቸርችልን ኸዳሚኦም ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ መስፍናዊ ሃይለ ስላሰን ተሳቲፎም። ኣብ ትሕቲ ጽላል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ከኣ ኤርትራ ብፈደረሽን ምስ ኢትዮጵያ ከም እትቁረን ተገይራ። ኣብ’ቲ እዋን’ቲ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳይ ኣሜሪካ ዝነበረ ጆን ፎስተር ዳላስ፡ “ብሕጋዊ መዳይ ርእይቶ ህዝቢ ኤርትራ ናይ ግድን ኣብ ግምት ክኣቱ ነይሩዎ። እንተኾነ ግን እስትራተጂያዊ ረብሓ ኣሜሪካ ኣብ ቀይሕ ባሕርን ኣገዳስነት ኣህጉራዊ ሰላምን ምስ መሓዛና ኢትዮጵያ ክንቆርና ኣገዲዱ” ክብል ኣብ 1952 ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ተኣሚኑ። [52]

5-ኣቢ ኣሕመድ ዘቅረበ ሳልሳይ ታሪኻዊ ጌጋ ከኣ ንሓርነታዊ ኩናት ኤርትራ “ኩናት ሓድሕድ” ምባሉ እዩ። ከም ዝፍለጥ ኣቢ ኣሕመድ ስልጣን ኣዲስ ኣበባ ቅድሚ ምሓዱ ይኹን ድሕሪኡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝተኸየደ ውግኣት “ኩናት ሓድሕድ” እዩ። እቲ ካብ 1961 ክሳብ 1991 ኣብ መንጐ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝተኸየደ ውግኣት ግን ኣብ መንጐ ብምዕራባውን ምብራቓውን ደምበታት እትሕገዝ ገዛኢት ሃገርን ኢጣልያ ኣብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ምስ ተሳዕረት ብውድብ ሕቡራት ሃገራት መሰሉ ዝተመንዘዐን ምእንቲ ናጽነቱን ሓርነቱን ንፍርቂ ክፍለ ዘመን ዝተቃለሰ ግዙእ ህዝብን ዝኸየደ ዝነበረ ሓርነታዊ ኩናት እዩ።

6-ድሕሪ’ቲ ተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያ ኣንጻር ህዝቢ ኤርትራ ዘኸየደዎ መግዛእታዊ ውግኣትን ኣብ መላእ ኤርትራ ዝተኸተልዎ ናይ ዝባደመ መሬት ፖሊሲን ኣንጻር ንጽህ ህዝቢ ዝፈጸምዎ ኣረሚናዊ ገበናትን ንህዝብን መንግስትን ኤርትራ ክኸሕሱ ይትረፍ፡ ንህዝቢ ኤርትራውን ይቕሬታ ኣይሓተቱን። ካብዚ

ዝኸፍኦ ከኣ፡ እዚ ሕጂ ዘሎ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ሓቂታት ብምትምያን ነቲ ካብ ኢትዮጵያ ዝተፈልየ ናጻ ኤርትራዊ መንነት ኣብ ምኽሓድ ኣሰር ናይቶም ዝሓለፉ መስፍናውን ወተሃደራውን ስርዓታት ኢትዮጵያ ይኸተል ምህላዉ እዩ። ሰውራ ኤርትራ ንሰራዊት ኢትዮጵያ ሰዒሩ፡ ኣብ 1993 ብውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣህጉራውያን ውድባትን ዝተመርሐ ናጻን ርትዓውን ረፈረንደም ብምክያድ ህዝቢ ኤርትራ 99.8% እወ ንናጽነት ብምድማጽ ታሪኻውን ፖለቲካውን ሕጋውን ድምጽ ኣስሚዑ ክነሱ፡ ንናጽነት ኤርትራ “ታሪኻዊ ጌጋን ናይ ወጻኢ ውዲትን” ነይሩ ምባሉ ግርግርጥ እዩ።

7-ፕረዚደንት ኢትዮጵያ ዝነበረ ሙላቱ ተሾመ ወርቁ ብፍቓድ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብ17 ለካቲት 2025 ኣብ ኤለክትሮኒካዊ መርበብ ኢትዮጵያ ዘይኮነስ፡ ኣብ ናይ ቐጠር ተለቭዥን “ኣልጀዚራ” ኣብ ዝሃዞ መግለጺ፡ “ኤርትራ ኣብ ግርጭታት ቀርኒ ኣፍሪቃን ዓበይቲ ቀላያትን ተጨማሊቓ እያ” ክብል ገለጹ። ኣስዒቡ ኸኣ፡ ኣብ መንገዱ ፈደራላዊ መንግስቲ ኢትዮጵያን ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይን ዝተኸተመ ስምምዕ ፕሪቶርያ “ንኢትዮጵያ ዓወት፡ ንኤርትራ ከኣ ውድቓትዮ ነይሩ” ክብል ኣረዲኡ። [53]

እዚ ንታሪኻውን ፖለቲካውን ሓቂታት ንምጥዋይ፡ ብፕረዚደንት ኢትዮጵያ ነበር ዝተገብረ ፈተነ ዋላ ንሓደ ዘደናግር ኣይኮነን። ታሪኽ ከም ዝምስክሮ ኤርትራ ካብ መግዛእቲ ኢትዮጵያን ተሓባበርቱን ናጻ ካብ ዝወጸትሉ ዕለት ኣብ ጎረባብታ ሃገራት ካብ ዝርከቡ ስርዓታት ብዙሕ ብድሆታትን ተጸብኦታትን በጺሑዎ እዩ። ብኣንጻሩ ግን ኤርትራ ተመሳሳሊ ግብረ መልሲ ኣይሃበትን። ብኣንጻሩ ኤርትራ ኣብ ኢትዮጵያ፡ ጂቡቲ፡ ሶማሊ፡ ሱዳንን የመንን ዝተኸሰተ ሽግራት ንምፍታሕን ንዝተወልዐ ሓዊ ንምጥፋእን ተበግሶታት ወሲዳ። እቲ ብ2 ሕዳር 2022 ዝተኸተመ ስምምዕ ፕሪቶርያ ብዝምልከት ግን ስምምዕ ኢትዮጵያውያን ስለዝኾነ ብቀረባ ይኹን ብርሑቕ ንኤርትራ ዝምልከት ኣይኮነን። ፕረዚደንት ኢትዮጵያ ነበር ከኣ

ነዚ ሓቂዚ ጽቡቕ ገይሩ ይፈልጦ እዩ። ከምኡውን ኣብ መላእ ኢትዮጵያ ሰላምን ርግኣትን ንምስፋን ኤርትራ ሰውራን መንግስቲን ዝተጸወትዎ ተራ ፕረዚደንት ኢትዮጵያ ነበር ዝዝንግዖ ኣይመስለንን። እንተኾነ ግን ንቅሉዕ ምክንያታት ሓቂታት ንምጥዋይ'ዩ ፈቲኑ። እዚ ድማ ዝያዳ ዘቃልዖ እምበር ዝሓብኦ ኣይኮነን።

8- ሚኒስትር ወጻኢ ጉዳይ ኢትዮጵያ ጀደዎን ጢሜቴዎስ ብ20 ሰኔ 2025 ኣብ ብርክት ዝበሉ ሚኒስትራት ወጻኢ ሓደ ካብኦም ሚኒስትር ወጻኢ ጉዳይ ኣሜሪካ ማርኮ ሮብዮ ኣብ ዝሰደዱ መልእኽቲ ንኤርትራ ብምክላስ፡ “ንሉኣላውነት ኢትዮጵያ ብምግሃስ ተደጋጋሚ ንዕቀት ዝመልኦ ናይ ምፍርራሕ ስጉምቲ ትወስድ ኣላ” ክብል ኺሲሱ። ስርዓት ኤርትራ ንሉኣላውነት ኢትዮጵያን መሬታዊ ሓድነታን ክክብርን ሰራዊቱ ካብ መሬት ኢትዮጵያ ንኸውጽእን ጸዊዑ። [54] ናይቲ ዘቕረበ ክሲ ጭቡጥ መርትዖ ግን ኣየቅረበን። ከም ዝፍለጥ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብ13 ሚያዝያ 2002 ብኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ናይ መጨረሻታን ቀያዲን ብዝኾነ ኣገባብ ተሓንጺዖ እዩ። መንግስቲ ኤርትራ ሰራዊቱ ኣብ ሉኣላዊ መሬቱ ከም ዘሎን ናይ ኢትዮጵያ ጥርዓን ድማ መሰረት ዘይብሉ ውጽኢ ሓሶት ምጻኑ ብተደጋጋሚ ገሊጹ እዩ። መንግስቲ ኤርትራ፡ ብዛዕባቲ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ዝተፈላለያ ሃገራት ዝለኣኹ መልእኽቲታት ኣመልኪቱ ብ26 ሰኔ 2025 ኣብ ዝሃቦ ጋዜጣዊ መልሲ፡ መልእኽቲታት ኢትዮጵያ ነቲ “ካብ ነዊሕ ጊዜ ጀሚሩ ዝዳለወሉ ዘሎ ኩናት ሓገዝ ንምርካብ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ ንምድንጋር ዝጥቀመሉ ዘሎ ቅሉዕ ሚላ እዩ” ክብል ገሊጹዎ። ኣስዲቡ ከኣ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ተቆጻጺሩ ዘሉ ሰልፊ ብልጽግና ኣብዚ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ዘይምክኑይ መግለጺታት ክህብ ከምዝጸንሐ ብምጥቓስ፡ “እንተ ኸኢሉ ንወደባት ኤርትራ ብሕጋዊ መልክዕ ንምቁጽጻር፡ እንተ ዘይኮኑ ድማ ብወተሃደራዊ ሓይሊ ንምሓዝ” ወተሃደራዊ ፈኽራታትን ምፍርራሕን ይጥቀም ዘሎ ኣረዲኡ። እቲ ስርዓት ካብ ምዝራብ ሓሊፉ ኣብ ሸመተ ኣጽዋርን ኣዕናዊ ተግባራትን ተጸሚዱ ኣሎ። እዚ ናይ ኢትዮጵያ ምጉብዕባዕን ፈኽራታትን ንሉኣላውነት ኤርትራን ሰላማዊ መሬታን ከምኡ ድማ ንዞባዊ ርግኣታ ሓደገኛኳ እንተኾነ፡ ኤርትራ ግን ልዑል ነብስ ምግታእ ክትገብር'ያ መሪጸ። » (55)

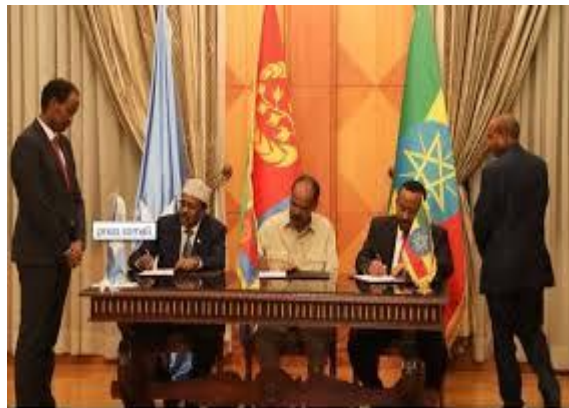
9 -ብዙሓት ተቃወምቲ ሓይልታትን ኢትዮጵያውያን ተመራመርቲን መንግስቲ ኢትዮጵያ ካብቲ ብኩሉ መኣዝን ከቢቡዎን ናብ ሓደገኛ ኣንፈት ዝመርሖን ዘሎ ውሽጣዊ ሽግራት ኢትዮጵያ ንምህዳም ምስ ኤርትራ ሽግራት ኣብ ምምሃዝ'ዩ ዝርከብ ክብሉ ይገልጹ ኣለዉ። እቲ ኩነታት ከምዚ ዝተገልጸ እንተ ድኣ ኮይኑ ብሓዊ ምጽዋት እዩ።

10 -አባላታ ጸጥታ ኢትዮጵያ፡ አንጻር አባላት ዲፕሎማሲያውያን ልኡኻት ኤርትራ ኣብ ኢትዮጵያ ገበናት ይፍጽሙ ኣለዉ። በዚ ድማ ንዲፕሎማሲያዊ ዝምድና ዝገዝእ ስምምዕ ቬና ብቅሉዕ ይግህሱ ኣለዉ።

11-ክፍሊ ጸጥታ ኢትዮጵያ አንጻርቶም ምስ ፖሊሲ ሃገሮም ዝደናገጹን ዝድግፉ ኤርትራውያን ዜጋታት ግፍፍታት ይፍጽሙ ኣለዉ።

12-መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቶም ናይ መንነት ሽግር ዘለዎምን ብናይ ስልጣን ሕግም ዝሳቐዩን ተመኩሮ ሰውራ ኤርትራ ዝተፍኣም ጉጀለታት ዝሓረረ መጻወቲ ካርታ ኣሎና ስለዝበሉዎ ጥራሕ ሓቀፋዎም ይርከብ።

ስርዓት ኣቢ ኣሕመድ - - - ንዝኸተመሉ ስምምዓት ዘየኸበር!!

ኣቢ ኣሕመድ ስልጣን ኢትዮጵያ ካብ ዝተቆጸጸረሉ 2018 ጀሚሩ፡ ኤርትራ፡ ሶማሊ ኢትዮጵያን ብ5 መስከረም 2018 ኣብ ኣስመራ፡ ብ10 ሕዳር 2018 ኣብ ባህርዳር፡ ብ26 ጥሪ 2020 ድማ ኣብ ኣስመራ ብድምር ሰለስተ ስምምዓት ኸቲመን ኣለዋ።

1-ስምምዕ ኣስመራ - 2018

ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ፡ ፕረዚደንት ሶማሊ ነበር መሓመድ ዓብደላ መሓመድን ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ኣቢ ኣሕመድን ኣብ ዋና ከተማ ኤርትራ ብ5 መስከረም 2018 ኣብዘን ዝስዕባ ክልተ ቀንዲ መሰረታውያን ነጥቢታት ዘተኮረ ስምምዕ ኸቲሞም።

ሀ- ናጽነት፡ ሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ስለስቲኣን ሃገራቶም ምክባር።

ለ- ዞባዊ ጸጥታን ሰላምን ንምድልዳል ስለስቲኣን ሃገራት ተወሃሂደን ይሰርሓ።

2-ስምምዕ ባህርዳር - 2018

ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ፡ ፕረዚደንት ሶማሌ መሐመድ ዓብደላ መሐመድን ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ አቢ ኣሕመድን ብ10 ሕዳር 2018 ኣብ ባህርዳር ስምምዕ ኸቲሞም። ሉኣላውነት ሶማሌን መሬታዊ ሓድነቱን ፖለቲካዊ ናጽነቱን ከም ዘኸብሩ ድማ ኣረጋጊጾም። ንህዝቢ ሶማሌን ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሌ ምስ ኩሉ ትካላቱን ከም ዝሕግዙ ድማ ቃል ኣትዮም። [57]

3-ስምምዕ ኣስመራ - 2020

ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ፡ ፕረዚደንት ሶማሌ ሓሰን ሼኽ ማሕመድን ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ አቢ ኣሕመድን ብ26 ጥሪ 2020 ኣብ ርእሲቲ ካልኣ ጉዳያት ብተወሳኺ ኣብዚ ዝስዕብ ንዕኡም ጥራሕ ዘገድስ ክልተ መሰረታዊ ነጥቢታት ዘተኮረ ስምምዕ ኸቲሞም።

ሀ- ‘ሰለስቲኦም መራሕቲ ቦቲ ኣብ መስከረም 2018 ዝኸተምዎ ሰለስተ ስምምዓት ይምእዘዙ። ኣብ ተግባር ውጽኢት ዘምጽኡ ሓባራዊ ጸዕርም ኸኣ ገምጊሞም።

ለ- “ሰለስቲኦም መራሕቲ ናይ 2020ን ድሕሪኡ ዘሎን ሓባራዊ ናይ ስራሕ ውጥን ኣጽዲቆም። ኣብ ቀንዲ ክልተ ዕላማታት ዘተኮረ ከኣ ነይሩ። ንሱ ኸኣ፡ ሰላምን ጸጥታን ርግኣትን ምድልዳልን ቊጠባውን ማሕበራውን ልምዓት ምድንፋዕን። ኣድማዒ ዞባዊ ምትሕግጋዝ ንምሕያል ከኣ ሓባራዊ ጸዕሪ ከካይዱ ተሰማሚዖም።

[58]

እንተኾነ ግን ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ አቢ ኣሕመድን ስርዓቱን ነዚ ምስ ኤርትራን ሶማሌን ዝኸተምዎ ሰለስተ ስምምዓት ኣየኸበርዎን። ንኣብነት

1-ስርዓት አቢ ኣሕመድ ብዋጋ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሌ እቲ ኣቐዲምና ዝጠቐስናዮ ምስ ዞባዊ መንግስቲ ሶማሌ-ላንድ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ስምምዕ ብምኽታም ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማሌ ምትእትታው ፈጹሙ እዩ።

2-መንግስቲ ኢትዮጵያ ምስ ዞባዊ መንግስቲ ሶማሌ-ላንድ “ናይ ምርድዳእ መዘክር” ብምኽታም ንሉኣላውነትን መሬታዊ ሓድነትን ሶማሌ ግሂሱ። ምስ ዞባዊ፡ ክፍለ ዓለማውን ኣህጉራውን ውዕላትን ሕጊታትን ፍጹም ብዝጸረር ኣገባብ ከኣ ንፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሌ ኅሰዩ።

3-ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ አቢ ኣሕመድ ኣቐዲምና ከም ዝጠቐስናዮ፡ ኣብ ገምገም ባሕሪ ዝርከባ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ እንኮላይ ኤርትራ ኣፍደገ ባሕሪ ንምርካብ ሓይሊ ክጥቀም እዩ እናበለ ከፈራርሕ ይርከብ። ዋላኳ ሓሳቡ ብምቕያር ንኤርትራ ኣየፈራርሕን እዩ እንተ በለ፡ ብስእሊን ድምጹን ተሰኒዱ ዘሎ መግለጺታቱ ግን ብኣንጻሩ እዩ። ከም ዝፍለጥ ሃገራት ዞባና ብፍላይ ከኣ ሶማሌን ኤርትራን ቦቲ ከም ነፋሒቶ ዝለዋወጥ ፖሊስታት አቢ ኣሕመድ ብዙሕ ጊዜ ተሳቕዮን እዩን። ካብዚ ክንርድኦ እንክእል ድማ ስርዓት አቢ ኣሕመድ፡

1-በቲ ዝኸተሞ ስምምዓት ኣይምእዘዝን ኣየኸብርን እዩ። ናይ'ዚ ኣብነት ከኣ ነቲ ምስ ሶማልን ኤርትራን ዝፈረሞ ሰለስተ ስምምዓት ምግሃሱ እዩ።

2-በቲ ኣብዚ ዝስዕብ ዝተመስረተ ኣህጉራዊ ሕጊታትን ውዕላትን ኣይምእዘዝን ኣየኸብርን እዩ።

2-1፦ ኣብ መንጐ ሃገራት ዝኸተሞ ውዕላትን ስምምዓትን ምኸባር።

2-2፦ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሃገራት ዘይምእታው።

2-3፦ ኣብ መንጐ ሃገራት ሓይሊ ዘይምጥቓምን ብሓይሊ ዘይምፍርራሕን።

3-ነዚ ዝስዕብ ዝገልጽ ቻርተራት ውድብ ኢጋድ፡ ውድብ ሕብረት ኣፍሪቃን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣየኸብርን እዩ።

3-1፦ ሉኣላውነት ሃገራት ምኸባር።

3-2፦ መሬታዊ ሓድነት ሃገራት ምኸባር።

3-3፦ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሃገራት ዘይምእታው።

3-4፦ ኣብ መንጐ ሃገራት ንዝኸሰት ፍልልያት ብሓይሊ ዘይምፍታሕ።

ብሓጺሩ መንግስቲ ኢትዮጵያ፡ ከምቲ ቀዳማይ ሚኒስትር ኣቢ ኣሕመድ ዝበሎ፡ ብውሕዱ ኣብዚ ግዜ'ዚ ኣብ ህንዳዊ ውቅያኖስን ቀይሕ ባሕሪን ኣፍደገ ንምርካብ “ብኡናት ይኹን ብሰላም” ኣስፋሕፋሒ ኣጀንዳኡ ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ንምርግጋጽ ዝደሊ። ኣብ ትሕቲ ዝተፈላለዩ ምክንያታት ካልእ ዕላማታት ንምርግጋጽ ኣብ መጻኢ ነዚ ኣስፋሕፋሒ ፖሊስታት ክኸተል ይኸእል እዩ። ዝኾነ ኮይኑ እዚ ኣስፋሕፋሒ ናይ ኢትዮጵያ ኣጀንዳ ኣብ ባይታ ናይ ምትግባሩ ወተሃደራዊ ዓቕሚ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብዘየገድስ፡ ንኹሉ ክፍለዓለማውን ኣህጉራውን ቻርተራትን ውዕላትን ብቅሉዕ ዝግህስን ንፖሊሲ ስርዓት ኣቢ ኣሕመድ ብልክዕ ዘንጸባርቕን እዩ።

ስርዓት ኣቢ ኣሕመድን ናይ ወጻኢ ኪዳናቱን

1-ካብ'ቲ ኣብ 1990 ኣብ ሰውራዊ ደሞክራሲያዊ ግንባር ህዝብታት ኢትዮጵያ ዝተጸንበረሉን ኣብ ክፍሊ ወተሃደራዊ ስለያ ዝሰርሓሉን እዋን ጀሚሩ ኣብ ኢትዮጵያን ዞባን ከም ናይ ኣሜሪካ መሳርሒ'ዩ ዝፍለጥ።

2-ኣቢ ኣሕመድ ሽልማት ኖቨል ክረክብ ዝኸኣለ ናይ ኣጋጣሚ ወይ ነቲ ኤርትራ ብቐጥታ ብ13 ሚያዝያ 2003 ዝተቐበለቶ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ድሕሪ 16 ዓመት ብ2018 ስለዝተቀበሎ'ውን ኣይኮነን።

3-ብ26 መስከረም 2022 ዝተዘርግሐ ምስ “ዛንዮ ዮርከር” ኣብ ዝገበሮ ዝርርብ ኣቢ ኣሕመድ “ኣብ ኡናት ዒራቕ ምስ (ኣሜሪካውያን) ኮይነ ተዋጊኡ። ካብዚ ቦታ'ዚ ኸኣ ናብ ወኪል ሃገራዊ ድሕነት ብዛዕባ ሱዳን፡ የመንን ሶማልን ስለያዊ ሓበሬታ እልእኹ ነይረ። ወኪል ሃገራዊ ድሕነት ይፈልጠኒ እዩ። [59]

4-ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ አቢ ኣሕመድ “ኣነ ምእንቲ ኣሜሪካ ክዋጋእን ክመውትን ድልዊ እየ” ኢሉ። (60) እዚ መግለጺ'ዚ ካብ ዝኾነ መግለጺን መብርሂን ንላዕሊ እዩ።

መደምደምታ

ካብዚ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ ብሕጽር ዝበለ ምድምዳም ዝከኣል፡ ፖሊሲ ኢትዮጵያ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ካብ መስፍናዊ ዘመን ሃይለስላሴ ክሳብ ዘመነ ዓሌታዊ ስርዓት ኣቢ ኣሕመድ ዓሊ ኣብ ሸውዓተ መስረታዊ ባህርያት ዝተመርኮሰ ምዃኑ፡ ማለት፤

- 1-ጎረባብቲ ሃገራት ምውራር
- 2- ናይ ምስፍሕፋሕ ፖሊሲ ምክታል።
- 3 --ብሰላም ወይ ብሓይሊ ፖሊሲ ውሁብ ኩነት ምፍጣር።
- 4 -ሉኣላውነት ሃገራት ቀርኒ-ኣፍሪቃ ምግሃስ።
- 5-ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ኣህጉራዊ ዶብ ዘይምክባር።
- 6-ኣህጉራዊ ውዕላትን ሕጊታትን ምጥሓስ።
- 7-ናይ ወጻኢ ሓይልታት ኣጀንዳ ምትግባር።

ኣብ መጨረሻታካብ 1930 ክሳብ ሎሚ 2025 ኣብ ኢትዮጵያ ዝተወራረሱ ስርዓታት ኣብ ክንዲ ናይ ዘይግነት፡ ምዕሩይ ልምዓትን ማሕበራዊ ፍትሒን ሃገር ዝሃንጹ፡ መስፍናዊ፡ ምልካዊ ወተሃደራውን ብሄራዊን ዓሌታውን ስርዓታት'ዮም ክኸተሉ ጸኒሖም። እዚ ኸኣ ህዝብታት ኢትዮጵያ ናብ መወዳእታ ዘይብሉ ዓሌታውን ብሄራውን ግርጭታት ሸሚሙዎ ፡ ቁጠባኣ ኣዕነው፡ ጥሜት ፈጠሩ ፡ ዕዳ ኣዋህሊሉ፡ ገንዘብ ህዝቢ ኣባኸኑ፡ ንሓድነት ናይታ ሃገር ብምድኻም ኣብ ዘመናዊ ታሪኽ ኢትዮጵያ ዘይርጉእ ኩነታት ፈጠሩ። ንፍሉይ ጉጅለ እንተ ዘይኮይኑ ንረብሓ መላእ ህዝቢ ኢትዮጵያ ዘገልግል ስርዓት ኣይመጸን። ኣብ ርእሲ'ዚ ኸኣ ንርግኣትን ሰላምን ጸጥታን ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዝዘርግን ንናይ ወጻኢ ሓይልታት ረብሓታት ብፍላይ ኣብ ቀርኒ-ኣፍሪቃ ዘገልግል ኮይኑ።

መስከረም 2025

መወከላ

1- Minister Osman Saleh gave briefing to Diplomatic community.

www.ECSSonline

March 19, 2025

2 -ጋዜጣዊ መግለጺ ኢትዮጵያ፡ ኩናት ንምውላዕን

ርትዓዊ ንምምሳሌን ሰብብ ሃሰው ትብል

ሚኒስትሪ ዜና June 26,2025

3 – ንዞባዊ ሰላምን ኣህጉራዊ ሕግን ንኣደጋ ዘቃልዕ ዕንደራ!

“ኤርትራዊ ሰነድ”

16 መስከረም 2025

www.Eritrea:ecss-online.

4 -Which Way to the sea, Please? By Nuraddin Farah

Horn of Africa — Journal October/December 1978 Volume 1,

Number 4, Pgs 31-36 Republished by Wardheer News March 4, 2015

5 - United Nations Charter

<https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

6 - Constitutive Act of the African Union

https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutiveact_en.pdf

7 – Agreement Establishing the Inter-Governmental Authority on Development Assembly of Heads of State and Government. Nairobi, 21 March 1996.

[file:///C:/Users/noune/Downloads/1996_AGREEMENT%20ESTABLISHING%20IGAD%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/noune/Downloads/1996_AGREEMENT%20ESTABLISHING%20IGAD%20(1).pdf)

8 -Transcript of a meeting called by PM of Ethiopia and the influential members of OPDO leadership that are in decision making of the Oromia and federal government.

9 - Visite du Premier ministre Ethiopia a Paris le 29 Octobre 2018
ambafrance.org

10 - Ethiopie ; Les Ambitions Maritimes d'un Etat Enclave.
Ministere des Armees
<https://www.defense.gouv.fr>
Breves marines
N0 224
Juin 2019

11 - Russian Navy delegation witness Ethiopia's effort to build modern navy.
February 18, 2022
Addis Standard

12 - Ethiopia, Russia agree to jointly explore naval cooperation
March 15, 2025
Addis Stabddard

13 - **ሽርክነታዊ ስምምዕ አብ መንገዡ “አህጉራዊ ወደባት ዱባይን” “ሶማሊ-ላንድን” ኢትዮጵያን አብ ወደብ በርበራ።**
አገልግሎት ዜና ኢማራት ዓረብ
1 መጋቢት 2018

14 - Federal Republic of Somalia
Ministry of Port and Marine Transport
Media Release
2nd March 2018

15 - **መደረ ወኪል ሶማል አብ ማሕበር ሃገራት ዓረብ አብ ካይሮ**
6 መጋቢት 2018

ቁ/አልቀይድ: 1/10/458/18

16 - UNSOM renewal statement by Abukar Osman. Somalia Permanent Representative at UN
27 March 2018

17 - Ethiopia upgrades its consular on Somaliland to ambassador.
27 Jan 2022.
<https://hiiraan.com/>

18 - “We are buffer zone for Ethiopia”
February 25, 2023
[https:// www. TheReporterEthiopia.com](https://www.TheReporterEthiopia.com)

19 - **ከጠባታ ውሃ እስከ ባሕር ውሃ**
[https://www. Youtube.com/watch?v=8nIKFOIF2Tw](https://www.Youtube.com/watch?v=8nIKFOIF2Tw)

20 — **በቀይ ባህር ዙሪያ ጠ/ሚ ዐቢይ አሕመድ** ETV
July 3, 2025

21 - Historic Dialogue Initiated Between Somalia and Sommaliland with Djibouti as Mediator.
Somali National News Agency

22 - Op.Cit

23 - Memorandum of understanding (MOU) of cooperation and partnership Between Somaliland and Ethiopia
January 1st 2024
Addis Ababa, Ethiopia.

24 - For Immediate Release
The Republic of Somaliland Government signs Memorandum of Understanding (MOU) with Federal Democratic Republic of Ethiopia For Seaport Access in Exchange for International Recog

Jan 03, 2024

Somaliland, Ministry of Foreign affairs and International Cooperation

25 - Resolution by the federal Government of Somalia Regarding Ethiopia's Breach Somalia Sovereignty.

The federal Republic of Somalia.

02/01/2024

26 - A memorandum of Understanding (MOU) for Partnership and Cooperation has been signed between the Federal Democratic Republic of Ethiopia and Somaliland.

FDRE Government Communication Service.

January 3, 2024, Addis Ababa.

27 - Readout of the Secretary- General's phone call with H.E.Mr.

Hassan Sheikh Mohamud, President of the Federal Republic of Somalia

Antonio Guterres, Secretary General.

10 January 2024, [ttp://www.un.org/s](http://www.un.org/s)

28 - The Chairperson of the African Union Commission calls for mutual respect Between Ethiopia and Somalia <https://au.int/es/43422>

January 4, 2024

29 - **ጠቅላላ ሰክረታርያ ውድብ እስላማዊ ምትሕግጋዝ ምስ ፈደራላዊ ሪፓብሊክ ሶማሊ ዘለዎ**

ምድግጋፍ ይገልጽ። ሉኣላውነታን መሬታዊ ሓደነታን ክኸበር ድማ ብጽኑፅ ይሕብር።

ዕለት 04/01/2024

<https://www.oic-oci.org/>

30 - Resolution 8988 issued by Extraordinary Session of the Council of the League of Arab States at Ministerial Level on Support of the Federal Republic of Somalia Addressing Aggression against Sovereignty and Territorial Integrity.

Cairo, January 1, 2024.

31 - Communique of the 42nd Extraordinary Assembly of IGAD Heads of States and Government

January 18, 2024

[https://igad.int/communique-of-the-42nd —extraordinary-assembly-of-igad-heads-of-states-and-government](https://igad.int/communique-of-the-42nd-extraordinary-assembly-of-igad-heads-of-states-and-government)

32 - Ethiopia/Somalia; Statement by the Spokesperson on the territorial Integrity of the Federal Republic of Somalia.

02/01/2024

<https://www.eeas.europa.eu/eeas/ethiopiasomalia-statement-spokesperson-territorial-integrity-federal-republic-somalia-en>

33 - G7 foreign ministers statement

April 14, 2024

<https://www.state.gov/g7-italy-2024-foreign-ministers-statement-on-addressing-global-challenges-fostering-partnerships>

34 - መልእክቲ፣ ጠቅላሊ ሰክረታርያ ባይቶ ምትሕግጋዝ እስላም ናብ ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ

9 ጥሪ 2024

S/2024/35 UNSC

35 - መልእክቲ፣ ማሕበር ሃገራት ዓረብ ናብ ባይቶ ጸጥታ

12 ጥሪ 2024

A/78/716-S/2024/57

36 - Consultations on the situation between Ethiopia and Somalia under the “Peace and Security in Africa” Agenda Item 28 January, 2024

www.securitycouncilreport.org.

37 - Identical letters dated 29 January 2024 from the permanent Representative of Somalia to the United Nations addressed to the Secretary General and

The president of the Security Council.
Security Council, S/2024/10929 January 2024.

38 - Somalia President Press Conference of 19 February 2024 in Addis Ababa.

Video's link; <https://x.com/i/status/1758903836926779429>

39 - **ብ200 ኩባንያታት - - ቱርኪ ዝለዓለ ናይ ወፍሪ ሓይሊ ኣብ ኢትዮጵያ 3 ጥሪ 2024**

<https://www.aa.com.tr/ar>

40 - **ቱርኪን ሶማልን ናይ ምክልኻልን ቊጠባን ምትሕግጋዝ ስምምዕ ይኸትማ።**

9 ለካቲት 2024

<https://www.aa.com.tr/ar>

41 - **ቱርኪን ሶማልን ናይ ነዳዲን ጋዝን ምዕዳን ሓድሽ ስምምዕ ሓድሽ ስምምዕ ይኸትማ።**

25 ጥቅምቲ 2024

<https://www.aa.com.tr/ar>

42 - **መርቦብ ኤክስ ፕረዚደንታዊ ቱርኪ - 84**

X@tcbest.ar

43 - 4 January 2024, Statement of the Spokesperson of the Ministry of foreign Affairs Mr. Oncu Keceli, in Response to a Question Regarding the Memorandum of Understanding 2024g signed between Ethiopia and Somaliland on January 1, 2024

<https://www.mfa.gov.tr/>

44 - **መንግሥት ቱርኪ ኣብ መንገሥ ኢትዮጵያን ሶማልን ይዕወትዶ? ተለብኻርን ኣልጀዚራ**

24 መስከረም 2024

45 - Djibouti offers Port to defuse Ethiopia-Somalia tension

August 31, 2024
By Harun Maruf
<https://www.voanews.com>

46 - Communique, Ankara Declaration
December 11, 2024

47 - Abiy Ahmed first speech as prime minister
April 2, 2018
<https://youtube/JzUhUVRGaZA>

48 - **ቃለ መሕትት ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ ምስ እስትራተጂያዊ ማእከል መጽናዕቲታት ኤርትራ።**
January 15, 2022
www.ecss-online

49 - ካብ ናይ ቅድም መወከሲ

50 - ካብ ናይ ቅድም መወከሲ

51 - ካብ ናይ ቅድም መወከሲ

52 - The UN and US archives

53 - To avoid another conflict in the Horn of Africa, now is the time to act.
<https://www.aljazeera.com/>
Published On 17 Feb. 2025January

54 - Federal Democratic Republic of Ethiopia, Ministry of Foreign Affairs.
Ethiopian Minister of Foreign Affairs letter to the Secretary of State of USA.
20 June 2025

55 - **ጋዜጣዊ መግለጺ**

ኢትዮጵያ፡ ኩናት ንምውላዕን ርትዓዊ ንምምሳሌን ሰብ ሃሰው ትብል

ሚኒስትሪ ዜና

June 26,2025

Eritrea: ecss-online.com

56 - Joint Declaration on comprehensive Cooperation Between Ethiopia, and Somalia and Eritrea.

Asmara, Eritrea September 6,2018

57 - Joint statement on the Bahr Dar Meeting Between the leaders of Ethiopia, Somalia and Eritrea.

Bahr Dar, 10 November 2018

58 - Heads of State and Government Meeting Between Eritrea, Ethiopia and Somalia Joint Communique

Issued in Asmara, Eritrea on 26 January 2020

59 - Did a Nobel Peace Laureate Stoke a Civil War?

The New Yorker

The palace Gates Is the Prime Minister of Ethiopia rebuilding his Country or tearing it apart?

By Jon Lee Anderson

September 26, 2022

60 - ibid